

Statsbidrag till teater och dans

En uppföljning av pris- och
löneomräkningens konsekvenser

ISSN 1653-0942
ISBN 91-85050-66-0
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2005

Förord

Kulturutskottet har vid olika tillfällen berett motioner som berör frågor kring den årliga omräkningen av anslag inom politikområde 28 Kulturpolitik. Som en del av kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsarbete började utskottet under 2004, med hjälp av riksdagens utredningstjänst, undersöka hur principerna för pris- och löneomräkningen av anslagen inom utgiftsområde 17 fungerar i praktiken. Utskottet har därefter beslutat att följa upp pris- och löneomräkningen av statsbidrag till teater och dans.

Kulturutskottet har gett utredningstjänsten i uppdrag att som ett underlag till utskottets uppföljning undersöka vilka konsekvenser pris- och löneomräkningen har för ett antal enskilda teatrar bland institutionsteatrarna och de fria grupperna inom teater- och dansområdet.

I denna rapport redovisas resultatet av utredningstjänstens uppdrag. Johan Wockelberg Hedlund vid utredningstjänstens uppföljnings- och utvärderingsfunktion har svarat för genomförandet av utredningsarbetet.

Stockholm i december 2005

Lennart Kollmats
ordförande

/Per Mårtensson
kanslichef

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Sammanfattande iakttagelser	6
1 Uppföljningens bakgrund och inriktning.....	15
2 Pris- och löneomräkning	19
2.1 Bakgrunden till införandet av pris- och löneomräkningssystemet	19
2.2 Pris- och löneomräkningens konstruktion	21
2.3 Iakttagelser	22
2.3.1 Bidragen till teater och dans omräknas på olika sätt	22
2.3.2 Högskole- och försvarsprisindex	22
2.3.3 Varför görs ett produktivitetsavdrag?	23
2.3.4 Synen på produktivitetsavdraget inom kultursektorn	24
2.3.5 Undersökningar av produktivitetsutvecklingen	25
2.3.6 Ekonomiska teorier rörande produktivitetsutvecklingen	26
2.3.7 Tillämpningen av pris- och löneomräkningen	27
3 Statsbidrag, kostnader och verksamhet 1997–2003	29
3.1 Inriktningen av teater- och danspolitiken fr.o.m. 1997	29
3.2 Kostnader för löner och ändrade skatte- och pensionsregler	30
3.3 Nationella teater- och dansinstitutioner.....	33
3.3.1 Omräkningen av anslag för bidrag till nationella institutioner	33
3.3.2 Verksamhet och kostnader 1997–2003.....	34
3.3.3 Sammanfattning	35
3.4 Regionala och lokala teater- och dansinstitutioner.....	36
3.4.1 Omräkningen av anslag för bidrag till regionala institutioner	37
3.4.3 Verksamhet och kostnader 1997–2003.....	38
3.4.4 Sammanfattning	40
3.5 Statsbidrag till fria teater- och dansgrupper	40
3.5.1 Kulturrådets bidragsbeslut.....	41
3.5.2 Utvecklingen av statsbidraget till fria grupper	42
3.5.3 Verksamhet och kostnader 1997–2003.....	44
3.5.4 Sammanfattning	45
4 Fallstudier vid fem institutioner	47
4.1 Dramaten	47
4.2 Region Skåne	56
4.2.1 Skånes Dansteater	58
4.2.2 Teater 23.....	65
4.3 Västerbotten	70
4.3.1 Västerbottensteatern	72
4.3.2 Profilteatern	77
Bilaga 1 PLO – så är systemet konstruerat.....	82
Bilaga 2 Anslag 28:6 – reformer och överföringar.....	85
Referenser	88
Källor	90

Sammanfattande iakttagelser

Kulturutskottet har gett riksdagens utredningstjänst i uppdrag att följa upp gjorda pris- och löneomräkningar och kostnadsutvecklingen för teater- och dansinstitutioner samt fria grupper. Pris- och löneomräkningen är en del i regeringens arbete med att ta fram förslag till anslag i budgetpropositionen. Systemet tillämpas för i stort sett samtliga förvaltningsanslag. Genom pris- och löneomräkningen anpassas anslagen till ändrade löner, priser och hyror i den övriga ekonomin. Följande frågor har stått i centrum för uppföljningen: Vilka konsekvenser får pris- och löneomräkningen för teater- och dansverksamheten? Varför pris- och löneomräknas anslagen på olika sätt? Har undersökningar gjorts av vilka möjligheter det finns att öka produktiviteten inom teater- och danssektorn?

Kulturutskottet har vid olika tillfällen berett motioner som berör frågor kring den årliga omräkningen av anslag inom politikområde 28 Kulturpolitik. Vid behandlingen av regeringens budgetproposition hösten 2004 beslutade riksdagen, i enlighet med kulturutskottets förslag, att göra ett tillkännagivande i vilket regeringen gavs i uppdrag att utvärdera effekterna av det nuvarande pris- och löneomräkningssystemet och dess tillämpning på anslagen inom politikområde 28 Kulturpolitik. I budgetpropositionen för 2006 anger regeringen att man avser att återkomma till riksdagens tillkännagivande angående pris- och löneomräkningen.

Våren 2004 gjorde riksdagen ett tillkännagivande och gav då regeringen i uppdrag att se över relationen mellan verksamhets- och projektbidrag för de fria grupperna i syfte att åstadkomma en långsiktigt hållbar utveckling (bet. 2003/04:KrU7, rskr. 2003/04:202). Regeringen anger i budgetpropositionen för 2006 att man givit Kulturrådet i uppdrag att se över bidragen till de fria grupperna. Uppdraget skall slutredovisas den 1 juli 2006.

I uppföljningen redovisas utvecklingen av kostnader, intäkter och verksamhet under åren 1997–2003 vid nationella och regionala teater- och dansinstitutioner samt vid fria teater- och dansgrupper. Bakgrunden till att denna period valts är att riksdagen fattade beslut om en långsiktig inriktning för kulturpolitiken inför 1997 och att den officiella teater- och dansstatistiken sträcker sig fram till och med 2003. I uppföljningen ingår fem fallstudier, nämligen Dramaten, Skånes Dansteater, Teater 23, Västerbottensteatern och Profilteatern.

Pris- och löneomräkningen infördes som en del av mål- och resultatstyrningen

Pris- och löneomräkningssystemet infördes som en följd av övergången till mål- och resultatstyrning som bärande princip för den ekonomiska styrningen i staten i början av 1990-talet. I och med övergången till denna styrmodell överfördes beslutskompetens från riksdag och regering till myndigheterna.

Myndigheterna får till skillnad mot tidigare numera själva avväga nyttan av t.ex. lokalkostnader mot nyttan av lönekostnader, givet de mål som statsmakterna formulerat för verksamheten. Tanken var inte att statsmakternas reella styrning skulle minska utan snarare att styrningen skulle bli mer effektiv genom att flytta fokus från detaljstyrning till beslut om mål och resurser för den statligt finansierade verksamheten. Vid införandet av pris- och löneomräkningen angav regeringen att det krävs en rättvisande teknik för att beräkna priskompensation över tid för myndigheternas förvaltningsanslag. Vidare angavs att myndigheternas ekonomiska förutsättningar måste bli tydligare så att myndigheterna så långt det är möjligt känner till de ekonomiska ramarna för verksamheten och hur de kommer att kompenseras för ändrade kostnader.

Innan mål- och resultatstyrningen infördes låg beslut om hyres- och löneökningar utanför myndighetschefens kontroll. Myndigheterna fick kompensation för inträffade hyres- och löneökningar. Därmed saknades tydliga incitament på myndighetsnivån att hålla tillbaka kostnadsökningar. Nu avgör myndighetens ledning hur stora löneökningar som är befogade och hur behovet av lokaler ser ut. Pris- och löneomräkningssystemet tar inte hänsyn till hur den enskilda myndighetens löne- och hyreskostnader förändras utan styrs av hur priser, löner och hyror utvecklas i den svenska ekonomin i stort. Detta innebär att det ställs krav på myndighetsledningen att se till att kostnaderna för löner och hyror inte avviker från löne- och hyreskostnadsutvecklingen i samhället.

Produktivitetsavdraget tar ingen hänsyn till möjligheten att nå ökad produktivitet

Vid pris- och löneomräkningen görs ett produktivitetsavdrag på den del av anslagsomräkningen som avser lönekostnaderna. Detta ställer krav på att myndighetens ledning förmår öka verksamhetens produktivitet för att verksamheten skall kunna bedrivas i oförändrad omfattning.

Omfattningen av produktivitetsavdraget styrs av produktivitetsutvecklingen i privat tjänstesektor. I den utredning som låg till grund för utformningen av pris- och löneomräkningssystemet motiverades produktivitetsavdraget med att det behövdes för att skydda den privata sektorns konkurrenskraft. Motivet var alltså inte att avdraget skulle motsvara en produktivitetsutvecklingspotential inom statligt finansierad verksamhet. I pris- och löneomräkningen tas ingen hänsyn till att olika verksamheter har olika förutsättningar att öka produktiviteten. Detta innebär att verksamheter där det finns utrymme för produktivitetsutveckling gynnas medan annan verksamhet missgynnas.

Pris- och löneomräkning av anslag till teater och dans

En central fråga för uppföljningen är varför anslagen till teater och dans pris- och löneomräknas på olika sätt. Det är i princip endast förvaltnings-/myndighetsanslag som skall pris- och löneomräknas. Efter överenskommelser mellan Finansdepartementet och fackdepartementen har det gjorts undantag från denna princip, genom att även vissa icke-förvaltningsanslag omräknats. Undantagen är en följd av unika överenskommelser och är ofta inte dokumente-

rade. För anslagen som finansierar teater och dans görs sådana undantag för de två anslag som finansierar nationella institutioner och regionala institutioner. Ett skäl till att dessa anslag pris- och löneomräknas, trots att bidragstagarna inte är myndigheter, är att staten har ett visst arbetsgivaransvar för dessa institutioner.

Anslaget som finansierar bidrag till de nationella institutionerna pris- och löneomräknas som om institutionerna vore statliga förvaltningsmyndigheter med hjälp av löneindex, hyreskostnadsindex och konsumentprisindex. Samma grundmodell används för de regionala institutionerna. Anslaget räknas dock endast om med löneindex eftersom statsbidraget till de regionala institutionerna i princip bara skall finansiera lönekostnader. Detta innebär att ett produktivitetsavdrag görs på hela statsbidraget. För de nationella institutionerna görs avdraget på den andel av anslaget som motsvarar institutionernas lönekostnader, dvs. knappt två tredjedelar av statsbidraget.

Det faktum att ett produktivitetsavdrag görs på hela statsbidraget till de regionala teatrarne behöver inte betyda att dessa teatrar är utsatta för en hårdare produktivitetspress än de nationella institutionerna. Staten finansierar ungefär en fjärdedel av de regionala institutionernas verksamhet. Det innebär att de kommunala och regionala finansiärernas metoder för att kompensera för ökade kostnader har stor betydelse för institutionernas ekonomiska utveckling över tid.

För anslaget som finansierar bidraget till de fria grupperna görs ingen pris- och löneomräkning. Därmed sker ingen löpande kompensation för ökade priser, löner och lokalkostnader mellan olika budgetår. I stället gör regeringen, som för alla anslag, en politisk bedömning av behovet av bidrag till de fria grupperna i förhållande till annan statligt finansierad verksamhet. Om statsmakterna väljer att inte förstärka anslaget sker en urgröpning av de fria gruppernas ekonomiska ställning i takt med kostnadsutvecklingen. Från Utbildnings- och kulturdepartementet uppges att anledningen till att de fria grupperna står utanför pris- och löneomräkningssystemet är att regeringen har som princip att endast förvaltnings-/myndighetsanslag skall pris- och löneomräknas.

Uppföljningen har visat att kommunala och regionala finansiärer har beräkningsmodeller som påminner om statens pris- och löneomräkning. Ingen av de finansiärer som studerats i uppföljningen hade ett uttalat produktivitetsavdrag. Däremot understiger omräkningen av bidraget, enligt de intervjuer som gjorts inom ramen för uppföljningen, ofta förväntad löneökning. Detta innebär i praktiken att institutionerna ställs inför ett krav på ökad produktivitet för att verksamheten skall kunna bedrivas på oförändrad nivå.

Pris- och löneomräkning på institutionsnivå

Regeringen redovisar omfattningen av pris- och löneomräkningen för varje anslag i budgetpropositionen. För anslaget som finansierar bidrag till de nationella institutionerna görs en mer detaljerad redovisning som gör det möjligt för riksdagen att följa hur respektive institutions bidrag förändras till följd av pris- och löneomräkningen.

För anslaget som finansierar regional kulturverksamhet redovisas pris- och löneomräkningen på anslagsnivå men inte för de olika bidrag som finansieras via anslaget. Efter det att riksdagen fastställt omfattningen av anslaget beslutar regeringen hur det skall fördelas på olika anslagsposter. Därefter fattar Kulturrådet beslut om hur bidragsmedlen skall fördelas mellan de institutioner som är bidragsberättigade. I Kulturrådets överväganden ingår att väga bidrag till teater och dans mot t.ex. musikverksamhet. Uppföljningen visar att det ekonomiska utrymme som pris- och löneomräkningen för den regionala verksamheten ger har använts till omprioriteringar mellan olika verksamheter och institutioner.

Statsbidraget till Skånes Dansteater 2005 är ett exempel på att det ekonomiska utrymme som pris- och löneomräkningen genererar inte alltid tillfaller de institutioner som beräkningen grundar sig på. Pris- och löneomräkningen för dansteatern 2005 motsvarade 2,2 %. Regeringen beslutade att hålla inne 0,6 procentenheter av förvaltningsanslagen för att hålla nere statens utgifter under utgiftstaket. Av de kvarvarande medlen omfördelade regionen 1,1 procentenheter till annan regional verksamhet. Detta innebär att 0,6 procentenheter av de 2,2 % som pris- och löneomräkningsmodellen räknade fram tillföll Skånes Dansteater.

Den arbetsgivarpolitiska utredningen visar i sitt slutbetänkande att det gjorts justeringar inne i pris- och löneomräkningsmodellen som inneburit en lägre omräkning av anslagen. Åren 1997–2000 gavs t.ex. ingen kompensation för den allmänna löneavgiften, som är en del av de totala arbetsgivaravgifterna. Om den allmänna löneavgiften ingått i beräkningsunderlaget hade summan för pris- och löneomräkningen under de fyra åren varit knappt 4 procentenheter högre. Beslutet att inte kompensera för den allmänna löneavgiften upphörde i och med budgetåret 2001.

Statsbidragen har ökat som en följd av både pris- och löneomräkning och reformmedel

En huvudfråga för uppföljningen har varit att jämföra gjorda pris- och löneomräkningar med teaternas kostnadsutveckling. Från 1997 till och med 2003 ökade de anställdas löner med 24,4 % vid de nationella och regionala teater- och dansinstitutionerna. De centrala parternas avtal om minimilönepotter under perioden motsvarade en löneökning med 17 %. Som referens kan nämnas att de statligt anställdas löner ökade med 27 % under samma period. Uppföljningen visar att lönerna ökat mer än vad anslagen ökat med som en följd av pris- och löneomräkningen.

- Vid de nationella institutionerna uppgick pris- och löneomräkningen till 12,6 %, vilket är drygt 10 procentenheter lägre än löneökningarna vid de nationella och regionala teater- och dansinstitutionerna under perioden 1997–2003.
- Vid de regionala institutionerna uppgick pris- och löneomräkningen till 13,2 %, vilket är drygt 10 procentenheter lägre än löneökningarna vid de

nationella och regionala teater- och dansinstitutionerna under perioden 1997–2003.

- Det gjordes ingen pris- och löneomräkning av anslaget till de fria grupperna.

Vid sidan av pris- och löneomräkningen har även anslagsökningar gjorts till följd av politiska prioriteringar genom s.k. reformmedel. Den största anslagsökningen skedde 2002 då anslaget till de nationella institutionerna ökades med 13 miljoner kronor och anslaget till regional verksamhet ökades med 67 miljoner kronor för att kompensera institutionerna för ökade pensionspremieavgifter. Ökningen innebar inte en förstärkning av de bidragsmottagande institutionernas ekonomi. Syftet var att synliggöra kostnader som tidigare varit dolda i statsbudgeten.

Regeringens förslag om reformmedel har motiverats både med att basfinansieringen bör förstärkas och med att ytterligare medel bör anslås för att utveckla eller utöka den konstnärliga verksamheten. Uppföljningen av hur Dramatens statsbidrag utvecklats visar bl.a. att de reformmedel som teatern erhållit ofta avsett att täcka specifika kostnadsökningar såsom t.ex. ökade pensionsavgifter, kostnader för uppsägning av personal och för investeringar. Pris- och löneomräkningen har svarat för huvuddelen av statsbidragsökningen för anslagen till nationella och regionala institutioner under perioden 1997–2003. Reformmedel har svarat för hela de fria gruppernas statsbidragsökning.

- Anslaget till de nationella institutionerna ökade med 110 miljoner kronor mellan 1997 och 2003. Av ökningen svarade pris- och löneomräkningen för 90 miljoner kronor, vilket motsvarade en anslagsökning på 12,6 %. Bortser man från år 2002 års anslagsökning för att kompensera för ökade pensionskostnader och anslagsminskningen i samband med införandet av ändamålshyra summerar anslagsökningen till 107 miljoner kronor.
- Anslaget till den regionala verksamheten räknades upp med 76 miljoner kronor genom pris- och löneomräkning och med 49 miljoner kronor genom övrig omräkning. Bortser man från 2002 års anslagsökning för att kompensera för ökade pensionskostnader summerar den övriga anslagsomräkningen till –20 miljoner kronor. Den negativa omräkningen kommer av riksdagens beslut 1997 om att sänka bidraget till länsmusiken med 50 miljoner kronor.
- Statsbidraget som betalades ut till de regionala teater- och dansinstitutionerna ökade med 22 % under perioden 1997–2003 om man bortser från kompensationen för ökade pensionskostnader 2002. Det motsvarar en ökning med 75 miljoner kronor. Under perioden har antalet teater- och dansinstitutioner som beviljats statsbidrag ökat med två.
- Statsbidraget till de fria teater- och dansgrupperna ökade med 51 % från 1997 till 2003, vilket motsvarar 24 miljoner kronor. Antalet grupper som delade på statsbidraget ökade från 87 år 1997 till 101 år 2003. Det är antalet produktionsbidrag och bidrag till fria dansgrupper som ökat.

Vid två tillfällen under perioden 1997–2003 har det gjorts stora höjningar av statsbidraget till de fria grupperna. Mellan andra år har utbetalat statsbidrag

minskat. Statsbidraget till de fria teatergrupperna uppvisar stora variationer mellan olika år. Uppföljningen har visat att antalet årsverken vid de fria grupperna samvarierar med hur bidraget från staten ökat och minskat över tid. Variationerna mellan olika år har sannolikt försämrat de fria gruppernas möjligheter att planera och utveckla verksamheten över tid. Av de intervjuer som genomförts inom ramen för uppföljningen har framkommit att sena bidragsbeslut och ändrade bidragsnivåer mellan olika år försvårar gruppernas konstnärliga utvecklingsarbete.

Under perioden 1997–2003 har staten fattat ett antal beslut som inneburit ökade personalkostnader för teater- och danssektorn vid sidan av lönerörelsen. Bland annat innebär ändrade pensionsregler och en skärpt bedömning av regelverket för resor och traktamenten ökade kostnader. Ett sätt att följa personalkostnaderna över tid är att studera hur den genomsnittliga personalkostnaden inklusive sociala kostnader per årsverke förändrats under perioden 1997–2003. Vid de nationella institutionerna ökade denna kostnad med 20 % och vid de regionala institutionerna med 30 %.

I tabellen nedan redovisas en sammanställning över löneutveckling, pris- och löneomräkning och total statsbidragsomräkning från 1997 till och med 2003 för nationella och regionala institutioner samt för fria teater- och dansgrupper.

Tabell 1. Sammanställning av löneutveckling, pris- och löneomräkning och total statsbidragsomräkning från 1997 till och med 2003

	Löneutveckling för teateranställda	Pris- och löneomräkning	Statsbidrag inkl. justering premiepensionsavgifter o ändamålshyra	Statsbidrag exkl. justering premiepensionsavgifter o ändamålshyra*
Nationella institutioner	17 %	12,6 %	15,5 %	15 %
Regionala institutioner	17 %	13,2 %	36 %	22 %
Fria grupper	i.u.	0		51 %

Uppgifterna om löneutvecklingen bygger på uppgifter som Teaterförbudet tagit fram ur Svensk Scenkonsts lönestatistik och avser genomsnittlig löneökning för teateranställda. Uppgifter om statsbidragets utveckling bygger på redovisningen i budgetpropositioner samt på kompletterande information från Utbildnings- och kulturdepartementet.

* År 2002 ökades institutionsteatrarnas anslag för att kompensera för ökade pensionspremiekostnader. Denna anslagsökning innebar inte en förstärkning av institutionernas ekonomiska förutsättningar utan syftade till att synliggöra utgifter som tidigare varit dolda i statsbudgeten. Samma år minskades Operans och Dramatens anslag eftersom införandet av ändamålshyra innebar minskade hyreskostnader.

Konsekvenser av produktivetsavdraget

En central fråga för uppföljningen har varit att undersöka vilka konsekvenser pris- och löneomräkningen får för teater- och dansverksamheten. Genom pris- och löneomräkningssystemets produktivetsavdrag ställs krav på kontinuerliga produktivetsökningar. Den verksamhet som inte klarar detta får ett minskat ekonomiskt utrymme att bedriva verksamheten med. För teater- och dans-

sektorn resulterar detta antingen i färre föreställningar eller billigare föreställningar.

Resultatet av de intervjuer som genomförts med företrädare för fem olika teatrar visar att samtliga anser att kostnadsnivån ökat mer än vad bidragen räknats upp med under senare år. De har dock inte angivit några tydliga negativa effekter av detta för den egna verksamhetens kvalitet eller omfattning. Flera nämner att personalen får arbeta hårdare än tidigare. Det kan konstateras att produktivitetsoökning över tid i huvudsak bygger på att personalen kan utnyttja tekniska och administrativa framsteg, inte på att personalen arbetar hårdare. Det finns med andra ord begränsningar i detta sätt att nå en ökad produktivitet.

Utrymme för fortsatt produktivitetsoveckling

Kulturrådet har gjort bedömningen att det rationaliseringsutrymme som tidigare funnits inom scenkonstområdet i stort sett redan tagits i anspråk. Konsekvensen av ytterligare krav på produktivitetsoökningar blir enligt rådet att verksamhetens volym måste minska. Detta står, enligt Kulturrådet, i konflikt med de av riksdagen beslutade målen för kulturpolitiken.

I de intervjuer som gjorts med företrädare för teater- och dansinstitutioner inom ramen för uppföljningen har det riktas kritik mot produktivitetsoavdraget, bl.a. anges att

- en viss pjäs kräver ett visst antal skådespelare på scen, dvs. det är inte möjligt att rationalisera bort roller och därmed nå ökad produktivitet,
- teater- och danssektorn till sin karaktär är personalintensiv, vilket gör det svårt att följa med i samhällets produktivitetsoveckling,
- kraven på ökad produktivitet med tiden kommer att leda till att karaktären på repertoaren ändras genom att t.ex. uppsättningar med många skådespelare på scen kommer att bli mer och mer sällsynta.

Inom ramen för uppföljningen har en genomgång gjorts av undersökningar om produktivitetsovecklingen inom kultursektorn och den offentliga sektorn i stort. Teaterkostnadsutredningen från 1991 drog slutsatsen att produktivitetsovecklingen varit lägre i teatersektorn än i den övriga statsförvaltningen under åren 1975–1990. Det har inte gjorts några analyser av produktivitetsovecklingen inom hela den svenska offentliga sektorn för 1990-talet och början av 2000-talet. I nationalräkenskaperna antas produktiviteten inom offentlig sektor vara oförändrad mellan åren.

Ekonomisk forskning rörande scenkonstverksamhetens möjligheter att nå ökad produktivitet visar på en lägre produktivitetsoveckling än i ekonomin i stort. För teaterns del dras slutsatsen att kostnaden per föreställning kan förväntas fortsätta öka snabbare än den allmänna prisnivån och att detta förhållande innebär en risk för att omfattningen av teater skall minska och att kvaliteten kommer att försämrats över tid.

Produktivitetens utveckling 1997–2003

Som framgår av tabellen nedan tyder en jämförelse av antalet spelade föreställningar och uppsatta produktioner med antalet årsverken på att det skett en produktivitetsökning vid de nationella och regionala institutionerna i och med att färre personer räknat i antal årsverken producerade ungefär lika mycket teater 1997 som 2003. Motsvarande produktivitetsökning har inte skett vid de fria grupperna där antalet spelade föreställningar per år minskat samtidigt som kostnaderna och antalet årsverken har ökat.

Tabell 2. Förändringar i kostnader, antal spelade föreställningar, antal produktioner och antal årsarbetskrafter per år mellan 1997 och 2003

	Kostnader	Kostnad per föreställning	Antal föreställningar	Antal produktioner	Antal årsarbetskrafter
Nationella inst.*	12 %	-2 %	15 %	15 %	-6 %
Regionala inst.	23 %	12 %	10 %	40 %	-4 %
Fria grupper	37 %	47 %	-7 %	4 %	7 %

Källa: Statens kulturråd.

* Med nationella institutioner avses här Operan, Dramaten och Riksteatern.

För de nationella institutionerna låg den genomsnittliga kostnaden per föreställning kvar på ungefär samma nivå 2003 som vid periodens början 1997, trots att hyror, löner och den allmänna prisnivån stigit under perioden. Detta är ett tecken på att de nationella institutionerna som grupp räknat har ökat produktiviteten under perioden. Vid de regionala institutionerna ökade kostnaden per föreställning med 12 %, vilket ungefär motsvarar anslaget pris- och löneomräkning under perioden. Vid de fria grupperna ökade den genomsnittliga kostnaden per föreställning med 50 %. Räknat i kronor motsvarar detta en ökning med knappt 10 000 kronor per föreställning mellan 1997 och 2003.

Det är stor skillnad på vad en genomsnittlig föreställning kostar. Vid de nationella institutionerna var kostnaden 250 000 kronor år 2003. Motsvarande kostnad var 180 000 kronor vid de regionala institutionerna och 30 000 kronor för de fria grupperna.

Teaterkostnadsutredningen drog slutsatsen att stora teatrar hade större förutsättningar än små teatrar att öka sin produktivitet. Den genomgång som gjorts av intäkter, kostnader och verksamhet inom ramen för denna uppföljning tyder på en motsvarande utveckling under perioden 1997–2003, dvs. att produktivitetens utvecklingen hos stora teatrar varit högre jämfört med hos mindre teatrar.

Analysen av produktivitetens utvecklingen är förenklad. Den tar bl.a. inte hänsyn till om repertoarens sammansättning förändrats. Skillnaden i produktivitetens utveckling skulle t.ex. kunna förklaras med att institutionsteatrarna i genomsnitt hade färre skådespelare i sina uppsättningar 2003 jämfört med

1997, medan det genomsnittliga antalet skådespelare kan ha ökat i de fria gruppernas uppsättningar.

En förklaring till kostnadsökningen vid de fria grupperna, som framkommit vid de intervjuer som genomförts inom ramen för uppföljningen, kan vara att personalens anställningsvillkor närmare sig arbetsmarknaden i övrigt. En större andel av grupperna uppges numera betala avtalsenliga löner och pensionsavgifter.

1 Uppföljningens bakgrund och inriktning

Kulturutskottet har beslutat att följa upp pris- och löneomräkningen av statsbidrag till teater och dans. Uppföljnings- och utvärderingsarbetet är en naturlig del av riksdagens kärnuppgifter att utöva kontroll, lagstifta, besluta om skatter och avgifter samt att bestämma om användningen av statsmedel. I utskottens beredning av ärenden ingår uppgiften att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut¹. Som en del av kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsarbete började utskottet under 2004, med hjälp av riksdagens utredningstjänst, undersöka hur principerna för pris- och löneomräkningen av anslagen inom utgiftsområde 17 fungerar i praktiken.

Tidigare uppföljningsinsatser och beslut

Kulturutskottet har vid olika tillfällen berett motioner som berör frågor kring den årliga omräkningen av anslag inom politikområde 28 Kulturpolitik. I betänkande 2002/03:KrU1 framförde utskottet bl.a. att det inte bör tillämpas en annan pris- och löneomräkning för vissa kulturanslag än vad som tillämpas för övriga anslag. I den mån det bedöms nödvändigt att öka kulturanslagen bör detta ske genom omprioriteringar inom givna ramar eller genom tillskjutande av reformmedel. Utskottet har dock uppmärksammat att särskilda omräkningsmodeller tillämpas på försvarsområdet och högskoleområdet (bet. 2003/04:KrU6).

På kulturutskottets uppdrag undersökte utredningstjänsten våren 2004 i en förberedande studie om det var möjligt att jämföra gjorda pris- och löneomräkningar med den faktiska lönekostnadsutvecklingen för teater- och dansinstitutioner samt fria teatergrupper. Något entydigt resultat kunde inte utläsas ur det framtagna materialet, bl.a. eftersom statistiken i vissa delar inte var helt jämförbar. Materialet tydde dock på att pris- och löneomräkningen varit mindre än de faktiska lönekostnadsökningarna. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att det behövdes en grundlig genomgång och analys innan några närmare slutsatser kunde dras (bet. 2003/04:KrU6).

I betänkande 2003/04:KrU6 angav utskottet att det är medvetet om att en förändring av omräkningssystemet, med syfte att minska eventuell urholkning av de anslag som omfattas av omräkningen, mycket väl kan medföra ett minskat utrymme inom givna ekonomiska ramar för riktade reformer på angelägna områden. Utredningstjänsten har därefter fått i uppdrag att fullfölja sin studie genom att i några fallstudier undersöka vilka konsekvenser pris- och löneomräkningen har för ett antal enskilda teatrar bland institutionsteatrar och de fria grupperna inom teater- och dansområdet (bet. 2004/05:KrU1).

Vidare kan nämnas att riksdagen våren 2004 beslutade, i enlighet med reservation 3 i kulturutskottets betänkande om teater, dans och musik, att ge

¹ 4 kap. 18 § riksdagsordningen.

regeringen till känna att det finns ett behov av en översyn av relationen mellan verksamhets- och projektbidrag för de fria grupperna (bet. 2003/04:KrU7, rskr. 2003/04:202). Enligt riksdagsbeslutet syftade tillkännagivandet även till att en snar lösning skulle komma till stånd då det gäller frågan om hur pensionerna för de fria grupperna skall säkerställas. Regeringen anger i budgetpropositionen för 2006 att man givit Kulturrådet i uppdrag att se över bidragen till de fria grupperna. Uppdraget skall slutredovisas den 1 juli 2006.

Vid behandlingen av regeringens budgetproposition hösten 2004 beslutade riksdagen, i enlighet med kulturutskottets förslag, att göra ett tillkännagivande till regeringen i vilket man begär att

- gjorda pris- och löneomräkningar inom utgiftsområde 17 redovisas på ett tydligt sätt i budgetpropositionen,
- regeringen utvärderar effekterna av det nuvarande pris- och löneomräkningssystemet för anslagen inom kultursektorn,
- regeringen i samband med denna översyn också ser över den nu använda metoden för nivåanpassning av myndigheternas hyreskompensation i syfte att nå bättre följsamhet (bet. 2004/05:KrU1, rskr. 2004/05:97–101).

En jämförelse av budgetpropositionen för 2005 och 2006 visar att redovisningen av gjorda pris- och löneomräkningar har blivit tydligare efter riksdagens tillkännagivande. Tidigare gick det exempelvis inte att utläsa att myndigheter fick en negativ hyreskostnadskompensation. I budgetpropositionen för 2006 anges i tillämpliga fall att hyresdelen i pris- och löneomräkningen har lett till en negativ omräkning samt hur stor nedräkningen är.

Regeringen beskriver i budgetpropositionen för 2006 (volym 1, avsnitt 7.9) tekniken för pris- och löneomräkning av myndighetsanslagen, utfallet av pris- och löneomräkningen för 2006 per utgiftsområde samt hur regeringen redovisar utfallet av pris- och löneomräkningen på anslagsnivå. Denna redovisning görs med hänvisning till riksdagens tillkännagivande. Redovisningen täcker endast en del av tillkännagivandet. Regeringen anger att man avser att återkomma i andra lämpliga sammanhang till riksdagens tillkännagivande angående pris- och löneomräkningen för utgiftsområde 17.

Inriktning av det fortsatta arbetet

Arbetet med att fullfölja utredningstjänstens förberedande studie från 2004 har, i enlighet med kulturutskottets uppdrag, inriktats mot att genom några fallstudier undersöka vilka konsekvenser pris- och löneomräkningen har för ett antal enskilda institutionsteatrar och fria grupper inom teater- och dansområdet. Vidare har arbetet inriktats mot att besvara följande frågor som lyftes fram som intressanta för fortsatt uppföljning i den förberedande undersökningen:

1. Vilka konsekvenser har pris- och löneomräkningen fått på enskilda teatrar vad gäller verksamhetens omfattning, resultat och möjligheter att nå statsmakternas mål för kulturpolitiken?

2. Vilka överväganden ligger bakom regeringens val av bidragsanslag som pris- och löneomräknas och vilka som inte omräknas? Varför omräknas t.ex. inte bidragen till de fria teatergrupperna?
3. Varför görs pris- och löneomräkning för endast en del av bidragsanslagen och varför tillämpas löneindexomräkning för bidrag till lokala och regionala institutioner?
4. Hur förs diskussionen kring produktivitetsavdraget inom kultursektorn?
5. Har undersökningar gjorts av vilka möjligheter det finns till produktivitetsökning?
6. Hur är de särskilda index som utvecklats för vissa politikområden uppbyggda och vad innebär de ekonomiskt för de berörda myndigheterna? Varför har just dessa politikområden särskilda index?

Uppföljningen berör inte den del av pris- och löneomräkningssystemet som avser uppräkningsanslag för att kompensera för ökade hyreskostnader. Bakgrunden till denna avgränsning är att staten inte lämnar statsbidrag till de regionala teater- och dansinstitutionernas lokalkostnader, att de fria grupperna inte omfattas av pris- och löneomräkningssystemet och att det utvecklats ett särskilt system för de nationella institutionernas hyreskostnader i och med att deras huvudlokaler är s.k. ändamålsfastigheter.²

Genomförande och avgränsning

Utredningsarbetet har till stor del bestått i analyser av den statistik som Statens kulturråd (Kulturrådet) samlar in över intäkter, kostnader och verksamhet från institutioner och fria grupper som får statsbidrag. För åren 1997–2002 finns statistiken redovisad i rapporter från Kulturrådet. Motsvarande uppgifter för 2003 har tillhandahållits på datafil från Kulturrådet. Statistiken grundar sig på redogörelser som inlämnats till myndigheten. Rådet anger i sina rapporter att de uppgifter som statistiken bygger på kan ha tolkats olika av dem som redovisat och att myndigheten försökt minska denna felkälla genom anvisningar. Flera av dem som intervjuats uppger att det kan vara svårt att ta fram de uppgifter som Kulturrådet begär in och att redovisningen kan ha ändrats som en följd av att olika personer svarat för att ta fram underlaget till rapporteringen.

Åren 1997–2003 står i fokus för de jämförelser som görs av utvecklingen av kostnader, intäkter och verksamhet inom teater- och dansområdet. År 1997 har valts som startår. Orsaken är att riksdagen inför 1997 fattade beslut om inriktningen på en fortsatt långsiktig kulturpolitik med anledning av proposition 1996/97:3 Kulturpolitik. Vidare infördes 1997 en ny anslagsstruktur i statsbudgeten för verksamhetsområdet Teater, dans och musik under utgiftsområde 17. År 2003 har valts som slutår eftersom det finns uppgifter om

² Från och med 2002 ändrades principerna för hyressättning vid huvudbyggnaderna för Operan och Dramaten. Byggnaderna klassades som ändamålsfastigheter. I stället för marknadslignande hyra skall kostnadsbaserad hyra tillämpas. Detta innebär att lokalkostnadsdelen i pris- och löneomräkningen i princip följer konsumentprisindex och inte marknadshyrans utveckling.

kostnader, intäkter och verksamhet i Kulturrådets statistik fram till och med det året.

De uppgifter som redovisas över hur anslag som finansierar statens bidrag till teater och dans utvecklats över tid har hämtats från budgetpropositionerna för åren 1997–2005. Som komplement till denna information har Utbildnings- och kulturdepartementet tagit fram uppgifter över omräkningen av anslag uppdelat på pris- och löneomräkning och anslagsförändringar till följd av politiska prioriteringar och överföringar mellan anslag åren 1997–2003.

För att komplettera och fördjupa skriftlig information har intervjuer genomförts med företrädare för Utbildnings- och kulturdepartementet samt Kulturrådet. Vidare har fem fallstudier genomförts vid en nationell institution, i Region Skåne och i Västerbotten. I fallstudien ingår den nationella institutionen Dramaten, de regionala institutionerna Skånes Dansteater och Västerbottensteatern samt de fria teatergrupperna Teater 23 och Profilteatern. Urvalet av institutioner syftar till att täcka både dans- och teaterinstitutioner. Skåne och Västerbotten har valts för att täcka en glest respektive tätt befolkad region. För att kunna göra jämförelser över tid har fria grupper i respektive län valts som haft en relativt stabil verksamhet och finansiering under perioden. Valet av teatrar och grupper har gjorts med stöd av Kulturrådet. Delar av rapporten har i utkastform faktagranskats av företrädare för de myndigheter och institutioner som intervjuats. Vidare har Svensk Scenkonst, Teatercentrum och Teaterförbundet givits möjlighet att faktagranska rapporten i utkastform.

2 Pris- och löneomräkning

Regeringens utarbetande av förslag till myndigheternas förvaltningsanslag i budgetpropositionen består normalt av två delar: dels en *teknisk* del som bygger på pris- och löneomräkningar av föregående års anslag, dels en *politisk* del som innefattar statsmakternas bedömningar och ställningstaganden om de statliga verksamheternas omfattning, inriktning och kvalitet.

Arbetet med att presentera en ny statsbudget tar sin utgångspunkt i föregående års budget. För anslag som skall finansiera myndigheters förvaltning, vissa anslag till institutioner som inte är myndigheter men där anslagen ändå avser förvaltning samt vissa anslag som utgör bidrag som i sin tur används till löner, hyror och/eller övrig förvaltning görs en årlig justering av anslagsnivån. Syftet är att anpassa anslaget till ändrade priser, hyror och löner i samhället i stort.³ Denna tekniska justering benämns pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningssystemet syftar till att neutralisera förändringar av priser och löner.

Pris- och löneomräkningen innebär att myndigheterna i sina budgetunderlag inte behöver ange hur anslagen bör förändras med anledning av pris- och löneförändringar mellan två år. Systemet innebär vidare att det inte behövs några förhandlingar mellan fackdepartementen och Finansdepartementet om hur stora förändringar som behövs i anslagsförslagen till följd av pris- och löneförändringar.⁴

2.1 Bakgrunden till införandet av pris- och löneomräkningssystemet

Det nuvarande systemet för pris- och löneomräkning av anslag infördes i början av 1990-talet som en del av övergången till mål- och resultatstyrning som bärande princip för den ekonomiska styrningen i staten. Införandet av mål- och resultatstyrning innebar att beslutskompetens fördes över från riksdag och regering till myndigheterna. Statsmakternas styrning övergick från detaljstyrning till beslut om mål och utgifternas fördelning över statsbudgeten. Formerna för statens arbetsgivar- och lokalförsörjningspolitik ändrades i och med den nya styrmodellen. Myndigheterna får numera, till skillnad mot tidigare, själva avväga nyttan av t.ex. lokalkostnader mot nyttan av lönekostnader givet de mål som statsmakterna formulerat. Tanken har inte varit att statsmakternas reella styrning skall minska utan att styrningen skall bli mer effektiv genom att flytta fokus till beslut om mål och resurser samt till uppföljning av hur beslutade mål uppfylls.

³ Totalt pris- och löneomräknades omkring 320 anslag i budgetarbetet 2003. Av dessa omräknas ca 220 anslag som förvaltningsanslag. Resterande omräknades med hjälp av andra index.

⁴ Pris- och löneomräkningen (PLO) – Så funkar det. Regeringskansliet, PM 2003-01-17.

Vid övergången till mål- och resultatstyrningen infördes ramanslag för att finansiera myndigheternas förvaltningskostnader. Riksdagen godkände riktlinjerna för ramanslagens konstruktion våren 1992.⁵ I finansutskottets betänkande angavs att myndigheterna skall tilldelas ett ramanslag som inrymmer såväl lönekostnader som lokalkostnader och övriga förvaltningskostnader. Förväntade prisökningar skall beaktas då anslaget fastställs. Justeringar för inträffade kostnadsökningar skall göras i efterhand. Finansutskottet ansåg att det föreslagna systemet innebar en förbättrad styrning av myndigheternas totala förvaltningsutgifter.

I budgetpropositionen för budgetåret 1993/94 redovisade regeringen en teknik för att budgetera myndigheternas förvaltningskostnader. Enligt regeringen skulle den föreslagna tekniken öka myndigheternas handlingsutrymme och förbättra incitamenten till en effektiv resurshandling. För att stimulera långsiktighet krävdes det, enligt regeringen, en rättvisande teknik för att beräkna priskompensation över tid. Vidare angavs att myndigheternas förutsättningar måste göras tydligare så att de så klart som möjligt känner till de ekonomiska ramarna för verksamheten och på vilket sätt de kommer att kompenseras för kostnadsutvecklingen. Följande tre huvudsakliga syften angavs för de nya budgeteringsprinciperna i budgetpropositionen för 1993/94.

- Det första syftet är att myndigheternas verksamhet skall prövas som en helhet och att anslagsnivån är ett uttryck för beslutad och förväntad ambitionsnivå i verksamheten. Ett särskilt utrymme beräknas som skall användas för att möta kostnadsökningar för samtliga resursslag.
- Det andra syftet är att den allmänna prisutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn skall utgöra utgångspunkt vid fastställandet av kompensationen för kostnadsutvecklingen.
- Det tredje syftet är att klart skilja statsmakternas ansvar inom ramen för den statliga budgetprocessen från frågor som det ankommer på staten som arbetsgivare att förhandla om i likhet med andra parter på arbetsmarknaden.

Finansutskottet hade inget att erinra mot den utformning av ramar för myndigheternas förvaltningskostnader som regeringen föreslog. Utskottet ansåg det bl.a. värdefullt att respektive myndighet så tidigt som möjligt känner till den ekonomiska ramen i dess helhet inför ett aktuellt budgetår (bet. 1992/93:FiU10).

Tidigare utgick beräkningen av myndigheternas anslag från statsförvaltningens kostnadsutveckling och myndigheterna garanterades full kostnadstäckning för ingångna löneavtal. De statliga löneavtalen underställdes finansutskottets godkännande. Detta innebar att det saknades incitament att hålla tillbaka lönekostnaderna på myndighetsnivå (prop. 1992/93:100). Inför övergången till det nya systemet aviserade regeringen att det inte var hållbart med en ordning där myndigheterna fick ett större inflytande över lönebildningen samtidigt som de garanterades full kostnadstäckning för ingångna avtal (SOU

⁵ Prop. 1991/92:100, bet. 1991/92:FiU20, rskr. 1991/92:128–129.

2002:32). För att undvika detta bygger pris- och löneomräkningen på att myndigheterna får ersättning för inträffade förändringar av svenska priser och lönekostnader. På motsvarande sätt kompenseras myndigheterna för generella förändringar av marknadshyran och inte för myndighetens hyreskostnadsutveckling.

Grunden till den tekniska metod som används för pris- och löneomräkningen föreslogs 1992 av Ramanslagsutredningen (SOU 1992:102). Enligt utredningen kan kortsiktiga anpassningsproblem uppstå när myndigheternas anslag bestäms på basis av tidigare inträffade kostnadsförändringar samtidigt som myndigheternas kostnader för löner, lokaler och övriga förvaltningskostnader kan variera mellan olika år. För att minska sådana problem har myndigheterna givits en viss anslagskredit och möjlighet till anslagssparande mellan två budgetår.⁶

2.2 Pris- och löneomräkningens konstruktion

Pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag tar hänsyn till hur löner och hyror utvecklas samt den allmänna prisutvecklingen. För varje kostnadsslag räknas årligen ett separat index fram som används i omräkningen. De flesta anslag som pris- och löneomräknas delas upp i en lönedel, en hyresdel och en del för övrig förvaltning. Därefter räknas varje del om med respektive index. Transfereringar inom myndighetsanslag räknas inte om inom ramen för pris- och löneomräkningssystemet.

Den enskilda myndighetens uppräkningsmetod bestäms av hur myndighetens kostnader fördelar sig mellan de olika kostnadsslagen. Om t.ex. 50 % av en myndighets kostnader utgörs av lönekostnader, 30 % av lokalkostnader och 20 % av övriga kostnader räknas hälften av myndighetens anslag upp med lönekostnadsindex, 30 % med lokalkostnadsindex och 20 % med ett index som motsvarar konsumentprisindex. Nedan beskrivs hur lönekostnadsindexet beräknas. I bilaga 1 finns en ingående beskrivning av hur hela systemet är konstruerat.

Uppräkningen av myndigheternas anslag för att täcka ökade lönekostnader styrs av utvecklingen av löner och produktivitet i den privata sektorn två år tidigare. Som grund för beräkningen av lönekostnadsindexet används Statistiska centralbyråns arbetskraftskostnadsindex (AKI) som motsvarar arbetskraftskostnadernas utveckling inom tillverkningsindustrin. Vidare görs ett s.k. produktivitetsavdrag som minskar uppräkningsindexet. Omfattningen av produktivitetsavdraget bestäms av hur produktiviteten utvecklas inom den privata tjänstesektorn.

Beräkningen av löneindex för 2005 kan tas som ett exempel på hur beräkningen går till. Finansdepartementet fastställde ett löneindex som motsvarar

⁶ Med anslagskredit avses att myndigheterna ges möjlighet att utnyttja en viss del av nästa års anslag under innevarande år. Med anslagssparande avses att myndigheterna ges möjlighet att överföra anslagsmedel som inte förbrukats under ett budgetår till kommande budgetår.

2,12 % för 2005. Detta löneindex är en följd av att ökningen av arbetskraftskostnaderna i den privata sektorn för 2003 beräknats till 4,04 % och att produktivitetens utvecklingen i den privata tjänstesektorn för 2003 beräknats till 1,92 %:

Arbetskraftskostnadsindex (AKI)	4,04 %
Produktivitetsavdrag	-1,92 %
Löneindex	2,12 %

2.3 Iakttagelser

2.3.1 Bidragen till teater och dans omräknas på olika sätt

En av de frågeställningar som kulturutskottets uppföljning syftar till att besvara är vilka överväganden som ligger till grund för regeringens val av anslag som pris- och löneomräknas och vilka anslag som inte omräknas. Anslagen till teater och dans pris- och löneomräknas på olika sätt. Enligt uppgift från Utbildnings- och kulturdepartementet är grundprincipen att det enbart är förvaltnings-/myndighetsanslag som skall räknas om. Efter överenskommelser mellan Finansdepartementet och fackdepartementen har det gjorts undantag från denna princip, genom att även vissa icke-förvaltningsanslag omräknats. Undantagen är en följd av unika överenskommelser och är ofta inte dokumenterade. För de tre anslag som finansierar huvuddelen av statsbidragen till teater- och danssektorn gäller följande:

- Anslag 28:5 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Svenska rikskonserter och Dansens Hus pris- och löneomräknas som om institutionerna vore statliga myndigheter.
- Anslag 28:6 Bidrag till regional musikverksamhet samt regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner pris- och löneomräknas med löneindex för att kompensera för teater- och dansinstitutionernas lönekostnadsutveckling. Vid anslagsomräkningen tas inte hänsyn till ökade lokalkostnader eftersom statsbidrag, enligt förordning 1996:1598 om statsbidrag till regional kulturverksamhet, inte lämnas för teater- och dansinstitutionernas lokalkostnader.
- För anslag 28:7 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål som finansierar statsbidraget till fria teater- och dansgrupper tillämpas pris- och löneomräkning genom s.k. bidragsomräkning. Bidragsomräkning innebär att regeringen beslutar hur stor omräkning som skall göras. Sedan 1997 har bidragsomräkningen varit noll.

2.3.2 Högskole- och försvarsprisindex

En av de frågor som lyftes fram som intressanta för fortsatt uppföljning i utredningstjänstens förberedande undersökning från 2004 var hur de index

som utvecklats för vissa politikområden fungerar. Huvuddelen av de anslag som pris- och löneomräknas räknas om med hjälp av de index som beskrivits i avsnitt 2.2 ovan. Inom två politikområden tillämpas särskilda index för pris- och löneomräkningen. För utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning används ett s.k. högskoleindex. Pris- och löneomräkningen inom högskolesektorn beräknas inte individuellt för varje lärosäte, utan omräkningen utgör ett vägt genomsnitt för samtliga anslag till grundutbildning samt till forskning och forskarutbildning. Därmed får lärosätenas anslag och anslagsposter för grundutbildning och forskning samma procentuella omräkning. Omfattningen av pris- och löneomräkningen inom högskolesektorn räknas fram med samma metod som används för att fastställa omräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag. För högskolesektorn som helhet innebär omräkningen med hjälp av högskoleindex ingen ekonomisk skillnad jämfört med den metod som används för pris- och löneomräkning av myndigheternas förvaltningsanslag. Orsaken till att universitet och högskolor ges samma procentuella omräkning är, enligt uppgift från Utbildnings- och kulturdepartementet, främst att man inom grundutbildningen använder sig av ett resurstilldelningssystem där varje helårsstudent respektive helårsprestation ersätts med en lika stor summa oberoende av vilket lärosäte som bedriver utbildningen och att omräkningen i form av pris- och löneomräkning därmed måste vara densamma för samtliga lärosäten.

Inom utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet används ett försvarsprisindex för omräkningen av två anslag. I omräkningen ingår fler index än i pris- och löneomräkningen för myndigheternas förvaltningsanslag, bl.a. tas hänsyn till utvecklingen av dollarpriset, oljepriset, priset på inhemskt och importerat försvarsmaterial samt utvecklingen av löne- och lokalkostnader. Omräkningen av anslag med hjälp av försvarsprisindex och de olika ingående delfaktorerna har beslutats av regeringen⁷.

2.3.3 Varför görs ett produktivitetsavdrag?

Omfattningen av produktivitetsavdraget i pris- och löneomräkningen av förvaltningsanslagen bestäms av hur produktiviteten utvecklas i den privata tjänstesektorn. Därmed finns ingen direkt koppling till den faktiska produktivitetsutvecklingen i staten. Det tas heller ingen hänsyn till eventuella skillnader i förutsättningarna för produktivitetsökningar inom olika politikområden.

Ett skäl som angavs för att införa ett produktivitetsavdrag var att skydda den konkurrensutsatta sektorns konkurrenskraft gentemot andra länder. Den teoretiska bakgrunden är följande: Om de statliga lönerna tillåts öka lika mycket som inom tillverkningsindustrin utan att det ställs krav på att detta delvis finansieras genom ökad produktivitet måste de ökade kostnaderna finansieras genom ett ökat skatteuttag. Ett ökat skatteuttag skulle kunna öka

⁷ Av proposition 1991/92:102 (s. 36–137) och proposition 1994/95:100 (bilaga 5, s. 66) framgår vilka delfaktorer som skall vägas samman i framräkningen av försvarsprisindex.

den konkurrensutsatta sektorns kostnader och försämra dess konkurrenskraft. Utan ett produktivitetsavdrag finns en risk att den konkurrensutsatta sektorn trängs ut av kostnadsökningar inom den offentliga sektorn.

Ett annat skäl som angivits var att den offentliga sektorn skulle kunna höja lönerna mer än den privata sektorn om man inte tillämpade ett produktivitetsavdrag. Utrymme för ökade löner i den privata sektorn skapas genom produktivitetsökningar. Skulle omräkningen av myndigheternas löneandel följa den privata sektorns löneutveckling kan ökad produktivitet i den statliga sektorn ge utrymme för högre löneutveckling i den statliga sektorn än i den privata sektorn. Detta skulle, i teorin, kunna leda till ett för andra sektorer ogynnsamt konkurrensläge vad gäller arbetskraften (SOU 2002:32).

2.3.4 Synen på produktivitetsavdraget inom kultursektorn

En frågeställning som ligger till grund för kulturutskottets uppföljning är hur diskussionen förs kring produktivitetsavdraget inom kultursektorn. I de intervjuer som gjorts med företrädare för teatersektorn inom ramen för detta uppföljningsprojekt har det riktas kritik mot produktivitetsavdraget. Bland annat anges att

- en viss pjäs kräver ett visst antal skådespelare på scen, dvs. det är inte möjligt att rationalisera bort roller och därmed nå ökad produktivitet,
- teater- och danssektorn till sin karaktär är personalintensiv och att detta gör det extra svårt att hänga med i samhällets produktivitetsutveckling,
- kraven på ökad produktivitet med tiden kommer att leda till att den samlade repertoaren ändrar karaktär, uppsättningar med många skådespelare på scen kommer att bli alltmer sällsynta.

Vidare menar företrädare för teatersektorn att kravet på en årlig ökad produktivitet står i konflikt med riksdagens och regeringens kulturpolitiska mål. Kravet på en kontinuerlig produktivitetsökning anses

- styra inriktningen av verksamheten på ett sådant sätt som försvårar uppfyllandet av målet om kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet,
- motverka målet om allas möjlighet till delaktighet genom att det framtvingar ökade biljettkostnader och gör det svårare att finansiera turnékostnader,
- begränsa verksamheternas omfattning, vilket motverkar målet om att efterfrågan på teater skall öka,
- vara svårt att förena med regeringens mål att teater- och dansinstitutionerna skall öka andelen barn och unga i publiken eftersom barn- och ungdomsföreställningar med hög kvalitet ofta förknippas med mindre grupper av åskådare.

Produktivitetsavdraget har även kommenterats av Kulturrådet. I rådets budgetunderlag för 2004–2006 lyftes scenkonstområdets speciella svårigheter att klara det produktivitetsökningskrav som finns inbyggt i pris- och löneomräkningssystemet fram. Myndigheten påpekade inledningsvis att man ser det som

rimligt att även institutioner som bedriver konstnärlig verksamhet kan öka sin produktivitet. Det finns möjligheter att åstadkomma samordningsvinster, förbättrade administrativa rutiner etc. men det är svårare att åstadkomma produktivitetsökningar när det gäller den konstnärliga verksamheten, enligt Kulturrådet. I sitt remissvar på den arbetsgivarpolitiska utredningens betänkande Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten (SOU 2002:32) anförde Kulturrådet bl.a. att den konstnärliga verksamheten kräver sina givna aktörer, tid och tekniska ramar utifrån de konstnärliga val som ligger till grund för verksamheten. Enligt Kulturrådets bedömning har det rationaliseringsutrymme som tidigare funnits inom exempelvis scenkonstutrymmet i stort sett redan tagits i anspråk. Det leder enligt myndigheten till att ett fortsatt produktivitetsavdrag för konstnärlig verksamhet inte bara leder till en minskning av verksamheten utan också till risker för en oönskad styrning av repertoarval etc.

Kulturrådet angav vidare att syftet med ett produktivitetsavdrag inte är att minska volymen på verksamheten, utan att öka effektiviteten. Om en institution inte klarar att minska kostnaderna blir konsekvensen att verksamhetens volym måste minska, vilket enligt rådets mening står i konflikt med de av riksdagen beslutade målen för kulturpolitiken.

2.3.5 Undersökningar av produktivitetens utvecklingen

En av de frågor som skall belysas i denna uppföljning är om det gjorts undersökningar av vilka möjligheter det finns till produktivitetsökning inom teater- och dansområdet. Den offentliga sektorns produktivitetens utveckling i Sverige berörs bl.a. i Utredningen om översyn av den ekonomiska statistikens betänkande SOU 2002:118 och i Långtidsutredningen 2003/04 (SOU 2004:19). Av utredningarna framgår att det saknas tillförlitliga uppgifter om hur produktiviteten utvecklas inom offentlig sektor i Sverige. Mätproblemen kan till stor del förklaras av svårigheter att mäta produktionsvolym för offentliga tjänster.

I nationalräkenskaperna antas produktiviteten i offentlig sektor vara oförändrad mellan åren. Det pågår ett arbete inom nationalräkenskaperna som syftar till att beräkna produktivetsvolymen inom offentlig sektor med nya metoder senast 2006. Enligt Långtidsutredningen kommer de nya metoderna inte att lösa alla mätproblem, men målsättningen är att på sikt utveckla metoder som kan mäta kvantitets- och kvalitetsförändringar på ett tillfredsställande sätt.

Långtidsutredningen anger att undersökningar som gjorts av den faktiska produktivitetens utvecklingen i offentlig sektor fram till början av 1990-talet indikerar att nationalräkenskapernas antaganden om oförändrad produktivitet inte varit helt felaktigt. Statskontoret beräknade produktivitetens utvecklingen mellan åren 1990 och 1997 för vissa delar av den statliga förvaltningen 1998. Enligt Statskontoret ökade produktiviteten för de undersökta myndigheterna med i genomsnitt 0,8 % per år under den undersökta perioden.

Teaterområdets kostnads- och produktivitetens utveckling under perioden 1975–1990 utreddes av Teaterkostnadsutredningen (SOU 1991:71). Utredningen hade i uppdrag att bl.a. jämföra kostnadsutvecklingen för teatersektorn

med den allmänna kostnadsutvecklingen i samhället och att belysa produktivitetens utvecklingen vid teaternas.

Utredningen använde sig av två metoder för att mäta produktiviteten. Båda visade på en minskande produktivitet. Produktiviteetsminskningen var dock inte större än vad som gällde för en stor del av samhällets övriga tjänsteproduktion. Produktiviteten minskade med ca 2 % per år under den studerade perioden. Produktiviteetsminskningen förklarades främst av ökade kostnader och ett minskat publikunderlag. För Operan och Dramaten var resultatet bättre – endast en liten minskning av produktiviteten – än för gruppen institutionsteatrar som helhet.

2.3.6 Ekonomiska teorier rörande produktiviteetsutvecklingen

De vetenskapliga teorier som finns rörande teatersektorns möjligheter att nå ökad produktivitet över tid baseras till stor del på forskning som den amerikanske ekonomen William Baumol publicerade i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet⁸. Teorierna tar sin utgångspunkt i det faktum att ökningen av arbetsproduktiviteten har varit betydligt större i vissa sorters produktion än i andra. Med hjälp av modern produktionsteknik kan en människa producera mycket mer varor och tjänster per timme nu än vad hon kunde för t.ex. ett hundra år sedan. Genom att produktiviteten har ökat har också arbetarens reallön ökat. Inom vissa tjänstesektorer, som t.ex. teater och dans, har det dock varit betydligt svårare att utnyttja tekniska framsteg. Andra tjänstesektorer som har liknande förutsättningar är t.ex. undervisning, sjukvård och hantverk.

I ett exempel jämför Baumol en urmakare med en medlem i en symfoniorkester på 1700-talet. Klockorna har blivit mycket billigare och urmakarens reallön har flerdubblats sedan 1700-talet. Urmakarens produktivitet har ökat många gånger om. Detta har dragit med sig musikerns lön, trots att han spelar lika snabbt nu som då. På så vis har de relativa kostnaderna för en konsert blivit mycket högre – det går i dag många fler klockor på en konsert än vad det gjorde för trehundra år sedan.

Sett över en längre tid har teater och dans kunnat tillgodogöra sig tekniska innovationer. Moderna transportmedel har höjt produktiviteten för turnerande teater. Film, tv, radio etc. har gjort det möjligt att nå ut till en stor publik. Det är dock svårare att åstadkomma regelbundna och täta produktiviteetsökningar inom teater- och dansområdet än i andra delar av ekonomin.

Baumol visade att lönerna i teatersektorn följde industriarbetarens löner. I och med att produktiviteten ökat inom industrin medan den i stort sett varit oförändrad inom teatersektorn har teaterns kostnader för en viss verksamhetsnivå ökade snabbare än industrins produktionskostnader. I en ekonomi där en sektor stadigt släpar efter de övriga i produktiviteetsutvecklingen måste kostnaderna för denna ständigt stiga i förhållande till kostnadsnivån inom resten

⁸ Detta avsnitt bygger på en genomgång av teorier som W. Baumol formulerat gällande bl.a. teaterområdets kostnadsutveckling som redovisas i Teaterkostnadsutredningens betänkande SOU 1991:71.

av ekonomin enligt Baumol. Denna stegring kommer att vara oupphörlig och kumulativ. För teaterns del innebär denna slutsats att kostnaden per föreställning kan förväntas fortsätta öka snabbare än den allmänna prisnivån.

Enligt Baumol medför den process som skapar stigande kostnader för tjänster samtidigt tillräckliga inkomster för att samhället skall kunna fortsätta att producera tjänsterna. Samhället har därmed medel att upprätthålla tjänsteproduktionen och arbetskraft kommer kontinuerligt att flyttas från industrin till tjänstesektorn. Detta är dock inte detsamma som att alla tjänster kommer att fortsätta att produceras. Beroende på marknadsmekanismer och politiska processer kommer tjänster att behandlas olika över tid. Som exempel på tjänster som allmänheten motsatt sig en nedskärning av både kvalitativt och kvantitativt anger Baumol sjukvård och i viss mån utbildning. För dessa tjänster har samhället valt att tillåta att utgifterna ökat i takt med de kumulativa kostnadsökningarna. För andra tjänster som prioriterats lägre, såsom t.ex. heltidshembiträden och möbelsnickare, har utbudet av tjänster minskat drastiskt.

Baumol uttrycker oro för att vissa tjänster kan komma att försämrats eller försvinna på sikt, inte för att de kostar mer än vad de upplevs vara värda utan genom försumlighet och brist på framsynthet. Verksamheter som råkar ut för finansiella problem är, enligt Baumol, sällan hotade av totala sammanbrott. Däremot sker gradvisa kvalitetsförsämringar som producenterna av tjänsterna försöker dölja så skickligt som de kan. På lång sikt kan detta leda till en påtaglig försämring eller till att verksamheten marginaliseras. I ett långsiktigt budgetengagemang måste man, enligt Baumol, ta hänsyn till att tjänsternas karaktär medför att de medel som i dag är tillräckliga för att finansiera en tjänst i morgon kommer att vara otillräckliga och att den mängd som är tillräcklig i morgon inte kommer att vara nog i övermorgon.

2.3.7 Tillämpningen av pris- och löneomräkningen

I den arbetsgivarpolitiska utredningens betänkande SOU 2002:32 redovisas beräkningar av hur samtliga förvaltningsanslag utvecklats under budgetåren 1994/95–2001. Utredningens syfte var att utvärdera den arbetsgivarpolitiska reformen från 1994 och det ingick i utredningsuppdraget att granska den teknik som används för justering av lönekostnadsdelen i myndigheternas förvaltningsanslag.

Regeringen behandlade utredningens förslag i budgetpropositionen för 2005 (prop. 2004/05:1, utgiftsområde 2). I propositionen anges att remissförfarandet visat att det finns ett brett stöd för principerna bakom systemet för pris- och löneomräkningen. Mot bakgrund av vad utredningen föreslog angav regeringen att omräkningen av myndigheternas lönekostnader fortsättningsvis bör baseras på arbetskraftskostnadsutvecklingen för tjänstemän i tillverkningsindustrin från och med 2006, och inte som tidigare på kostnadsutvecklingen för både tjänstemän och arbetare.

Den arbetsgivarpolitiska utredningen redovisar en genomgång av hur löneomräkningen genomförts i praktiken under budgetåren 1994/95–2002. Genomgången visar att det gjorts justeringar av pris- och löneomräkningen

samt generella besparingar på förvaltningsanslagen som inneburit en minskad uppräkningsanslag från 1997 och framåt.

Enligt utredningen har kritik riktats mot att regeringen – som det uppfattats – har manipulerat systemet för löneomräkningen, både öppet och dolt i syfte att spara pengar. Kritiken har enligt utredningen främst avsett hanteringen av den allmänna löneavgiften⁹. Under budgetåren 1997–2000 ingick inte kompensation för myndigheternas kostnader för den allmänna löneavgiften i underlaget för lönekostnadsomräkningen. Det innebar att pris- och löneomräkningen inte kompenserade myndigheterna för dessa kostnader. Om den allmänna löneavgiften ingått i beräkningsunderlaget hade summan av löneindexet för de fyra åren varit knappt 4 procentenheter högre. Beslutet att inte kompensera för den allmänna löneavgiften upphörde i och med budgetåret 2001 (SOU 2002:32).

Utredningens genomgång visar t.ex. att anslagsuppräkningsanslag reducerades med 2 procentenheter budgetåret 1998 i syfte att göra en indragning av myndigheternas buffertutrymme. I statsbudgeten för 2003 ingick en generell besparing motsvarande 0,7 % på anslagen för förvaltnings- och investeringsändamål. Syftet var att finansiera satsningar på vård, skola och omsorg samt utbyggnaden av välfärdssystemen inom ramen för budgettaket (prop. 2002/03:1 volym 1, avsnitt 6.2.1)

Enligt utredningens beräkningar har lönedelen i myndigheternas förvaltningsanslag räknats upp med ca 7 procentenheter mindre än vad som motsvarar de aggregerade kostnadsökningarna till följd av de centrala ramavtalens lägstånivåer under perioden 1994/95–2001. Myndigheternas kostnader ökar dock i praktiken oftast mer än dessa lägstånivåer (SOU 2002:32).

I budgetpropositionen för 2005 aviserade regeringen åtgärder för att undvika överskridande av utgiftstaken under budgetåret. Av 2005 års vårproposition framgår att regeringen för flertalet anslag under budgetåret 2005 beslutat att ställa 0,6 % av anslagsmedlen till regeringens disposition. Detta innebar i praktiken att den uppräkningsanslag som pris- och löneomräkningen gav upphov till inte slår igenom fullt ut på myndighets- och institutionsnivå. Vidare får, som huvudregel, varken sparade medel från tidigare år eller anslagskrediter utnyttjas av myndigheterna under 2005 utan särskilt beslut av regeringen.

⁹ Den allmänna löneavgiften är den del av de totala arbetsgivaravgifterna som inte är kopplad till finansieringen av de allmänna trygghetssystemen. Avgiften infördes för att utgöra en del av finansieringen av EU-avgiften.

3 Statsbidrag, kostnader och verksamhet 1997–2003

I detta kapitel redovisas översiktligt inriktningen av statens insatser för teater och dans under perioden 1997–2003. Vidare redovisas hur beslut fattas om statsbidrag till teater och dans, vilken omräkning som gjorts av statsbidragen samt hur verksamheten och dess kostnader utvecklats under perioden 1997–2003. Redovisningen görs uppdelad på nationella och regionala/lokala teater- och dansinstitutioner samt fria teater- och dansgrupper.

3.1 Inriktningen av teater- och danspolitiken fr.o.m. 1997

Riksdagen har beslutat om målen för en nationell kulturpolitik (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). Målen är

- att värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda den,
- att verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande,
- att främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar,
- att ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället,
- att bevara och bruka kulturarvet,
- att främja bildningssträvandena,
- att främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet.

I proposition 1996/97:3 Kulturpolitik som låg till grund för riksdagens beslut om en nationell kulturpolitik redovisade regeringen som sin bedömning att statens insatser på teater- och dansområdet bör syfta till att

- efterfrågan på teater ökar,
- spridningen av teater ökar och tillgängligheten förbättras,
- teaterutbudet är allsidigt och håller hög kvalitet,
- barn och ungdomar får tillgång till teater av hög kvalitet,
- regional teater utvecklas,
- nationalscenernas ställning i landet stärks,
- ge danskonsten regional förankring,
- utveckla intresset för dansen som konstform,
- stödja ett brett dansutbud av hög kvalitet samt främja dansens förnyelse och utveckling.

Statens insatser i sektorn teater, dans och musik har ökat från knappt 1,5 miljarder kronor 1997 till 1,8 miljarder kronor 2004. Ökningen är en följd av den årliga pris- och löneomräkningen och av olika satsningar som genomförts inom området efter riksdagens kulturpolitiska beslut. Enligt budgetpropositionen för 2005 har 144 miljoner kronor satsats på långsiktiga åtgärder och reformer inom teater-, dans- och musikområdet 1997–2004. Riksdagen har bl.a. beslutat om följande långsiktiga åtgärder och reformer:

- Verksamhetsbidragen till regionala och lokala teaterinstitutioner har förstärkts. Vidare har sju regionala teater-, dans- och musikinstitutioner införlivats i det regionala stödsystemet sedan 1997.
- Stödet till fria teater-, dans- och musikgrupper har förstärkts.
- Dansområdet har tillförts medel för utökad verksamhet vid bl.a. Dansens Hus och för ökat verksamhetsbidrag till regionala dansinstitutioner.
- Beslut om att förbättra konstnärers villkor har bl.a. resulterat i inrättandet av Teateralliansen.
- Statens verkliga kostnader för pensioner för anställda inom teater- och danssektorn har synliggjorts från och med 2001. Institutionerna har tillförts närmare 100 miljoner kronor som kompensation för höjda pensionspremier.
- Principerna för beräkning av nationalscenernas lokalhyra har ändrats.

Vidare har olika engångsvisa satsningar genomförts under perioden. Stockholm var under 1998 Europas kulturhuvudstad. Staten anslög 135 miljoner kronor för genomförandet av kulturhuvudstadsåret under åren 1997 och 1998. I regleringsbrev för 1997 angavs t.ex. att minst 10 miljoner kronor av kulturhuvudstadsårsbudgeten 1997 skulle användas till egenproducerade uppsättningar på Dramaten och Operan. Vid sidan av statens satsningar tillkom även medel från kommun och näringsliv.

I slutet av 1990-talet upplevde många teaterinstitutioner ekonomiska problem trots en god publikutveckling. Regeringen bedömde att detta sannolikt berodde på att teaternas kostnader, framför allt löne- och lokalkostnader, ökat starkt och att konstnärliga mål satte gränser för institutionernas rationaliseringsmöjligheter (prop. 1997/98:1). Som en följd av de ekonomiska problemen genomförde flera institutioner omstruktureringar av sin verksamhet. Enligt budgetpropositionen för 2004 har engångsinsatser gjorts till ett värde av 59 miljoner kronor för att bl.a. stödja institutioner med ekonomiska problem under perioden 1997–2004.

3.2 Kostnader för löner och ändrade skatte- och pensionsregler

Kostnader för löner inklusive sociala avgifter svarar för ungefär två tredjedelar av teaternas totala kostnader. En central fråga i kulturutskottets uppföljning är att jämföra hur kostnader för löneökningar och sociala kostnader ökat i förhållande till pris- och löneomräkningssystemet. I tabellen nedan redovisas

uppgifter över löneökningar (minimilönepotter) som avtalats av de centrala parterna, Teaterförbundet och Svensk Scenkonst, för de nationella och regionala teater- och dansinstitutionerna åren 1998 till 2003. I tabell 3 nedan redovisas också utvecklingen av genomsnittslöner för teateranställda och löneutvecklingen för statligt anställda.

Av tabellen framgår att de avtalade lägsta löneökningarna under åren 1998 till 2003 uppgick till 17 %. Genomsnittslönen för teateranställda ökade med drygt 24 %. I denna löneökning ingår bl.a. särskilda konstnärspotter som förhandlades fram för de konstnärsgupper som genom förändrade anställningsformer gjorde avsteg från lagen om anställningsskydd (LAS). Dessa potter fanns i avtalen för 1999, 2000 och 2001 och uppgick till totalt 5 %. Som en referens redovisas i tabellen även löneutvecklingen för statligt anställda vars löner ökade med 27 %, vilket är mer än vad de teateranställdas löner ökade med.

Tabell 3. Utfall av förhandlingar om minimilönepotter vid nationella och regionala teater- och dansinstitutioner samt utvecklingen av genomsnittslöner för teateranställda och statligt anställda åren 1998–2003

År	Avtalade löneökningar*	Genomsnittslöner för teateranställda**	Löneutveckling för statligt anställda***
1998	2,5 %	3,9 %	2,3 %
1999	2,5 %	2,6 %	4,6 %
2000	2,5 %	4,8 %	4,8 %
2001	2,8 %		4,2 %
2002	2,8 %	7,7 %*	4,3 %
2003	2,8 %	3,4 %	4,2 %
Ökning	17,0 %	24,4 %	27,0 %

Källa: Teaterförbundet.

* De avtalade löneökningarna grundas på minimilönepotterna i avtalen mellan Teaterförbundet och Svensk Scenkonst. I avtalen för 1999, 2000 och 2001 fanns därutöver särskilda konstnärspotter på totalt 5 % som en kompensation för ändrade anställningsformer.

** De genomsnittliga löneökningarna för teateranställda grundas på lönestatistik från Svensk Scenkonst. Dessa genomsnittslöner är inget vedertaget lönestatistiskt begrepp men ger en rimlig indikation på löneutvecklingen. I siffrorna ingår effekterna av de särskilda konstnärspotter som fanns 1999–2001. För år 2001 gjordes ingen statistikinsamling, varför siffrorna för 2002 avser båda åren.

*** Löneutvecklingen för statligt anställda grundas på uppgifter från Medlingsinstitutet och avser den sektorsvisa löneutvecklingen enligt SCB:s konjunkturstatistik.

Vid sidan av lönerörelsen har staten under perioden 1997–2003 fattat ett antal beslut som inneburit ökade kostnader för teater- och danssektorn. Enligt dom i Regeringsrätten (2002-03-11) och besked från Riksskatteverket i december 2002 gäller för samtliga kulturinstitutioner att 25 % moms skall debiteras när t.ex. länsmusikorganisationer och länsteatrar säljer produktioner till arrangörer. Eftersom de flesta teater- och musikföreningar är ideella föreningar och därmed saknar avdragsrätt för moms, innebär detta att deras kostnader för att köpa produktioner ökar som en följd av Regeringsrättens dom. Enligt Svensk

Scenkonst har teatrar och orkestrar tvingats sänka sina priser som en följd av domstolens beslut.

Skattemyndigheterna har invänt mot orkester- och teaterinstitutioners tidigare bedömning av hur skattelagstiftningens regler för resor och traktamenten bör tillämpas. Detta har resulterat i ökade kostnader för institutionerna. Enligt Kulturrådets budgetunderlag för 2004–2006 visar beräkningar från Teatrarnas Riksförbund att institutionernas kostnader för resor och traktamenten sammanlagt kunde komma att öka med närmare 10 miljoner kronor som en följd av detta¹⁰. Enligt Kulturrådet är det framför allt institutioner utanför storstadsregionerna som fått ökade kostnader i och med att de i större utsträckning är beroende av att betala resor och traktamenten för korttidsanställd personal.

Finansieringen av de statliga tjänstepensionerna lades om från och med 1998. En försäkringsmodell infördes som ett led i att myndigheterna skall ha det fulla kostnadsansvaret för förändringar i anställningsvillkoren. De anställda vid ett stort antal teater-, dans- och musikinstitutioner har statlig pensionsrätt enligt förordningen (2003:56) om tjänstepension och tjänstegrupplivförsäkring (PISA-förordningen). Därmed gäller det statliga pensionsavtalet, PA03, för de anställda, förutsatt att arbetsgivaren betalar premier för detta enligt förordningen (1997:908) om premier för statens avtalsförsäkringar. Den kompletterande ålderspensionen, den s.k. Kåpan, är dock inte automatiskt tillämplig för dessa grupper.

I budgetpropositionen för 2001 aviserade regeringen en omläggning av premiehanteringen inom PISA-området. Enligt propositionen uppgick det årliga statliga pensionsåtagandet vid statsunderstödda teater-, dans- och musikinstitutioner till ca 162 miljoner kronor. Av beloppet ingick ca 84 miljoner kronor i de befintliga statsbidragen, medan resterande 78 miljoner kronor var en dold utgift i statsbudgeten genom att institutionerna inte betalade sina fulla pensionskostnader. Regeringen föreslog att institutionernas premier skulle ökas för att motsvara den faktiska kostnaden och att statsbidragen till institutionerna skulle höjas med 78 miljoner kronor för att kompenseras för detta. I 2001 års vårproposition tillfördes ytterligare 19 miljoner kronor under anslag 28:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete. Orsaken var att det ökade premieuttaget innebar att den särskilda löneskatten höjdes, vilket institutionerna kompengades för. Vidare tillfördes ytterligare 20 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2004 som engångsvis kompensation för tiden 2001–2004. Därutöver tillfördes som nivåhöjning 20 miljoner kronor. Av dessa var 15 miljoner kronor avsedda för att möjliggöra en kompletterande ålderspension, Kåpan, för området och 5 miljoner kronor för att justera för tidigare beräkningar. Omläggningen av pensionspremierna har inte inneburit att institutionerna fått ett större ekonomiskt utrymme.

¹⁰ Svensk Scenkonst, tidigare Teaterförbundet, har inhämtat uppgifter från sin medlemmar som visar att ett undantag i inkomstskattelagen, liknande det som gäller för t.ex. byggbranschen skulle innebära minskade kostnader om ca 20 miljoner kronor för de berörda dans-, teater- och musikinstitutionerna.

Personalen vid de fria grupperna omfattas inte av den statliga pensionsrätten. Tidigare saknade personalen helt kompletterande avtalspensioner. Enligt Kulturrådets budgetunderlag för 2005–2007 har Teaterförbundet träffat avtal med Teatercentrum och Danscentrum om kompletterande avtalspensioner. Avtalet omfattar även de övriga avtalsförsäkringar som är gängse på arbetsmarknaden. Kostnaderna för dessa försäkringar och pensioner är, enligt budgetunderlaget, ca 7 % av lönesumman (inklusive den särskilda löneskatten på pensionspremier).

3.3 Nationella teater- och dansinstitutioner

Statsbidraget till de nationella teater- och dansinstitutionerna finansieras via anslag 28:5 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Svenska rikskonserter och Dansens Hus¹¹. Riksdagen beslutar över anslaget omfattning och regeringen beslutar över hur anslaget skall fördelas mellan de olika institutionerna. Anslaget pris- och löneomräknas.

3.3.1 Omräkningen av anslag för bidrag till nationella institutioner

Anslaget har ökat från 712 miljoner kronor till 823 miljoner kronor mellan 1997 och 2003. Totalt har anslaget ökat med 110 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning med 15,5 %. Av ökningen svarar pris- och löneomräkningen för 90 miljoner kronor och övrig omräkning för 20 miljoner kronor. Av den övriga omräkningen 2002 utgör 13 miljoner kronor kompensation för ökade pensionskostnader enligt uppgift från Utbildnings- och kulturdepartementet. Principerna för hyressättning av Operans och Dramatens huvudlokaler ändrades i och med att de klassades som ändamålsfastigheter. Detta innebar att hyran sänktes med sammanlagt 10 miljoner kronor. Samtidigt sänktes anslaget med motsvarande belopp. Räknas effekterna av dessa förändringar bort ökade anslaget med 107 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning med 15 %.

Ungefär 90 % av anslaget går till Dramaten, Operan och Riksteatern. I tabellen nedan redovisas hur statsbidraget till dessa institutioner räknats om åren 1997–2003 fördelat på pris- och löneomräkning och annan omräkning som inkluderar reformmedel, besparingar och överföringar mellan anslag. I den övriga omräkningen ingår t.ex. medel för att täcka ökade pensionskostnader.

¹¹ Under åren 1997–2000 benämndes anslaget B 1 Bidrag till Svenska riksteatern, Operan, Dramatiska Teatern, Dansens Hus och Svenska rikskonserter.

Tabell 4. Omräkning av statens anslag till Dramaten, Operan och Riksteatern 1997–2003

	PLO (%)	Övrigt (%)	Totalt (%)	Totalt (mnkr)
Dramaten	12,5	2,3	14,8	24 mnkr
Operan	12,6	4,9	17,4	47 mnkr
Riksteatern	11,8	0,2	12,0	26 mnkr
Totalt anslag 28:5	12,6	2,9	15,5	110 mnkr

Källa: Regeringskansliet.

Som framgår av tabellen har pris- och löneomräkningen för de tre institutionerna legat mellan 11,8 % och 12,6 %. Den totala uppräknings för institutionerna varierar mellan 12 % och 17,4 %. Statsbidraget till Svenska rikskonserter ökade med 17 % och statsbidraget till Dansens Hus med 32 % under perioden. En närmare genomgång av hur Dramatens statsbidrag utvecklats från 1997 och framåt redovisas i kapitel 5.

3.3.2 Verksamhet och kostnader 1997–2003

I tabellen nedan redovisas hur antal besökare, antal spelade föreställningar, antal produktioner och antal årsverken utvecklats vid Operan, Dramaten och Riksteatern 1997–2003.

Tabell 5. Verksamhetens omfattning vid Operan, Dramaten och Riksteatern 1997–2003 (antal tusen besökare)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Besökare	751	953	857	910	834	918	878
Föreställningar	3 120	3 610	3 360	3 750	3 380	3 210	3 570
Produktioner	107	123	123	148	157	151	125
Årsverken*	1 250	1 210	1 160	1 190	1 220	1 180	1 180

Källa: Statens kulturråd.

* I Kulturrådets redovisning av antal årsverken 2002 och 2003 har övrig personal, till skillnad från tidigare år, exkluderats från redovisningen. Detta innebär för 2002 att antalet redovisade årsverken är 98 årsverken lägre jämfört med det totala antalet årsverken som Dramaten rapporterat in, vilket motsvarar ett bortfall på 40 %. I tabellen ovan har samtliga årsverken för Dramaten räknats med. För Operan och Riksteatern gav de ändrade redovisningsprinciperna ingen effekt 2002.

Antalet besökare vid de tre institutionerna ökade med 200 000 mellan 1997 och 1998. En förklaring till ökningen är att Stockholm var Europas kulturhuvudstad 1998 och att de nationella institutionerna fick extra ekonomiska resurser som en följd av det. Jämförs utvecklingen mellan 1997 och 2003 har det årliga antalet besökare ökat med ungefär 130 000. Antalet föreställningar per år ökade också mellan 1997 och 1998 och har därefter legat kvar på en högre nivå, med vissa variationer år från år. Totalt ökade antalet föreställningar med 14 % från drygt 3 100 till knappt 3 600 mellan 1997 och 2003.

Av tabellen framgår vidare att antalet produktioner ökade kontinuerligt från 107 produktioner år 1997 till 157 produktioner 2001. Därefter har antalet produktioner minskat och uppgick år 2003 till 125 produktioner. Minskningen upp-

kom i huvudsak mellan 2002 och 2003. Eftersom det rör sig om en period på två år är det svårt att bedöma om minskningen beror på att institutionernas ekonomiska förutsättningar försämrats eller om minskningen beror på andra faktorer.

Jämförs personalens omfattning vid de nationella institutionerna 1997 till 2003 framgår att antalet årsverken var som högst (1 250 årsverken) under periodens första år 1997 och som lägst 1999 (1 160 årsverken). Totalt sett för hela perioden minskade antalet årsverken med 70, vilket motsvarar en minskning med knappt 6 %.

Kostnader 1997–2003

I tabellen nedan redovisas hur kostnaderna för Operans, Dramatens och Riksteaterns verksamhet utvecklats 1997–2003.

Tabell 6. Kostnader för Operans, Dramatens och Riksteaterns verksamhet 1997–2003 (löpande priser)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Totala kostnader (mnkr)	795	866	819	821	893	887	889
Andel lönekostnader (%)	64	58	59	61	61	62	65
Lönekostnad per årsverke (tkr)*	405	414	416	423	448	467	489
Kostnad per föreställning (tkr)	255	40	244	219	265	277	249

Källa: Statens kulturråd.

De totala kostnaderna har ökat med 12 % från knappt 800 miljoner kronor 1997 till knappt 900 miljoner 2003. Lönekostnaderna inklusive kostnader för sociala avgifter utgjorde ungefär 65 % av de totala kostnaderna både 1997 och 2003. Som en del av kostnadsökningen ingår att institutionernas kostnader för pensionspremier synliggjordes 2002.

Av tabellen framgår att lönekostnaden per årsverke ökat kontinuerligt under hela perioden. Ökningen från 405 000 kronor per årsverke 1997 till 489 000 kronor per årsverke 2003 motsvarar en ökning med 21 %.

Den genomsnittliga kostnaden per föreställning var ungefär lika stor 1997 som 2003. En viss sänkning skedde mellan 1997 och 2000. Då sjönk kostnaden från 255 000 kronor till 219 000 kronor. Därefter ökade genomsnittskostnaden till 249 000 kronor 2003.

3.3.3 Sammanfattning

Statsbidraget till de tre nationella institutionerna ökade med 15 % mellan 1997 och 2003. Den årliga pris- och löneomräkningen stod för ungefär 12 procentenheter av denna ökning. Resterande ökning kommer av politiska satsningar och av att anslagen ökats som en följd av att institutionernas pensionskostnader synliggjorts.

Under perioden 1997–2003 har antalet föreställningar ökat med 14 % och antalet produktioner med 17 %. Under samma period minskade antalet års-

verken med 6 %. Detta tyder, i en snäv mening, på en produktivitetsökning i och med att färre personer producerade mer teater 2003 än 1997.

Den genomsnittliga lönekostnaden per årsverke ökade med 21 % under perioden. Trots att kostnadsläget ökat mellan 1997 och 2003 var den genomsnittliga kostnaden per föreställning ungefär densamma vid periodens början och slut. Detta är också ett tecken på att dessa institutioner som grupp räknat ökat produktiviteten under perioden.

3.4 Regionala och lokala teater- och dansinstitutioner

Staten finansierar statsbidrag till regionala teater- och dansinstitutioner via anslag 28:6 Bidrag till regional musikverksamhet samt regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner.

Regeringen anger i regleringsbrev till Kulturrådet vilka institutioner som skall få bidrag via anslaget. Förutom teater och dans finansieras även bidrag till musikinstitutioner via anslaget. En förutsättning för att en institution skall beviljas statsbidrag är att verksamheten även får ekonomiskt stöd från kommun och/eller landsting eller motsvarande. I Kulturrådets regleringsbrev ställs krav på att bidraget från teaternas lokala och regionala huvudmän inte sänks för att statsbidraget skall betalas ut. År 1997 var 28 teater- och dansinstitutioner samt 11 musikinstitutioner berättigade till statsbidrag. Regeringen har sedan dess beslutat att även Kammarorkestern Musica Vitae (1999), Norrbottens Kammarorkester (1999), dansensemblen Norrdans (1999), Dalasinfoniettan (2002), Jämtlands länsteater (2003), Södermanlands länsteater (2004) och Cirkus Cirkör (2005) skall vara statsbidragsberättigade.

Kulturrådet fattar beslut om hur anslaget skall fördelas mellan de olika institutionerna, med undantag för institutionerna i Skåne där Region Skåne är beslutande myndighet. Det innebär att Kulturrådet avgör hur bidragen skall fördelas mellan musik-, teater- och dansverksamhet. Beslut om bidrag skall fattas enligt förordningen (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet. Enligt uppgift från Kulturrådet utgör basen för myndighetens beslut om bidrag till teater och dans föregående års fördelning justerat med årets pris- och löneomräkning. Därtill kommer förändringar som en följd av eventuella reformmedel och de prioriteringar Kulturrådet gör mellan olika institutioner.

Under perioden juli 1997 till december 2006 pågår ett försök med ändrad regional ansvarsfördelning i Skåne län. Liknande försöksverksamhet har bedrivits i Kalmar och Gotlands län under tiden från den 1 juli 1997 till och med december 2002. Försöket innebär att regionala självstyrelseorgan tagit över Kulturrådets befogenhet att besluta om fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet. I och med försöket har medel förts över till anslag 28:4 Försöksverksamhet med ändrad regional fördelning av kulturpolitiska medel. Detta anslag pris- och löneomräknas på motsvarande sätt som anslag 28:6.

3.4.1 Omräkningen av anslag för bidrag till regionala institutioner

Anslag 28:6 pris- och löneomräknas genom s.k. löneindexomräkning. Till skillnad mot huvudmodellen för pris- och löneomräkningen, som beskrivs i avsnitt 2.2, görs ingen uppdelning av omräkningen i lönekostnadsindex, lokalkostnadsindex och övriga kostnader, utan hela anslaget omräknas med hjälp av löneindex. Orsaken är att regeringen beslutat att statsbidrag inte lämnas för regionala teater- och dansinstitutioners lokalkostnader (SFS 1996:1598). Samma metod används för att fastställa löneindexets storlek som vid övrig pris- och löneomräkning. Detta innebär att ett produktivitetsavdrag görs för hela anslaget vid anslagsomräkningen.

I tabellen nedan redovisas hur nivån på anslaget 28:6 utvecklats mellan åren 1997 och 2003 samt vilka omföringar och omräkningar som gjorts under perioden.

Tabell 7. Anslag 28:6 Bidrag till regional musikverksamhet samt regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner – omräkning och överföring 1997–2003 (tusen kronor)

År	Anslag	PLO	PLO (%)	Övrigt	Omföring till regionala försök
1997	663 843				
1998	604 512	21 002	3,2	-18 264	-62 069
1999	532 223	11 188	1,9	-24 933	-58 544
2000	537 250	5 968	1,1	-57	-884
2001	544 933	7 683	1,4		
2002*	647 150	11 553	2,1	90 664	
2003	692 079	18 638	2,9	1 722	24 569
Summa*		76 032	13,2	49 132	

Källa: Utbildnings- och kulturdepartementet.

* Av beloppet under övrigt 2002 avser 69 miljoner kronor kompensation för höjda pensionspremier. Denna anslagsökning innebär inte en förstärkning av institutionernas ekonomiska förutsättningar utan syftade till att synliggöra utgifter som tidigare varit dolda i statsbudgeten. Räknas denna anslagsökning bort summerar den övriga omräkningen till -20 miljoner kronor under perioden 1997–2003.

Som framgår av tabellen har pris- och löneomräkningen av anslaget årligen legat mellan 1,1 % och 3,2 % från 1997 till 2003. Den sammanlagda pris- och löneomräkningen för hela perioden summerar till 76 miljoner kronor, vilket motsvarar 13,2 %.

Vid sidan av pris- och löneomräkningen har omfattande justeringar gjorts av nivån på anslaget från 1997 och framåt. Minskningen av anslaget 1998 och 1999 kommer av riksdagens beslut hösten 1997 om en generell sänkning av bidragsnivån för länsmusiken med 50 miljoner kronor. Anslagsökningen 2002 beror på att anslaget tillfördes 69 miljoner kronor för att täcka kostnader för institutionernas pensionspremier och att anslaget förstärktes med 20 miljoner kronor som i första hand skulle gå till musik- och dansteatrar samt mindre länsteatrar. Vidare har ett antal mindre reformer genomförts. Två regionala institutioner har tillkommit bland dem som får statsbidrag från anslaget. I

bilaga 2 görs en detaljerad redovisning av de olika omräkningar, reformer och besparingar som gjorts under anslaget från 1997 och framåt.

Totalt summerar de övriga anslagsomräkningarna till 49 miljoner kronor under perioden 1997–2003, om man bortser från omföringar till regionala försök. Man bör dock ta hänsyn till att 2002 års omräkning av anslaget med 69 miljoner kronor för ökade pensionspremier inte innebar en förstärkning av de bidragsmottagande institutionernas ekonomi. Syftet var att synliggöra kostnader som tidigare varit dolda i statsbudgeten. Räknas dessa medel bort blir den övriga omräkningen under perioden i stället –20 miljoner kronor.

Uppgifterna i tabellen ovan avser hela anslag 28:6, dvs. förutom bidrag till teater och dans även bidrag till musikverksamhet. Det framgår inte av budgetpropositionen hur anslagsposten som finansierar statsbidragen till teater och dans omräknats. I Kulturrådets statistik går det att följa hur de regionala och lokala teater- och dansinstitutionernas intäkter utvecklas år från år. Totalt ökade intäkterna med 27 % under perioden 1997–2003. Statens totala bidrag till institutionerna, inklusive bidrag från länsarbetsnämnden, uppgick till 344 miljoner kronor 1997 och till 466 miljoner kronor 2003. År 2002 ökades bidraget, enligt uppgift från Utbildnings- och kulturdepartementet, med 47,5 miljoner kronor för att täcka ökade kostnader för pensionspremier. Bortser man från denna ökning har statens bidrag till de regionala och lokala teater- och dansinstitutionerna i stället ökat från 344 miljoner kronor 1997 till 419 miljoner kronor 2003. Det är en ökning med 75 miljoner kronor, vilket motsvarar 21,6 %. Statsbidragens andel av institutionernas totala intäkter ökade med 2 procentenheter till 26 % av de totala intäkterna under perioden.

3.4.3 Verksamhet och kostnader 1997–2003

I tabellen nedan redovisas hur antal besökare, antal spelade föreställningar, antal produktioner och antal årsverken utvecklats vid de regionala och lokala teater- och dansinstitutionerna 1997–2003.

Tabell 8. Verksamhetens omfattning vid regionala och lokala teater- och dansinstitutioner 1997–2003 (antal tusen besökare)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Besökare	1 560	1 750	1 700	1 790	1 780	1 760	1 740
Föreställningar	9 130	10 600	9 710	9 690	9 310	9 480	10 050
Produktioner	292	440	426	422	426	407	414
Årsverken	2 700	2 780	2 820	2 670	2 740	2 590	2 580

Källa: Statens kulturråd. Under perioden har antalet institutioner ökat genom att dansensemblen Norrdans erhöll statsbidrag fr.o.m. 1999 och Jämtlands länsteater fr.o.m. 2003.

Antalet föreställningar ökade kraftigt mellan 1997 och 1998. Under åren från 1998 till 2001 minskade sedan antalet spelade föreställningar per år. Därefter ökade antalet föreställningar, och antalet låg 2003 på ungefär samma nivå

som 1998. Antalet besökare ökade mellan 1997 och 1998 och var därefter relativt stabilt.

Antalet produktioner ökade från 292 till 414 under perioden 1997–2003, vilket motsvarar en ökning med 42 %. Av tabellen framgår att ökningen skedde mellan 1997 och 1998 då antalet produktioner per år ökade med 148 stycken. Ungefär hälften av denna ökning svarade Stockholms stadsteater för. Östergötlands länsteater svarade också för en stor del av ökningen mellan de två åren, från 22 produktioner 1997 till 51 produktioner 1998. Det ökade antalet produktioner kan delvis förklaras av att Stockholm 1998 var Europas kulturhuvudstad. Efter kulturhuvudstadsåret minskade antalet spelade produktioner något men huvuddelen av ökningen mellan 1997 och 1998 kvarstod fram till och med 2003.

Antalet årsverken vid de regionala och lokala institutionerna ökade med ca 120 årsverken från 2 700 till 2 820 under åren 1997–1999. Mellan 1999 och 2003 minskade antalet årsverken med 240 till 2 580 årsverken. Totalt för hela perioden har antalet årsverken minskat med 120 årsverken. Det motsvarar en minskning med drygt 4 %.

Kostnader 1997–2003

I tabellen nedan redovisas hur de regionala och lokala teater- och dansinstitutionernas kostnader utvecklats 1997–2003.

Tabell 9. Regionala och lokala teater- och dansinstitutioners kostnader 1997–2003

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Totala kostnader (mnkr)	1 440	1 430	1 490	1 520	1 620	1 710	1 780
Andel lönekostnad	64 %	61 %	62 %	61 %	60 %	63 %	64 %
Lönekostnad per årsverke (tkr)	345	312	329	348	354	419	444
Kostnad per föreställning (tkr)	158	135	154	157	173	180	177

Källa: Statens kulturråd.

De totala kostnaderna för institutionernas verksamhet har ökat från drygt 1 400 miljoner kronor 1997 till knappt 1 800 miljoner kronor 2003. Det motsvarar en ökning med 23 %. Lönekostnadernas andel av de totala kostnaderna utgjorde 64 % både 1997 och 2003.

Av tabellen framgår att lönekostnaden per årsverke ökat kontinuerligt från 1998 till 2003. Mellan 2001 och 2002 skedde en ökning med 18 %, vilken till stor del förklaras av att institutionernas pensionskostnader synliggjordes fullt ut som redovisats tidigare. Statsbidraget ökades med ca 50 miljoner kronor för att kompensera för detta. Totalt för hela perioden 1997 till 2003 ökade den genomsnittliga kostnaden per årsverke med 29 % från 345 000 kronor till 444 000 kronor. Huvuddelen av ökningen uppkom 2002.

Den genomsnittliga kostnaden per föreställning minskade mellan 1997 och 1998. Det hänger sannolikt samman med att antalet spelade föreställningar var jämförelsevis högt 1998. Därefter har den genomsnittliga kostnaden ökat från 135 000 kronor 1998 till 177 000 kronor 2003. Detta motsvarar en ökning med 31 %. Jämförs kostnadsutvecklingen mellan 1997 och 2003 har den genomsnittliga kostnaden per föreställning ökat med 12 %.

3.4.4 Sammanfattning

Anslag 28:6 Bidrag till regional musikverksamhet samt regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner ökades med 76 miljoner kronor som en följd av pris- och löneomräkningar mellan 1997 och 2003. Det motsvarade en ökning med 13,2 %. Den övriga omräkningen av anslaget summerar till minus 20 miljoner kronor om man bortser från den ökning som gjordes som kompensation för ökade pensionspremier 2002. Att den övriga omräkningen blir negativ förklaras till stor del av riksdagens beslut hösten 1997 om en sänkning av bidragsnivån till länsmusiken med 50 miljoner kronor.

Statens bidrag till regionala och lokala teater- och dansinstitutioner ökade med 75 miljoner kronor under perioden om man bortser från pensionspremiepengarna. Det motsvarar en ökning med 21,6 %. Räknat i procent är bidragsökningen högre än den ökning som pris- och löneomräkningen gav upphov till under samma period. Skillnaden förklaras av politiska prioriteringar, t.ex. har två nya regionala institutioner tillkommit under perioden.

Under perioden 1997–2003 har antalet spelade föreställningar ökat med 10 % och antalet produktioner med 40 %. Under samma period minskade antalet årsverken med 4 %. Detta tyder, i en snäv mening, på att en viss produktivitetsökning har skett i och med att färre personer producerar mer teater än tidigare.

Den genomsnittliga kostnaden per föreställning ökade med 12 % mellan 1997 och 2003. Under samma period ökade den genomsnittliga lönekostnaden per årsverke med knappt 30 %. En stor del av denna ökning kan förklaras av institutionernas ökade pensionskostnader. Lönekostnaden per årsverke har proportionellt sett ökat mer än de totala kostnaderna. Genom att antalet årsverken minskat är dock lönekostnadernas andel av de totala kostnaderna oförändrad mellan 1997 och 2003.

3.5 Statsbidrag till fria teater- och dansgrupper

Staten finansierar bidrag till fria teater- och dansgrupper via anslag 28:7 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål. Som redovisats i kapitel 2 görs inte någon pris- och löneomräkning av anslaget. Under 2005 uppgår anslaget till 139 miljoner kronor. Anslaget är indelat i sju olika anslagsposter. Regeringen beslutar hur anslaget skall fördelas mellan de olika anslagsposterna. Anslagsposten för bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper samt

arrangerande musikföreningar disponeras av Kulturrådet som avgör hur medlen skall fördelas mellan olika bidragsmottagare.

Av budgetpropositionerna från 1997 och framåt framgår att följande förändringar gjorts på anslagsnivå från 1997 och framåt.

- 1997: Anslaget ökades med 5 miljoner kronor för att stödja de fria teater- och dansgruppernas marknadsföring och turnerande.
- 1998 och 1999: Anslaget ökade med 3,8 miljoner kronor respektive 5,8 miljoner kronor för att stärka musiklivets arrangörsled.
- 1999: Bidraget till de fria grupperna ökades med 10 miljoner kronor.
- 2000: Ett stöd om 3 miljoner kronor till Orienteatern omfördes till annan stödform.
- 2002: Stödet till de fria grupperna ökades med 20 miljoner kronor med hänvisning till att den ekonomiska situationen för många fria teater-, dans- och musikgrupper var ansträngd.
- 2003: Anslaget ökades med 2 miljoner kronor för arrangörs- och turnéstöd på dansområdet.

Frågan om varför inte anslaget till de fria grupperna pris- och löneomräknas diskuterades i riksdagsdebatten den 1 november 2004 med anledning av interpellation 2004/05:96 av Gunilla Tjernberg (kd) om situationen för de fria grupperna. Utbildnings- och kulturministern uppgav att regeringen arbetade med frågan om en översyn av bidragssystemet till de fria grupperna med målsättningen att denna skall vara klar under 2005. Utbildnings- och kulturministern angav vidare att pris- och löneomräkningen bara är en av de faktorer som styr de statliga anslagens utveckling och att regeringen vid ett antal tillfällen tillskjutit betydande reformmedel till de fria grupperna. Sedan 1997 har de bidrag som de fria grupperna får från staten fördubblats enligt utbildnings- och kulturministern.

3.5.1 Kulturrådets bidragsbeslut

Kulturrådet fattar tre olika bidragsbeslut: treårigt, ettårigt och enstaka produktionsstöd. Under 2004 fick totalt 85 teatergrupper bidrag, varav 13 grupper fick treårigt produktionsstöd och 21 grupper ettårigt stöd. Övriga grupper fick enstaka produktionsstöd. Oftast får gruppen själv avgöra vilken produktion ett enstaka produktionsstöd skall finansiera, men det händer att Kulturrådet preciserar vilken produktion stödet skall användas till.

Enligt förordningen (1974:452) om statsbidrag till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper skall statsbidraget främja en mångsidig verksamhet inom teater-, dans- och musikområdena. Behovet av att komplettera den verksamhet som bedrivs av statliga och statsunderstödda institutioner skall särskilt beaktas vid beslut om bidrag. Vidare anges i förordningen att bidragsgivningen särskilt bör inriktas mot sådana ensembler och grupper, vilkas verksamhet kan bedömas vara av stort konstnärligt eller kulturpolitiskt värde.

Kulturrådet använder en referensgrupp för att bedöma den konstnärliga kvaliteten hos de fria teatergrupperna inför beslut om bidragsfördelning. Gruppen lämnar förslag till myndighetens styrelse som fattar beslut om bidragsfördelningen. En aspekt som vägs in i besluten om statsbidrag är omfattningen av kommunalt och regionalt bidrag. Beslut om vilka grupper som skall få stöd fattas med utgångspunkt i de kulturpolitiska mål som riksdag och regering beslutat. Det innebär att följande prioriteras:

- teater som riktar sig till barn och ungdom,
- regional spridning av teaterverksamheten, vilket gäller både teaternas hemvist och turnéverksamhet,
- teaternas konstnärliga kvalitet.

Kulturrådet har som ambition att fria grupper som får verksamhetsbidrag skall få ett bidrag som motsvarar sökt belopp. I stället för att ge så många grupper som möjligt bidrag skall de grupper som får stöd ges förutsättningar att kunna genomföra den verksamhet man söker bidrag för.

3.5.2 Utvecklingen av statsbidraget till fria grupper

I Kulturrådets teater- och dansstatistik redovisas hur stora bidrag staten betalat ut till fria teater- och dansgrupper, dvs. inklusive bidrag från länsarbetsnämnder m.m. År 2003 fick de fria teater- och dansgrupperna ett samlat statligt stöd på 72 miljoner kronor. Från 1997 till 2003 ökade det samlade bidraget från staten till de fria teater- och dansgrupperna med 24 miljoner kronor. Det motsvarar en ökning med 50 %. Av det ökade bidraget från staten fördelades knappt 8 miljoner kronor till fria dansgrupper och koreografer. Det innebär att detta stöd fördubblades. Bidraget till de fria teatergrupperna ökade med 16 miljoner kronor. Det motsvarar en ökning med 40 %.

Bidragen från staten har under hela perioden utgjort ungefär 30 % av de fria gruppernas totala intäkter. I tabellen nedan redovisas hur statens bidrag till fria dansgrupper och koreografer respektive fria teatergrupper utvecklats under perioden 1997–2003.

Tabell 10. Utvecklingen av statens bidrag till fria dansgrupper och koreografer samt statens bidrag till fria teatergrupper 1997–2003 (mnkr)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Statsbidrag till fria dansgrupper och koreografer	7,2	7,9	7,5	10,5	10,6	13,9	14,8
– förändring jfr med året innan		10 %	–5 %	40 %	2 %	31 %	6 %
Statsbidrag fria teatergrupper	40,5	39,1	48,6	41,3	39,0	55,4	56,9
– förändring jfr med året innan		–3 %	24 %	–15 %	–6 %	42 %	3 %

Källa: Statens kulturråd.

Av tabellen ovan framgår att statsbidraget till de fria dansgrupperna ökat kontinuerligt. För de fria teatergrupperna uppvisar tabellen stor variation mellan åren vad gäller omfattningen av statens bidrag. Åren 1999 och 2002 ökade bidragen kraftigt. Åren 2000 och 2001 minskade bidraget med 15 respektive 6 %. Minskningen mellan 1999 och 2000 förklaras till viss del av att ett stöd motsvarande 3 miljoner kronor omfördes till ett annat anslag.

För de fria gruppernas ekonomiska förutsättningar har det betydelse hur många grupper som statsbidraget fördelas på. Uppgifterna i tabell 11 nedan är hämtade från Kulturrådets teater- och dansstatistik och visar hur många fria grupper som årligen fick bidrag från Kulturrådet under åren 1997–2003. För de fria teatergrupperna görs en uppdelning mellan teatrar som fått verksamhetsbidrag och teatrar som fått enstaka produktionsbidrag.

Tabell 11. Antal fria teater- och dansgrupper med verksamhetsbidrag respektive produktionsbidrag 1997–2003

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Totalt antal teatrar	62	63	67	58	59	68	69
– teater/verksamhetsbidrag	36	45	39	37	35	38	36
– teater/produktionsbidrag	26	18	28	21	24	30	33
Dansgrupper	25	18	32	26	34	34	32
Totalt fria grupper	87	81	99	84	93	102	101

Källa: Statens kulturråd.

Av tabellen framgår att antalet grupper som fick stöd ökade från totalt knappt 90 till drygt 100 mellan 1997 och 2003. Ökningen kommer av att antalet dansgrupper med stöd ökade från 25 till 32 och att antalet fria teatergrupper med produktionsbidrag ökade från 26 till 33.

Huvuddelen av det utbetalade bidraget går till fria teatergrupper med verksamhetsbidrag (63 % år 2003). Som framgår av tabellen ovan har antalet beviljade verksamhetsbidrag varit stabilt över hela perioden, med undantag för 1998 då antalet verksamhetsbidrag var högt.

Bidraget till fria teater- och dansgrupper finansieras via anslagspost 1 under anslag 28:7 Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper samt arrangerande musikföreningar. Under 2004 gick 51 % (52 mnkr) av anslagsposten till fria teatergrupper och 17 % till fria dansgrupper (18 mnkr). Resterande 32 % av anslagsposten användes som bidrag till fria musikgrupper och arrangerande musikföreningar. I tabellen nedan redovisas hur hela anslagsposten räknats upp under perioden 1997–2003.

Tabell 12. Omräkning av anslagspost 1 Bidrag till Fria teater-, dans- och musikgrupper samt arrangerande musikföreningar m.m. under anslag 28:7 åren 1997–2003 (tusen kronor)

År	PLO	Övrigt	Summa
1997			64 256
1998	0	3 800	68 056
1999	0	15 800	83 856
2000	0	–3 000	80 856
2001	0	–1 500	79 356
2002	0	20 000	99 356
2003	0	2 000	101 356
Ökning	0	37 100	37 100

Källa: Utbildnings- och kulturdepartementet.

Av tabellen framgår att hela anslagsposten ökat med ca 37 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning med 58 %. Uppräkningen har framför allt gjorts under 1999 och 2002.

3.5.3 Verksamhet och kostnader 1997–2003

I tabellen nedan redovisas hur antalet besökare, föreställningar, produktioner och årsverken utvecklats 1997–2003.

Tabell 13. Omfattningen av verksamheten vid fria teater- och dansgrupper 1997–2003 (antal tusen besökare)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Besökare	730	790	800	730	760	810	800
Föreställningar	8 540	8 180	8 970	8 500	7 820	7 690	7 950
Produktioner	312	322	339	327	323	335	325
Årsverken*	452	441	504	423	405	495	483

Källa: Statens kulturråd.

* Det saknas uppgifter över antalet årsverken för fria dansgrupper och koreografer 1997. I tabellen antas antalet årsverken 1997 var lika många (44 årsverken) som under 1998. Antalet grupper som årligen fått bidrag har ökat från 87 till 101 under perioden.

Av tabellen framgår att antalet besökare per år ökade från 730 000 besökare 1997 till 800 000 besökare 1999. År 2000 föll antalet besökare till 1997 års nivå. Därefter ökade antalet besökare återigen och antalet besökare uppgick 2003 till 800 000. Ökningen för hela perioden motsvarar knappt 10 %.

Antalet föreställningar ökade inledningsvis från drygt 8 500 föreställningar 1997 till knappt 9 000 föreställningar 1999. Därefter har antalet föreställningar per år minskat. År 2003 uppgick antalet föreställningar till knappt 8 000. Minskningen mellan 1999 och 2003 motsvarar 11 %.

Antalet produktioner per år ökade från drygt 310 produktioner 1997 till knappt 340 produktioner 1999. Därefter har antalet produktioner per år varierat mellan ca 320 och 340 produktioner per år.

Antalet årsverken har ökat något under perioden. År 1997 uppgick antalet årsverken till drygt 450. Motsvarande siffra för 2003 var drygt 480 årsverken. Av tabell 13 framgår att antalet årsverken varierar kraftigt mellan flera år. Från 1999 till 2000 minskade antalet årsverken från drygt 500 till drygt 420. Mellan 2001 och 2002 ökade antalet årsverken från 405 till 495 årsverken.

Kostnader

I tabellen nedan redovisas hur de fria teater- och dansgruppernas kostnader utvecklats 1997–2003.

Tabell 14. De fria teater- och dansgruppernas kostnader 1997–2003

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Kostnader (mnkr)	158	184	187	175	178	217	216
Andel löne-kostnader	56 %	54 %	57 %	56 %	56 %	56 %	57 %
Kostnad per föreställning (tkr)	19	23	21	21	23	28	27

Källa: Statens kulturråd.

De totala kostnaderna för de fria teater- och dansgruppernas verksamhet har ökat med 37 % från 1997 till 2003. Vid periodens början uppgick de totala kostnaderna till 158 miljoner kronor och vid periodens slut till 216 miljoner kronor. Lönekostnadernas andel av de totala kostnaderna har uppgått till ca 55 % under hela perioden.

Av tabellen framgår vidare att den genomsnittliga kostnaden per föreställning ökat från 19 000 kronor 1997 till 27 000 kronor 2003. Det motsvarar en ökning med 47 %.

3.5.4 Sammanfattning

Det görs ingen pris- och löneomräkning av anslaget som finansierar bidraget till de fria grupperna. Riksdagen och regeringen har beslutat om förstärkningar av bidraget till de fria teater- och dansgrupperna under perioden 1997–2003. Totalt ökade statens bidrag till de fria teater- och dansgrupperna med 51 % under perioden. Räknat i kronor motsvarar ökningen 24 miljoner. Det ökade statsbidraget fördelas på fler grupper. Antalet grupper som får bidrag har ökat från knappt 90 till drygt 100 under perioden. Det är antalet bidrag till dansgrupper och projektbidrag till teatergrupper som ökat.

Statens bidrag till de fria teatergrupperna har varierat kraftigt år från år under perioden. Åren 1999 och 2002 ökade statens bidrag kraftigt, med 24 % respektive 42 %. Under åren 2000 och 2001 minskade bidraget sammanlagt med ungefär 20 %. Statsbidraget till de fria dansgrupperna har utvecklats jämnare än bidraget till de fria teatergrupperna.

Ökningen av statsbidrag motsvaras inte av en ökad verksamhetsnivå räknat i antal föreställningar och produktioner. Antalet föreställningar per år minskade med 7 % mellan 1997 och 2003. Antalet produktioner var i stort sett oförändrat. Den genomsnittliga kostnaden per föreställning ökade med knappt 50 % mellan 1997 och 2003.

Den ökade bidragsnivån har gjort att antalet årsverken vid de fria grupperna ökat med 30 årsverken mellan 1997 och 2003. Ökningen motsvarar 7 %. Sett över hela perioden har antalet årsverken varierat kraftigt år från år. Från 1999 till 2000 minskade antalet årsverken från drygt 500 till drygt 420. Mellan 2001 och 2002 ökade antalet årsverken från 405 till 495 årsverken.

4 Fallstudier vid fem institutioner

Syfte och genomförande

Fallstudierna syftar till att belysa konsekvenser av pris- och löneomräkningen för tre institutionsteatrar och två fria grupper¹². Undersökningen görs genom analyser av hur teaternas intäkter, kostnader och verksamhet utvecklats under perioden 1997–2003. Pris- och löneomräkningen av statsbidraget står i centrum för undersökningen. En genomgång görs även av hur berörda kommuner, landsting och regioner pris- och löneomräknar bidrag till teater- och dansinstitutioner.

Vid många teater- och dansinstitutioner varierar omfattningen av verksamheten mellan två år. Det hänger bl.a. samman med att mycket kraft läggs på att repetera och producera föreställningar ett år och att dessa sedan spelas under nästkommande år. För att minska genomslaget av sådana variationer bygger fallstudierna på jämförelser av hur intäkter, kostnader och verksamhet förändrats mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003. För Dramaten har dock årsvisa jämförelser gjorts. De årliga variationerna kan antas vara mindre i och med att Dramatens verksamhet är mycket större än övriga institutioners. Analysen av Dramatens verksamhet bygger på teaterns årsredovisningar, vilket gjort det möjligt att även inkludera år 2004 i fallstudien.

4.1 Dramaten

Dramaten är Sveriges nationalscen med ansvar för att framföra den klassiska dramatiken, nyskriven svensk och utländsk dramatik samt dramatik för barn och ungdom. Teatern är ett aktiebolag som ägs av staten och leds av en styrelse utsedd av regeringen.

Statsbidrag och andra intäkter

Statliga anslag finansierade drygt 80 % av Dramatens verksamhet 2004. Biljettintäkterna utgjorde drygt 10 % av de samlade intäkterna, och övriga intäkter svarade för den resterande delen av intäkterna.

Under perioden 1997 till 2004 ökade Dramatens anslag från 159 miljoner kronor till 189 miljoner kronor. Det är en ökning med 30 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning med 19 %. Pris- och löneomräkning har svarat för 25 miljoner av den totala bidragsökningen. Vidare har nivån på anslaget ökat vid sidan av pris- och löneomräkningen genom politiska prioriteringar. Huvuddelen av denna ökning skedde år 2002 då statsbidraget ökades med 3,2 miljoner kronor för att täcka ökade kostnader för pensionspremier. Vid sidan av höjningen av Dramatens årliga statsbidrag har staten vissa år givit teatern engångsvisa bidragsökningar för att finansiera investeringar och särskilda

¹² Fallstudien avser följande teatrar: Dramaten, Skånes Dansteater, Västerbottensteatern, Teater 23 och Profilteatern.

satsningar till ett värde av 15 miljoner kronor under de åtta åren mellan 1997 och 2004.

I tabellen nedan redovisas de pris- och löneomräkningar som gjorts av Dramatens del av anslaget 28:5¹³ 1997–2003. Som en referens redovisas löneökningar (minimilönepotter) som avtalats av de centrala parterna, Teaterförbundet och Svensk Scenkonst, för de nationella och regionala teater- och dansinstitutionerna. I avtalen för 1999, 2000 och 2001 ingick dessutom särskilda konstnärspotter för de konstnärsgupper som genom förändrade anställningsformer gjorde avsteg från lagen om anställningsskydd (LAS). Totalt uppgick dessa potter till totalt 5 %.¹⁴ Som framgår av tabellen uppgick den samlade pris- och löneomräkningen till 16 % under perioden. Vidare framgår att de avtalade minimilönepotterna motsvarar en löneökning på 19,3 %. För den personal, bl.a. skådespelarna, som omfattades av de särskilda konstnärspotterna motsvarade avtalen en löneökning på 25,2 %. Detta betyder att lönerna procentuellt sett ökade mer än vad pris- och löneomräkningen ökade med från 1997 till och med 2004.

Tabell 15. Omräkning av Dramatens del av anslag 28:515 åren 1997–2004 (tusen kronor)

År	Anslag	PLO*	PLO (%)	Avtalade löneökningar (%)
1997	159 017			
1998	161 779	3 955	2,5	2,5
1999	164 700	3 147	1,9	2,5
2000	167 533	2 290	1,4	2,5
2001	174 673	2 250	1,3	2,8
2002	182 402	3 008	1,7	2,8
2003	182 587	5 303	2,9	2,8
2004	188 899	5 506	3,0	2,0
Ökning	29 882	25 459	16	19,3

Källa: Utbildnings- och kulturdepartementet och budgetpropositionen för 2004. Uppgifterna om avtalade löneökningar bygger på uppgifter från Teaterförbundet.

* På grund av ett beräkningsfel blev pris- och löneomräkningen för 2004 för stor. Detta korrigerades i pris- och löneomräkningen för 2005. I tabellen anges det korrigerade värdet för 2004.

Dramatens totala intäkter ökade från 208 miljoner kronor 1997 till 228 miljoner kronor 2004. Det är en ökning med 20 miljoner kronor, vilket innebär att Dramatens anslag ökat mer än vad de totala intäkterna ökat mellan de två åren. Det beror bl.a. på att teaterns biljettintäkter och sponsorsintäkter minskat och att Dramaten 1997 fick ett engångsbidrag från staten på 5 miljoner

¹³ Under åren 1997–2000 gick anslaget under beteckningen B 2.

¹⁴ 2,5 % år 1999, 1,25 % år 2000 och 1,25 % år 2001.

¹⁵ Under åren 1997 till 2000 gick anslaget under beteckningen B 2. Från år 2001 och framåt går anslaget under beteckningen 28:5 Bidrag till Riksteatern, Operan, Dramaten, Dansens Hus och Svenska rikskonsorter.

kronor som kompensation för avvecklingsåtgärder i samband med en personalminskning.

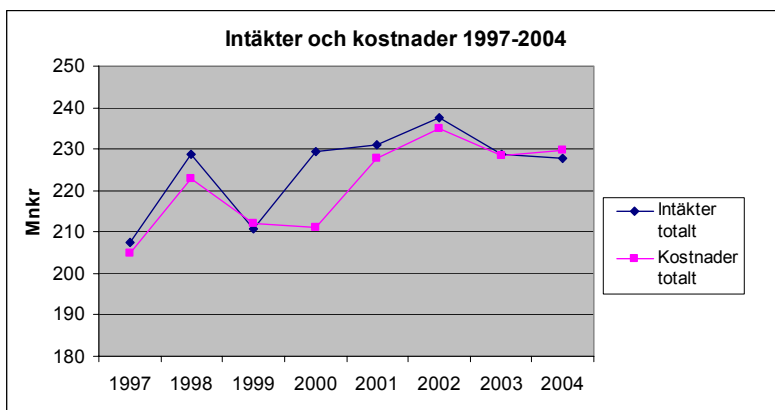
Enligt Dramatens ledning är biljettintäkterna de intäkter som är svårast att förutsäga. En analys av teaterns biljettintäkter över tid visar att det inte finns någon tydlig trend i biljettintäkternas utveckling över tid. Om 1997 tas som utgångspunkt för en jämförelse kan man se att biljettintäkterna var drygt 20 % högre åren 2001 och 2002 än vad de var 1997. Jämförs i stället utvecklingen mellan år 1997 och år 2004 har biljettintäkterna minskat med 5 % mellan dessa år.

Kostnader

Dramatens kostnader uppgick 2004 till 230 miljoner kronor. Av årsredovisningen för 2004 framgår att personalkostnaderna (löner och sociala avgifter) svarade för 62 % av de totala kostnaderna, hyran för 12 %, övriga externa kostnader för 24 % och att avskrivningarna svarade för 2 % av de totala kostnaderna. Jämfört med 1997 har kostnaderna ökat med 25 miljoner kronor. Det motsvarar en ökning med 12 %.

Medelantalet anställda vid Dramaten minskade mellan 1997 och 1999 från 342 till 303 årsverken. Därefter har medelantalet anställda ökat och uppgick år 2004 till 327. Uppgifterna om antalet årsverken är hämtade från Dramatens årsredovisning. Enligt teaterns ledning är det oklart hur antalet årsverken beräknades 1997–2000 och denna redovisning uppges därför inte vara jämförbar med de efterföljande åren. Det saknas dokumentation över hur antalet årsarbetskrafter beräknades före 2001.

Personalkostnadernas andel av de totala kostnaderna sjönk från 61 % till 52 % mellan 1997 och 1998 som en följd av att teatern som en besparingsåtgärd minskade personalen med ungefär 50 årsverken. Därefter har personalkostnaderna ökat proportionellt sett mer än de övriga kostnaderna och utgjorde 62 % av de totala kostnaderna 2004. En förklaring till de ökade personalkostnaderna är ökade pensionskostnader. Mellan 1998, då personalminskningen var genomförd, och 2004 har den genomsnittliga kostnaden per medeltal anställd ökat med 14 %. Drygt hälften av denna ökning uppkom mellan 2001 och 2002 och hänger samman med ökade pensionspremier. En annan förklaring är att sammansättningen av den tekniska personalen förändrats. Den tekniska utvecklingen medger färre anställda men ställer samtidigt krav på högre kompetens hos de anställda, vilket ökar den genomsnittliga lönen. För hela perioden 1997–2004 ökade den genomsnittliga kostnaden per anställd med 18 %. Jämförs utvecklingen av den genomsnittliga kostnaden per anställd de år som det, enligt Dramatens ledning, går att jämföra antalet årsarbetskrafter, dvs. 2001–2004, visar det sig att den genomsnittliga kostnaden per anställd ökat med 11 %. I diagrammet nedan redovisas hur Dramatens intäkter och kostnader utvecklats åren 1997–2004.

Diagram 1. Dramatens intäkter och kostnader 1997–2004

Källa: Dramatens årsredovisningar 1997–2004.

Av diagrammet framgår att Dramatens intäkter och kostnader har följt varandra under perioden med ett kraftigt undantag för år 1998 och 2000 då teatern gjorde en vinst på 6 respektive 18 miljoner kronor. Åren 1999 och 2004 gick teatern med en respektive två miljoner i förlust.

Vid en analys av hur Dramatens intäkter och kostnader utvecklats åren 1997–2004 bör man notera att några enskilda händelser påverkat teaterns ekonomi kraftigt. Nedan görs en genomgång av Dramatens ekonomiska utveckling under 1997–2004. För att få en fullständig bild har tre olika källor använts: Dramatens årsredovisningar, budgetpropositionerna för 1997 och framåt samt uppgifter från Utbildnings- och kulturdepartementet över hur Dramatens anslag räknats om uppdelat på pris- och löneomräkning och övrig omräkning.

Ekonomisk utveckling 1997 till 2004

Vid ingången av 1997 stod Dramaten inför ekonomiska problem. Enligt teaterchefens kommentarer i årsredovisningen för 1997 belastades ekonomin av ofördelaktiga hyreskontrakt, ett kraftigt förlustbringande dotterbolag, felkalkyleringar av driftskostnader, ett eftersatt investeringsbehov samt en stor semestereskuld som bara till viss del bokförts. Samtidigt meddelade teaterns revisorer att de inte längre accepterade den bokföringsprincip som tidigare tillämpats med aktivering av kostnader för produktioner som spelades över flera år eller för produktioner som ännu inte haft premiär. Styrelsen beslutade att ändra Dramatens redovisningsprinciper, vilket innebar att teatern uppvisade en förlust på nästan 25 miljoner kronor och att det egna kapitalet var förbrukat många gånger om. För att lösa Dramatens ekonomiska problem fick teatern ett aktieägartillskott under 1997.

Statens ägarföreträdare, regeringen, har hanterat ägartillskottet som ett lån på 25 miljoner kronor som Dramaten genom att gå med vinst skulle betala tillbaka. Ägartillskottet finansierades genom ett lån hos Riksgäldskontoret. Under åren 1997 till 2001 anslogs delar av Dramatens anslag till Regerings-

kansliets disposition för att täcka räntekostnader och amortering av lånet. Räntekostnaderna för lånet uppgick till 4 miljoner kronor.

Sedan 1997 driver Dramaten scenen Elverket som ligger i separata lokaler. Detta är, enligt teaterledningen, ett stort extra åtagande för teatern som totalt kostar mellan 12 och 13 miljoner kronor per år. Hyreskontraktet är enligt Dramatens budgetunderlag för 2006 uppsagt för omförhandling med begäran om en kraftigt sänkt hyra för att teatern skall fortsätta hyra lokalen.

I slutet av 1996 beslutade Dramaten att genomföra en personalminskning om 51 årsverken under 1997. Teatern fick ett extra bidrag motsvarande 5 miljoner kronor 1997 för att täcka delar av kostnaderna för personalminskningen. Personalminskningen genomfördes under 1997 och kostade 7 miljoner kronor enligt Dramatens årsredovisning.

Dramatens statsbidrag ökades med 3,2 miljoner kronor mellan 2001 och 2002 för att kompensera ökade kostnader för pensionspremier. Hösten 2004 fattade regeringen beslut om att frysa pensionspremierna för 2004. Højningen av premierna för 2005 och framåt finansieras, enligt Dramatens budgetunderlag för 2006, till 90 % med ökade bidrag.

Dramaten hade flera olika sponsorsavtal under perioden från och med slutet av 1996 till och med 2002. Inledningsvis hade man en sponsor. Senare sponsrades verksamheten även av ytterligare två sponsorer. Från och med 2003 till och med 2004 hade Dramaten inget sponsorsavtal, vilket påverkade budgeten negativt med 6 miljoner kronor jämfört med föregående år. Under 2005 har teatern ett sponsorsavtal som är värt 600 000 kronor.

Stockholm var under 1998 Europas kulturhuvudstad. Olika projekt och bidrag gjorde att intäkterna ökade. I årsredovisningen för 1999 anges att Dramatens övriga intäkter minskat med 10 miljoner kronor 1999 som en följd av att bidrag kopplade till kulturhuvudstadsåret inte längre kvarstod.

När moms infördes på konsert- och teaterbiljetter 1997 begränsades bidragsfinansierad scenkonstverksamhets möjlighet att göra momsavdrag. Under 2000 slog dock lokala skattemyndigheten fast att Dramaten har rätt att dra av full ingående moms. Detta innebar en retroaktiv återbetalning av moms på 25 miljoner kronor samt en årlig effekt med 8 miljoner kronor från och med 2000 till Dramatens fördel. Av den retroaktiva återbetalningen avsattes 15 miljoner kronor för återbetalning av den resterande delen av Dramatens skuld på 25 miljoner kronor från 1997. Skulden betalades tillbaka under 2001.

Skattemyndighetens beslut från 2000 kan omprövas när som helst, med retroaktiv verkan sex år tillbaka, både från mervärdesskattesynpunkt och från inkomstskattesynpunkt enligt Dramatens budgetunderlag för 2006. Skattemyndigheten har beslutat att betrakta verksamhetsbidraget från staten som skattepliktigt vid granskning av Dramatens deklarationer för 2000 till 2003. Besluten för 2000, 2001, 2002 och 2003 har överklagats till länsrätten som fastställt skattemyndighetens beslut. Överklagan har därefter lämnats till kammarrätten med begäran att alla deklarationer skall bedömas vid ett tillfälle. Kammarrätten har fastställt länsrättens dom, vilket innebär att Dramaten skall betala 28 % bolagsskatt på eventuell vinst. Enligt budgetunderlaget har

Dramaten upparbetade förlustavdrag som innebär att någon sådan situation inte skall behöva uppkomma retroaktivt de närmaste åren. Kammarrättens beslut har överklagats till Regeringsrätten.

Om kammarrätten frångår sin tidigare ståndpunkt, baserad på en dom från 1998, att verksamhetsbidraget från staten inte skall betraktas som aktieägar-tillskott kan detta få som konsekvens att mervärdesskatt skall påföras verksamhetsbidraget. Ett sådant beslut skulle, enligt budgetunderlaget, kosta Dramaten ca 40 miljoner kronor. Ett annat scenario är, enligt budgetunderlaget, att nuvarande full avdragsrätt för moms begränsas till tidigare nivå, vilket kan kosta Dramaten ca 10 miljoner kronor per år.¹⁶

Enligt budgetpropositionen för 2001 ökades Dramatens anslagsbas med 4,6 miljoner kronor 2001 som en följd av teaterns ansträngda ekonomi.

Dramatens hyra sänktes 2002 med 4,6 miljoner kronor genom regeringens beslut om sänkta hyror för ett antal ändamålsfastigheter. Hyressänkningen gav ingen effekt på Dramatens ekonomi eftersom anslagsnivån också sänktes med 4,6 miljoner kronor enligt Dramatens årsredovisning.

Under perioden 1997 till 2004 har flera investeringar gjorts i Dramatens lokaler och utrustning. Till viss del har teatern fått ökade anslag från staten för att täcka investeringskostnader och bortfall av biljettintäkter som en följd av stängda scener. Av Dramatens årsredovisningar framgår följande engångsvisa anslagshöjningar:

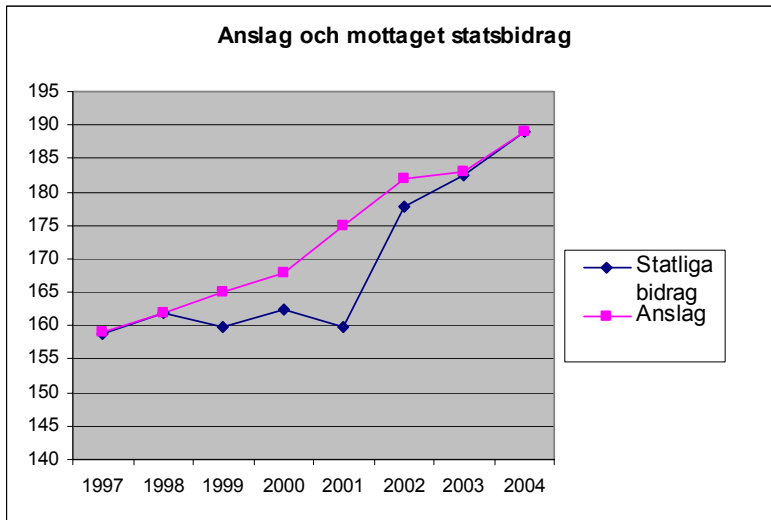
- Kompensation för bortfall av biljettintäkter på grund av att Lilla scenen stängts för ombyggnad uppgick till 2,4 miljoner kronor 1999 och till 3,9 miljoner kronor 2000.
- Extra bidrag motsvarande 2,8 miljoner kronor för att finansiera delar av tekniska investeringskostnader för ombyggnaden av Lilla scenen 2000. Totalt uppgick investeringskostnaderna till 10 miljoner kronor. Hyresnivån ökade med 1,6 miljoner kronor som en följd av investeringen.
- Extra bidrag motsvarande 4,7 miljoner kronor 2002 för att finansiera investeringar i ombyggnation av tågvind ovanför Stora scenen.

I diagrammet nedan redovisas hur Dramatens del av anslag B 2 respektive 28:5 räknats upp från 1997 till 2004 och vilket statligt bidrag Dramaten kunnat disponera under samma period. Av diagrammet framgår att anslaget ökade kontinuerligt och att det disponibla statsbidraget i stort sett låg stilla mellan 1997 och 2001. Detta berodde på att regeringen, som redovisats ovan, höll inne delar av anslaget för att täcka räntor och amorteringar på Dramatens lån under dessa år. Under perioden 2001–2004 har det disponibla statsbidraget

¹⁶ Frågan om möjligheten att begränsa bidragsfinansierad scenkonstverksamhets rätt att göra momsavdrag har prövats av EG-domstolen under hösten 2005. Domstolen fann att de begränsningsregler som tillämpas i spansk och fransk lagstiftning inte var förenliga med EG-rätten. Enligt Svensk Scenkonsts bedömning kommer EG-domstolen att underkänna även Sveriges momsregler i detta avseende. Frågan är aktuell för domstolen i och med att Regeringsrätten begärt förhandsavgörande i ett mål rörande Göteborgsoperan, som till skillnad från Dramaten hittills inte kunnat dra av full ingående moms.

ökat med 30 miljoner kronor. Skillnaden mellan disponibelt och anslaget statsbidrag 2002 beror på ändrade principer för Dramatens hyra.

Diagram 2. Dramatens del av anslag 28:5 och mottaget statsbidrag 1997–2004 (tusen kronor)

Källa: Utbildnings- och kulturdepartementet samt Dramatens årsredovisningar.

Verksamhet 1997–2004

Dramatens verksamhet består av egenproducerade föreställningar som spelas på teaterns egna scener och på turné. Dramaten tar också mot gästspel och anordnar andra arrangemang. Under 2004 gavs 32 olika produktioner på sju olika scener. Drygt 3 % av teaterns föreställningar spelades på turné. Antalet besökare på teaterns egna föreställningar uppgick till 249 000 personer, vilket historiskt sett var en låg siffra. Under året uppgick antalet gästspel och övriga arrangemang på Dramaten till 100 föreställningar som besöktes av 9 500 personer.

I tabellen nedan redovisas hur antalet besökare och antalet spelade föreställningar utvecklats mellan åren 1997 och 2004 för de produktioner som spelats på teaterns egna scener och på turné. För att åskådliggöra utvecklingen över tid redovisas också för varje år hur antalet besökare och föreställningar förhåller sig till antal besökare och föreställningar 1997.

Tabell 16. Antal besökare och föreställningar på Dramatens egna föreställningar och turnéer 1997–2004 samt antal besökare och föreställningar jämfört med 1997 (antal tusen besökare)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Antal besök	299	309	280	289	290	326	268	249
<i>jfr m 1997</i>	0	10	-19	-10	-10	27	-31	-50
Antal förest.	1 109	1 150	1 109	964	1 014	1 069	963	1 105
<i>jfr m 1997</i>	0	41	0	-145	-95	-40	-146	-4

Källa: Dramatens årsredovisningar.

Av tabellen framgår att antalet besökare per år på Dramatens egna föreställningar har varierat mellan som mest 326 000 besökare 2002 till som minst 249 000 besökare 2004. Besöksstatistiken visar inga tydliga tecken på att antalet besökare skulle öka eller minska över tid. Vad gäller antalet föreställningar visar tabellen att Dramaten hade en jämförelsevis stor produktion mätt i antal föreställningar åren 1997–1999 och att antalet föreställningar därefter minskade under några år för att sedan öka igen under 2004.

Av det totala antalet föreställningar uppgick turnéverksamheten till mellan 100 och 125 föreställningar per år under perioden 1997 till 2000. Därefter har antalet turnéföreställningar minskat. Åren 2003–2004 spelades knappt 40 turnéföreställningar per år. Förändringarna i antalet turnéföreställningar beror, enligt Dramatens ledning, på att man satsade på turnéverksamhet under perioden 1999–2000 då Lilla scenen var stängd för ombyggnad och att bortfallet av sponsorsintäkter efter 2002 gjort att man, enligt teaterledningen, tvingats minska turnéverksamhetens omfattning.

Förändringarna i antalet spelade föreställningar totalt per år får genomslag för utvecklingen av den genomsnittliga kostnaden per föreställning. Styckkostnaden per föreställning (egna föreställningar inklusive turnéer) var ca 190 000 kronor under åren 1997–1999 då antalet spelade föreställningar var jämförelsevis högt. Därefter ökade styckkostnaden till ca 220 000 kronor under åren 2000–2002 och till knappt 240 000 kronor 2003. År 2004 hade styckkostnaden minskat till knappt 210 000 kronor, vilket hänger samman med att antalet spelade föreställningar ökade kraftigt mellan 2003 och 2004.

Nedgången i antal spelade föreställningar åren efter millennieskiftet motsvaras även av en viss minskning i antalet spelade produktioner per år. Under inledningen och slutet av perioden 1997–2004 uppgick antalet produktioner till 32. Åren 2001 och 2002 var antalet produktioner lägre, 27 respektive 28 produktioner.

Teaterledningens kommentarer

Teaterledningen bedömer att det sker en kontinuerlig urholkning av Dramatens ekonomiska förutsättningar. Enligt ledningen beror det på att den årliga bidragsökning Dramaten tilldelas i form av pris- och löneomräkning är lägre än personalens löneökningar.

Dramaten uppger att man sedan den ekonomiska krisen 1997 arbetat hårt för att minska teaterns kostnader och att produktiviteten ökat som en följd av detta. Sedan 1997 har man analyserat och förhandlat om teaterns samtliga leverantörsavtal och krympt hyrd lokalyta med flera tusen kvadratmeter. Teatern har gjort sig av med ett förlustbringande dotterbolag och lagt ned det egna tryckeriet. Vidare hyr man ut lokaler till andra näringsidkare. Städning och garderobsverksamhet utförs av andra företag än Dramaten eftersom detta visat sig kostnadseffektivt. Under senare år har man sett över och reformerat sin produktionsprocess för att nå ökad produktivitet.

Minskningen av antalet årsverken 1997 med 51 innebär enligt ledningen att teatern började om med en ny och flexiblare kostym. Vid behov kan teatern minska verksamheten utan att behöva säga upp personal. Personal korttidsanställs vid arbetstoppar.

Den konstnärliga kvaliteten på verksamheten har enligt teaterledningen inte påverkats av de besparingar som genomförts. Det ekonomiska läget har vid några få tillfällen påverkat sammansättningen av repertoaren genom att man har avstått från musikteaterproduktioner som kostar jämförelsevis mycket. Teatern har dock aldrig enligt teaterledningen gjort avkall på den konstnärliga kvaliteten i produktionerna. Teaterledningen bedömer att de från 1997 och fram till i dag genomfört de besparingar och effektiviseringar som är möjliga att göra på teatern, givet dess uppdrag. Enligt ledningen är det inte längre möjligt att hantera nya kostnadsökningar genom ytterligare besparingar och produktivitetssökningar. Krävs det ytterligare besparingar i framtiden kommer man enligt ledningen antagligen att tvingas upphöra med någon del av verksamheten.

Parallellt med de insatser som gjorts för att hålla nere kostnaderna har det enligt teaterledningen inträffat en rad händelser som haft betydelse för ekonomin som teatern har små möjligheter att påverka. Man nämner särskilt regelverket för in- och utgående moms och ändrade pensions- och arbetstidsavtal. Den nu pågående rättsliga prövningen av tillämpningen av skattelagstiftningen innebär en avsevärd ekonomisk osäkerhet inför framtiden.

Pensionsreglerna har förändrats. I Dramatens budgetunderlag anges att de nya pensionsreglerna successivt kommer att ge väsentligt ökade lönekostnader. Tidigare gick skådespelare i pension när de var mellan 59 och 61 år. Samtliga personalgrupper har numera rätt att arbeta till dess de fyller 67 år. Förändringen har, enligt ledningen, hittills inte givit upphov till några större problem för Dramaten. Förändringen kommer dock, enligt Dramatens budgetunderlag för 2006, att på sikt förorsaka svårigheter att sysselsätta den fasta ensemblen om 41 personer. Vidare har många scenarbetare och hantverkare, trots den tekniska utvecklingen, tunga arbeten och problem att arbeta ens till

65 års ålder. Personal från dessa yrkeskategorier kan behöva ersättas med nyanställda utan att annan sysselsättning kan erbjudas dem som ersätts.

Förändringar i arbetsrättslagstiftningen har inneburit begränsningar i möjligt övertidsuttag. Det har bl.a. gjort det svårare att spela två föreställningar per dag på samma scen. Teatern har minskat antalet matinéföreställningar på Stora scenen eftersom arbetstiden inte räcker till för att ställa om scenen för olika föreställningar.

Sammanfattning

Dramatens statsbidrag ökade med 30 miljoner kronor mellan 1997 och 2004. Det motsvarar en ökning med 19 %. Pris- och löneomräkningen har svarat för 25 miljoner kronor av bidragsökningen. Det motsvarar en ökning på 16 %. Resterande ökning är en följd av politiska prioriteringar. Höjningarna har bl.a. motiverats med att teatern haft en ansträngd ekonomi och att teatern skall få kompensation för ökade pensionskostnader.

De avtalsenliga lönerna har ökat med mellan 19 % och 25 %. Totalt har Dramatens kostnader ökat med 25 miljoner kronor mellan 1997 och 2004. Det motsvarar en ökning med 12 %. Styckkostnaden per föreställning ökade med 15 %.

Dramaten har lyckats förbättra sin ekonomi jämfört med utgångsläget den 1 januari 1997 då det egna kapitalet var helt förbrukat. Teatern har under perioden 1997–2004 bl.a. amorterat en skuld på 25 miljoner kronor. I arbetet med att få ekonomin i balans har teatern haft god hjälp av att man fick tillbaka tidigare inbetalad moms till ett värde av 25 miljoner kronor. Frågan om hur momsreglerna skall tolkas är dock föremål för fortsatt rättslig prövning. Resultatet av denna prövning kan betyda att Dramatens kostnader ökar betydligt. Vidare kunde Dramaten under första delen av perioden förstärka sin ekonomi med hjälp av sponsorsintäkter.

Ledningen för Dramaten uppger att man genomfört en rad insatser för att minska teaterns kostnader och att detta ökat produktiviteten vid teatern. Antalet föreställningar och produktioner ligger på ungefär samma nivå i början och i slutet av perioden 1997–2004. Samtidigt har antalet anställda minskat. Sammantaget kan detta, i en snäv mening, ses som en produktivitetsökning i och med att färre personer producerar ungefär lika mycket teater nu som i början av perioden. Teaterledningen bedömer att den konstnärliga kvaliteten inte drabbats av att teatern haft ett kärvat ekonomiskt läge. Förändringar i ekonomin har fått genomslag i valet av repertoar genom att man satt upp färre musikteaterproduktioner och turnerat mindre i slutet av perioden när sponsorsintäkterna föll bort.

4.2 Region Skåne

Det finns 33 kommuner i Skåne och befolkningen uppgår till knappt 1,2 miljoner personer. Malmö som är Skånes största stad har drygt 267 000 invånare.

Andra stora städer är Helsingborg, Lund och Kristianstad. Sedan 1999 pågår ett försök med ökat självstyre i Skåne. Regionen styrs av regionfullmäktige som har tagit över ansvaret för regional utvecklingspolitik från staten. Försöksverksamheten har förlängts och skall pågå till och med 2010.

Helsingborgs Stadsteater och Malmö dramatiska teater är de stora dramatiska teaterinstitutionerna i regionen. Det finns en fast dansinstitution, Skånes Dansteater, en fast operainstitution, Malmö Opera och Musikteater och två symfoniorkestrar, Malmö Symfoniorkester och Helsingborgs Symfoniorkester. Dessutom finns 39 fria teatergrupper samt flera fria utövare inom dansen i Skåne.

Region Skåne har motsvarande ansvar som landstingen i andra län har för att stödja kulturlivet. Malmö kommun var tidigare en s.k. landstingsfri kommun. Bildandet av Region Skåne innebar att regionen, helt eller delvis, skulle ta över finansieringsansvaret för institutioner som tidigare finansierats av Malmö kommun. I samband med bildandet av regionen gjordes en skatteväxling mellan kommunen och regionen. Bakgrunden var bl.a. att skatteuttaget var lägre i Malmö än i de två andra landstingen. För att kompensera malmöborna för den ökade skatten tog regionen över kostnader från Malmö kommun. Kostnader för att finansiera teater- och dansinstitutioner blev en del av denna uppgörelse. Ett skatteväxlingsavtal träffades mellan parterna 1999. Resultatet blev att Region Skåne skulle ta över kostnader för scenkonstverksamhet som Malmö bedriver eller finansierar som helt eller delvis har ett regionalt intresse. Regionen tog t.ex. över samtliga Malmös kostnader för Malmö Opera och Musikteater och Skånes Dansteater liksom tre fjärdedelar av kostnaderna för Malmö Symfoniorkester.

Skatteväxlingsavtalet sträckte sig fram till 2002. Därefter har förhandlingar om ett nytt avtal förts. I juni 2005 lämnade en parlamentarisk grupp som Malmö kommun tillsatt förslag på en överenskommelse om ett nytt avtal med Region Skåne. Förslaget innebär att Region Skåne skall äga 90 % av aktierna i Malmö Opera och Musikteater samt Skånes Dansteater. Resterande aktier skall ägas av Malmö kommun. Vidare skall ett 15-årigt avtal tecknas för Region Skånes bidrag till basfinansieringen av de övriga kulturinstitutionerna i Malmö som har regional karaktär och regionen skall successivt öka bidragen till det fria kulturlivet i Malmö. Regionfullmäktige och kommunstyrelsen i Malmö godkände avtalsförslaget i september 2005.

Finansiering av teater och dans i Region Skåne

Den offentliga finansieringen av teater- och dansinstitutioner utgörs liksom i övriga län av statsbidrag, regionala bidrag och kommunbidrag. Statsbidraget till regional kulturverksamhet finansieras via anslag 28:4 Försöksverksamhet med ändrad regional fördelning av kulturpolitiska medel. Regeringen beslutar vilka regionala institutioner som skall få statsbidrag i Skåne. Region Skåne avgör hur statsbidraget fördelas mellan dessa institutioner. Statsbidraget till regionen kanaliseras via Kulturrådet, och myndigheten har rätt att få informa-

tion om hur medlen används och vilken verksamhet som bedrivs på de statsbidragsberättigade institutionerna.

Skatteväxlingsavtalet mellan Region Skåne och Malmö kommun har inneburit att Malmö kommun varje år erhållit skatteväxlingspengar från regionen. Inledningsvis summerade dessa till 141 miljoner kronor per år. Regionen har inför varje år beslutat att göra en årlig uppräkningsomfattning. Som grund för uppräkningsomfattningen har ett nationellt skattekraftsindex använts. Detta har inneburit att omfattningen av de medel som skall föras över till Malmö kommun räknats upp med mellan 4 och 5 % varje år.

Under 2004 tog Region Skåne fram en scenkonstplan på uppdrag av Kulturrådet. Planen skall ligga till grund för regionens framtida prioriteringar inom området. Av planen framgår bl.a. att regionen skall prioritera kultur för barn och unga, att kulturutbudet i ökad utsträckning skall nå hela Skåne och att institutionerna skall samverka för att tillvarata de samlade resurserna.

Malmö kommun har valt att organisera sina kulturinstitutioner i aktieföretagsform. Kommunen har ett koncernbolag, Kulturkoncernen i Malmö AB, som är moderbolag för de fyra aktieföretagen Malmö Opera och Musikteater AB, Malmö Dramatiska Teater AB, Skånes Dansteater AB och Malmö Symfoniorkester AB. Region Skåne har hittills inte haft något ägarinflytande över bolagen. Enligt förslaget från juni 2005 om ett nytt avtal mellan Malmö kommun och Region Skåne om kulturbolagens organisatoriska tillhörighet skall moderbolaget i kulturkoncernen avvecklas.

De statliga medlen utbetalas av Region Skåne direkt till den enskilda institutionen. Kulturkoncernens moderbolag har fått bidrag från Region Skåne via kommunen. Vid sidan av dessa medel finansierar även Malmö kommun ett eget bidrag till kulturkoncernen. Kulturkoncernen har fördelat bidragen vidare till de olika bolagen och har i viss utsträckning kunnat göra omfördelningar mellan dotterbolagen. Det har inte varit moderbolagets uppgift att styra den konstnärliga verksamheten i bolagen.

4.2.1 Skånes Dansteater

Skånes Dansteater, som den ser ut i dag, startade sin verksamhet 1995. Då drevs teatern av Lunds kommun och Malmö kommun. Från och med 1997 är Malmö ensam ägare till teatern. Teaterns uppdrag är att producera modern eller samtida dans genom en egen ensemble. De skall spela för en lokal, regional och internationell publik.

Dansteatern var tidigare en del av Malmöoperan och det finns fortfarande vissa ekonomiska och lokalmässiga kopplingar. Dansteatern har tillgång till ett antal föreställningar på operans stora scen och operaverkstadens tjänster m.m. Totalt förväntas dansteatern använda ca 15 % av operans basresurser. I oktober 2005 invigdes dansteaterns nya lokaler i Båghallarna i Västra hamnen i Malmö. Den nya salongen rymmer 250 besökare. Tidigare har dansteatern legat i operans lokaler. I de nya lokalerna får Skånes Dansteater tillgång till skräddarsydda repetitionslokaler och en scen för mindre föreställningar. Dansteatern kommer fortfarande att ha tillgång till operans stora scen.

Produktionerna består både av stora scenproduktioner och mindre uppsättningar. På teaterns hemsida anges att man har som ambition att överskrida gränserna mellan konstarterna och att verka för det mångkulturella mötet avseende såväl publik som artister. Skånes Dansteater är en repertoarteater och köper in rättigheter till föreställningar för flera år, vilket ger en möjlighet att spela hela eller delar av en föreställning vid flera tillfällen.

Skånes Dansteater har som målsättning att varje år sätt upp minst en föreställning på Malmö Opera och Musikteaters stora scen tillsammans med operaorkestern. Dessa föreställningar brukar spelas mellan tio och tolv gånger i en salong som rymmer 1 050 besökare. Förutom de stora produktionerna sätter dansteatern normalt upp en mindre produktion som lämpar sig för turnéer och produktioner som spelas som lunchföreställningar.

Statsbidrag och andra intäkter

Skånes Dansteaters samlade intäkter uppgick 2003 till 23 miljoner kronor. Enligt Kulturrådets statistik svarade bidrag från staten för 57 % av intäkterna och bidrag från Malmö kommun för 26 % av intäkterna. Regionens bidrag och teaterns egna spelintäkter stod vardera för 5 % av intäkterna 2003. Resterande intäkter redovisas som övriga intäkter och övrigt offentligt stöd. Det är viktigt att notera att Region Skåne, i enlighet med skatteväxlingsavtalet, sedan 1999 lämnar bidrag till Malmö kommun för att täcka kommunens dåvarande kostnader för Skånes Dansteater. De medel som regionen på detta sätt bidrar med till finansieringen av Skånes Dansteater redovisas i statistiken som kommunbidrag. I praktiken är regionens finansiering alltså mer omfattande än vad statistiken visar.

Under perioden 1997 till 1998 uppgick bidraget från staten till i genomsnitt knappt 11 miljoner kronor per år. Under perioden 2002 till 2003 hade det genomsnittliga statsbidraget per år ökat till knappt 13 miljoner kronor. Ökningen motsvarar 17 %. Statens bidrag har bestått av verksamhetsbidrag och andra tillfälliga bidrag. Verksamhetsbidraget från staten, som pris- och löneomräknas, har ökat från 9,9 miljoner kronor 1997 till 12,6 miljoner kronor 2003. Det motsvarar en ökning med 27 %.

Det kommunala bidraget uppgick under perioden 1997–1998 till i genomsnitt knappt 11 miljoner kronor och landstingsbidraget till en halv miljon kronor per år. Här bör noteras att Skånes Dansteater 1998 utöver det ordinarie verksamhetsbidraget från kommunen också fick ett extraordinärt anslag från kommunen motsvarande 1,7 miljoner kronor samt ytterligare 3,4 miljoner kronor från kommunen via en kapitaltäckningsgaranti. Under perioden 2002–2003 uppgick det årliga direkta bidraget från Region Skåne till drygt en miljon kronor medan bidraget som betalades ut av kommunen via Kulturkonsernen uppgick till knappt 6 miljoner kronor.

De årliga intäkterna har minskat med i genomsnitt drygt 7 miljoner kronor (–6 %) mellan period ett och period två. Det minskade bidraget förklaras till stor del av minskade bidrag från kommunen. Spelintäkterna har minskat med knappt 2 miljoner kronor och övriga intäkter med drygt 2 miljoner kronor.

Det statliga bidraget har ökat med knappt 2 miljoner kronor från period ett (1997–1998) till period två (2002–2003).

Att det bidrag som i statistiken betecknas som kommunens bidrag minskat mellan period ett och två förklaras vid sidan av det extra bidraget under 1998 också av att Kulturkoncernens moderbolag ändrat sina bidragsprinciper. I stället för ett direkt bidrag i form av pengar får Skånes Dansteater numera kostnadsfritt utnyttja en viss del av Malmö Opera och Musikteaters resurser. Detta innebär att 6,7 miljoner kronor återförts från Skånes Dansteaters verksamhetsbidrag till Malmö Opera och Musikteater. Detta motsvarade vad Skånes Dansteater tidigare årligen betalade till Malmö Opera och Musikteater för hyra och köp av tjänster, dvs. intäktsminskningen motsvarades av en lika stor kostnadsminskning.

I tabellen nedan redovisas hur Skånes Dansteaters olika bidragsgivare valt att räkna om bidraget från 1999 då Region Skåne bildades till 2005.

Tabell 17. Uppräkning av Skånes Dansteaters verksamhetsbidrag uppdelat på statsbidrag, regionbidrag och kommunbidrag 1999–2005

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Statsbidrag	10 000	11 500	11 557	12 288	12 557	13 105	13 156
<i>Uppräkning jfr föreg. år</i>		15,0%	0,5 %	6,3 %	2,2 %	4,4 %	0,4 %
Region							
Skåne	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
<i>Uppräkning jfr föreg. år</i>		0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Malmö	7 461	4 532	4 983	5 657	5 912	6 119	7 967
<i>Uppräkning jfr föreg. år*</i>		-39,3%	10,0%	13,5%	4,5 %	3,5 %	30 %

* Det är svårt att jämföra uppräkningsmetoden av kommunens verksamhetsbidrag mellan 2004 och 2005 med övriga år eftersom verksamhetsbidraget räknats upp för att täcka att Skånes Dansteater får ökade lokalkostnader i och med att man flyttar till nya lokaler våren 2005. Minskningen av kommunens bidrag till Dansteatern mellan 1999 och 2000 beror på ändrade bidragsprinciper.

Av tabellen framgår att det av staten finansierade verksamhetsbidraget räknats upp varje år från 1999 och framåt. Uppräkningen varierar kraftigt mellan åren, från 15 % år 2000 till 0,4 % år 2005. Uppräkningen av statsbidraget består både av pris- och löneomräkning och annan omräkning.

Statens årliga pris- och löneomräkning innebär ett utrymme för regionen att göra omfördelningar mellan de statsbidragsberättigade institutionerna. Av underlag från Region Skåne framgår att denna möjlighet inte utnyttjades under åren 1999 till 2004. Inför 2005 beslutade Region Skåne att prioritera symfoniorkesterverksamhet och permanentande av Operaverkstaden för unga vid Malmö Opera och Musikteater. Satsningen finansierades med hjälp av pris- och löneomräkningsmedel. För Skånes Dansteater föll uppräkningsmetoden av statsbidraget 2005 ut på följande sätt. Pris- och löneomräkningssystemet genererade en statsbidragsökning motsvarade 2,2 %. Regionen beslutade att omfördela hälften, dvs. 1,1 procentenheter, av den beräknade pris- och löne-

uppräknigen till andra statsbidragsberättigade institutioner. Vidare har regeringen i regleringsbrev beslutat att hålla inne 0,6 % procentenheter av pris- och löneomräkningsmedlen för 2005. För Skånes Dansteater resulterade detta i att statsbidraget slutligen räknades upp med 0,4 % för 2005.

Av tabellen ovan framgår att Region Skåne valt att inte göra någon årlig uppräknig av det regionala bidraget till Skånes Dansteater under åren 1999 till 2005. Det innebär att detta bidrag är av samma omfattning 2005 som det var 1999. Enligt uppgift från Region Skåne har Dansteatern inte ansökt om en ökad nivå på det regionala bidraget. Regionen påpekar vidare att man gjort en årlig uppräknig på mellan 4 och 5 % av de medel som man enligt skatteväxlingsavtalet lämnar till Malmö kommun för finansiering av Skånes Dansteaters verksamhet.

Det är svårt att särredovisa hur verksamhetsbidraget som betalas ut av Malmö kommun räknats upp för att täcka ökade kostnader under åren 1999 till 2005. Att bidraget minskade med knappt 40 % mellan 1999 och 2000 hänger samman med ändrade bidragsprinciper. Mellan 2004 och 2005 ökade bidraget med 30 %. Ökningen kommer av att Skånes Dansteater flyttar till nya lokaler och att kommunen ökar sitt bidrag för att täcka de ökade lokal-kostnaderna. Som framgår av tabellen har verksamhetsbidraget som betalas ut av kommunen under de mellanliggande åren, dvs. mellan 2000 och 2004, räknats upp med mellan 3,5 % och 13,5 %.

Verksamheten

I tabellen nedan redovisas uppgifter avseende Skånes Dansteaters verksamhet 2003 och en jämförelse av hur vissa nyckeltal förändrats mellan period ett, dvs. åren 1997–1998, och period två, dvs. åren 2002–2003.

Tabell 18. Skånes Dansteaters verksamhet 2003 samt förändringar i verksamheten från period ett (1997–1998) till period två (2002–2003)

	2003	Förändring från 1997–1998 till 2002–2003	
Besökare	20 400	– 8 000	–30 %
Föreställningar	64	– 9	–10 %
Produktioner	6	– 2	–19 %
Årsverken	37	4	12 %
Lönekostnad per årsverke	359 tkr	–104 tkr	–23 %
Totala kostnader	23 mnkr	–7,4 mnkr	–26 %
Totala intäkter	23 mnkr	–7,5 mnkr	–26 %
Kostnad per föreställning	357 tkr	–57 tkr	–17 %

Källa: Statens kulturråd.

Under 2003 gavs sex olika produktioner, varav hälften var nyproduktioner. Antalet besökare uppgick totalt till drygt 20 000. I genomsnitt besöktes varje föreställning av 320 personer. En jämförelse av verksamheten mellan period

ett och period två visar att det genomsnittliga antalet besökare totalt minskade med 30 % och att antalet föreställningar minskade med 10 %.

Jämförelsen mellan period ett och period två påverkas starkt av att Skånes Dansteater bedrev en omfattande verksamhet under 1998 som till stor del finansierades av Sida. Vidare uppstod ett underskott på 3,4 miljoner kronor under det året som täcktes via en kapitaltäckningsgaranti från kommunen. Mellan 1997 och 1998 tredubblades antalet skolföreställningar, från 19 till 60 föreställningar. En stor del av dessa genomfördes inom ramen för den årligt återkommande regionala dansfestivalen SALTO! som vänder sig till barn och unga. År 2003 uppgick antalet barn- och ungdomsföreställningar till 36. Två stora föreställningar hade urpremiär på stora scenen under 1998. En av dessa var föreställningen Siluett som var ett samarbetsprojekt mellan Skånes Dansteater och Sida där biståndsorganet bidrog till finansieringen med 1,4 miljoner kronor. Ensemblen fördubblades i samband med projektet genom att 14 tanzanier ingick i repetitions- och föreställningsarbetet under året.

Förutom att omfattningen av Skånes Dansteaters produktion minskade mellan period ett och period två visar statistiken en stor variation av antalet spelade föreställningar mellan de olika åren. Antalet föreställningar ökade från 60 år 1997 till 113 under 1998. Under period två minskade antalet spelade föreställningar från 91 föreställningar 2002 till 64 föreställningar 2003. Att antalet besökare och spelade föreställningar varierar mellan olika år är enligt teaterledningen normalt. Det hänger samman med att man planerar och genomför verksamheten i 18-månaderscykler snarare än 12-månaderscykler. Detta innebär t.ex. att man vissa år kan spela två stora produktioner för publik medan teatern andra år sätter upp och repeterar två stora föreställningar men bara hinner spela en stor produktion för publik. Kravet på att ha lång framförhållning vid planering beror bl.a. på att teatern delar scen med Malmö Opera och Musikteater och att man köper färdiga verk. Det senare innebär att koreografer och scenografer, ofta från andra länder, kommer till Dansteatern och sätter upp en färdig produktion tillsammans med Skånes Dansteaters ensemble.

För närvarande består ensemblen av 14 dansare från 9 olika nationer. Mellan fem och sex av dansarna brukar vara fast anställda. Övriga dansare är projektanställda under normalt minst ett år. Den konstnärliga personalen har utgjort drygt 60 % av den samlade årsarbetskraften under de år som studerats. Antalet årsarbetskrafter vid teatern uppvisar stor variation mellan de olika åren, från som mest 37 årsarbetskrafter 2003 till som minst 27 årsarbetskrafter 1997. Att antalet årsarbetskrafter är högt 2003 förklaras av föreställningen Nya Maratondansen i vilken skådespelare och elva unga amatörkansare medverkade. En jämförelse mellan period ett och två visar en genomsnittlig ökning med fyra årsarbetskrafter. Den administrativa personalen, som ökat från fem till sju årsarbetskrafter, står för hälften av denna ökning.

Den genomsnittliga lönekostnaden har minskat med 23 % från period ett till period två. Detta hänger samman med att den genomsnittliga lönekostnaden per årsarbetskraft 1997 var jämförelsevis mycket hög. Jämförs i stället utvecklingen av den genomsnittliga lönekostnaden per årsarbetskraft från

1998 till 2003 så har denna kostnad ökat med 2,6 % mellan de två åren. År 2003 var den genomsnittliga lönekostnaden 356 000 kronor per årsarbetskraft.

Kostnader

I tabellen nedan redovisas hur Skånes Dansteaters kostnader fördelar sig på olika kostnadsposter för 2003 och hur kostnaderna utvecklats mellan period ett och period två.

Tabell 19. Kostnadernas utveckling vid Skånes Dansteater mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003 (tusen kronor)

Kostnader	2003	Kostnadsandel 2003	Förändring från period ett till period två	
Löner och sociala avgifter	13 277	58 %	-1 880	-13 %
Lokaler	3 435	15 %	160	5 %
Turné	324	1 %	-104	-19 %
Administration	679	3 %	-882	-43 %
Produktion	1 667	7 %	-3 070	-64 %
Marknadsföring	1 114	5 %	152	20 %
Köpta föreställningar	105	1 %	-276	-80 %
Övrigt	2 239	10 %	-1 525	-51 %
TOTALT	22 840	100 %	-7 425	-26 %
Kostnad per föreställning	357	–	57	17 %

Källa: Statens kulturråd.

Av tabellen framgår att 58 % av teaterns samlade kostnader 2003 bestod av lönekostnader och 15 % av lokalkostnader. En jämförelse mellan period ett och två visar att teaterns årliga kostnader i genomsnitt minskade med 7,4 miljoner kronor (-26 %). Det beror framför allt på att Skånes Dansteater, som framgått ovan, under period ett betalade 6,7 miljoner kronor för service som Malmö Opera och Musikteater tillhandahöll medan man under period två erhöll motsvarande service kostnadsfritt. Den resterande kostnadsminskningen förklaras sannolikt av den omfattande verksamhet som Skånes Dansteater bedrev under 1998. Det året uppgick produktionskostnaderna till drygt 8 miljoner kronor medan produktionskostnaderna övriga år legat runt 1,5 miljoner kronor. Det är svårt att göra några ingående analyser av hur Skånes Dansteaters kostnader utvecklats på grund av dessa omständigheter. Som exempel kan nämnas att styckkostnaden per föreställning nästan halverades mellan 1997 och 1998 och att den ökade med drygt 50 % från 2002 till 2003. Man bör vara försiktig med att dra slutsatser om teaterns verksamhet baserade på kostnadsjämförelser för teatern under den studerade perioden. De stora variationerna åskådliggör att vilka år som ligger till grund för en jämförelse av kostnadsutvecklingen har stor betydelse för utfallet, dvs. om kostnaderna ökat respektive minskat över tid.

Teaterledningens kommentarer

Ledningen vid Skånes Dansteater bedömer att det sker en urgröpning av teaterns finansiella resurser. Dess erfarenhet är att lönerna varje år tenderar att öka mer än den samlade anslagsuppräknigen. Vidare har ändrade skatteregler gjort det dyrare att turnera. De ändrade reglerna ökar kostnaderna för att anställa personal korta perioder. Ledningen uppskattar att detta inneburit en kostnadsökning motsvarande ett par hundra tusen kronor per år. Man ser det som svårt att genomföra några större besparingar på verksamheten. För att hålla nere teaterns kostnader ställs krav på personalens allsidighet. Därigenom kan teatern undvika att köpa in olika tjänster. Vidare arbetar man med att hitta nya inkomstkällor såsom sponsring från företag och privatpersoner och hoppas att på så sätt kunna hantera ökande kostnader.

Andelen fast anställda dansare vid teatern har enligt teatern ökat jämfört med slutet av 1990-talet. Arbetsgivaren har därmed ett mer långtgående ansvar för personalens hälsa, vilket ökat personalkostnaderna i form av förebyggande och rehabiliterande insatser som t.ex. massage och sjukgymnastik.

Enligt Dansteaterns vd har dansare i genomsnitt lägre lön än skådespelare. På sikt är det, enligt hennes bedömning, rimligt att utgå från att dessa löneskillnader kommer att utjämnas och att danssektorn därmed står inför ökande lönekostnader.

Enligt Skånes Dansteater är man för närvarande starkt beroende av bidrag ur externa fonder för att finansiera delar av eller hela projekt och uppsättningar. Som exempel nämns Kulturrådet, Svenska Institutet och Sparbankstiftelsen Skåne. Turnéer utomlands bekostas i dag till stor del med hjälp av externa fonder och skulle annars inte vara möjliga att genomföra.

Sammanfattning

Skånes Dansteaters verksamhet och ekonomiska omslutning ökade kraftigt i omfattning i början av den studerade perioden genom statlig projektfinansiering från Sida. Uppföljningen har visat att det är svårt att jämföra verksamhet och ekonomi över tid vid teatern. Det beror både på att Malmö kommun har ändrat principer för sin bidragsgivning och på att 1998 var ett år med extraordinära intäkter och kostnader.

Verksamhetsbidraget från staten har ökat från 9,9 miljoner kronor 1997 till 12,6 miljoner kronor 2003. Det motsvarar en ökning med 27 %. Det är svårt att göra motsvarande jämförelse av hur verksamhetsbidraget från Malmö kommun och det regionala bidraget från landstinget respektive Region Skåne har räknats upp mellan 1997 och 2003. Det hänger samman med bildandet av Region Skåne och med att Malmö kommun ändrat sina bidragsprinciper. Från 1999 då Region Skåne bildades har en årlig uppräkningsgrad på mellan 4 och 5 % gjorts av de medel som regionen lämnat till kommunen för finansiering av Skånes Dansteaters verksamhet.

Fallstudien visar hur det ekonomiska utrymme som pris- och löneomräkning genererar ibland används för annat än att neutralisera för en ökad kostnadsnivå. Region Skåne beslutar om fördelningen av statens bidrag till de

regionala kulturinstitutionerna i regionen. År 2005 har regionen använt det ökade utrymme som statens pris- och löneomräkning gav till en satsning på symfoniorkesterverksamhet och ett permanentande av Operaverkstaden för unga vid Malmö Opera och Musikteater. Regeringen har beslutat att hålla inne en viss del av pris- och löneomräkningsmedlen för 2005 i syfte att begränsa statens utgifter. För Skånes Dansteater innebar detta att teatern, av den beräknade pris- och löneomräkningen på 2,2 %, fick en uppräkningsökning på 0,4 %. Regionens omfördelning motsvarade 1,1 procentenheter medan regeringen höll inne 0,6 procentenheter.

4.2.2 Teater 23

Teater 23 är en av de äldsta fria grupperna i Sverige. Namnet kommer av att teatern hade sin första premiär i en tidigare potatiskällare på Södra Förstads-gatan 23 i Malmö 1959. Gruppen är en ekonomisk förening med tio medlemmar. Repertoaren vänder sig i första hand till barn och ungdomar. Enligt teatern brukar ekonomin tillåta två nyproducerade föreställningar varje år. En produktion håller några år. Teatern brukar ha mellan fyra och fem produktioner i gång samtidigt. Sedan några år driver teatern en verksamhet under namnet Söndagsscen, med stöd av bidrag från Sparbanksstiftelsen Skåne. Teatergruppen tar även emot gästspel. Teatern får bidrag från staten, Malmö kommun, Region Skåne och från privata finansiärer.

Malmö kommuns beslut om bidrag till fria grupper

Inom Malmö kommun bereds frågor om stöd till fria teatergrupper av Malmö Kulturstöd, som är en avdelning inom kulturförvaltningen. Malmö Kulturstöd samlar varje år in uppgifter från bidragsmottagarna. Uppgifterna ligger till grund för avdelningens äskande om resurser för stödet till det fria kulturlivet inom ramen för kommunens budgetprocess. När ramen fastställts av kommunen tar tjänstemännen fram förslag på hur medlen skall fördelas mellan dem som ansökt om bidrag. Kulturnämnden fattar därefter beslut om medlens fördelning.

Avdelningen hanterar årligen stöd som uppgår till ca 50 miljoner kronor. Fyra fria teatergrupper får för närvarande verksamhetsstöd av kommunen. Det finns dessutom ytterligare tio teatergrupper som med jämna mellanrum söker och får projektmedel från kommunen. Verksamhetsstödet inriktas främst mot stöd till barn- och ungdomsteater medan huvuddelen av produktionsstödet går till bidrag för vuxenproduktioner.

Stödet till de fria teater- och dansgrupperna ges både som direkt bidrag till grupperna och som indirekt bidrag genom arrangörsstöd till dem som köper gruppernas föreställningar. Kommunen har fattat beslut om följande verksamhetsbidrag till teater-, dans- och gästspelsscener/arrangörer under de tre senaste åren.

Tabell 20. Malmö kommuns verksamhets- och lokalbidrag till fria teatergrupper 2003–2005 (tusen kronor)

	2003	2004	2005	Ökning	2003–2005
Morianen	370	410	410	40	11 %
Teater 23	1 030	1 030	1 030	0	–
<i>Lokaler Teater 23</i>	475	490	505	30	6 %
Expressteatern	370	410	410	40	11 %
Teater Terrier	700	700	750	50	7 %
<i>Lokaler Teater Terrier</i>		660	760	760	–
TOTALT	2 945	3 700	3 865	920	31 %

Källa: Malmö kommun.

Av tabellen framgår att bidraget till de fyra teatergrupper som får verksamhetsbidrag ökat med 920 000 kronor från 2003 till 2005. Det motsvarar en ökning på 31 %. Den övervägande delen av bidragsökningen (86 %) består av bidrag som öronmärkts för att täcka Teater Terriers och Teater 23:s lokal-kostnader. De båda teatrarna ligger i lokaler som kommunen hyr för att i sin tur hyra ut till teatrarna. Detta är ett sätt för kommunen att försäkra sig om att lokalinvesteringar som man bidrar till kan komma till nytta även om teatergruppen upphör eller flyttar. Teater Terriers verksamhetsbidrag har ökat med 7 % under perioden medan Teater 23:s verksamhetsbidrag legat stilla. Verksamhetsbidraget till de två andra fria teatergrupperna, Morianen och Express-teatern, har ökat med drygt 10 % mellan 2003 och 2005.

Statsbidrag och andra intäkter

Ungefär 80 % av Teater 23:s verksamhet finansieras av bidrag. Det innebär att omfattningen på bidragen avgör vilken verksamhet teatern har möjlighet att bedriva. Bidragsgivarna vill ha bidragsansökan med uppgifter om vilken verksamhet teatern planerar att bedriva nästkommande år sex respektive nio månader innan de fattar beslut om bidragets storlek. Bidragsgivarna brukar fatta beslut om bidrag i december. Därmed finns i regel inte något större utrymme att anpassa vårens repertoar, investeringskostnader och spelplan efter hur stora bidrag man får. Det blir i stället höstens verksamhet som teatern får anpassa till utfallet av de samlade bidragsbesluten.

De totala intäkterna för Teater 23 uppgick 2003 till drygt 4 miljoner kronor. Bidrag från staten och bidrag från kommunen svarade vardera för 35 % av teaterns intäkter. Spelintäkterna motsvarade 17 % och bidrag från Region Skåne 6 % av de totala intäkterna. De övriga intäkterna uppgick till 6 %.

Teater 23 fick inför 2005 ett treårigt verksamhetsbidrag från Kulturrådet. Kulturrådets beslut om treårsbidrag till Teater 23 innebar att bidragsnivån ökade med 5,7 % jämfört med året innan. Teatern uppskattar treårsbidraget eftersom det innebär en trygghet och att det av omvärlden anses vara ett kvitto på att deras verksamhet håller hög kvalitet. Det är, enligt teatern, bra att kunna visa upp för övriga bidragsgivare. Ett problem med att få ett treårsbi-

drag är, enligt teatern, att kostnadsnivån stiger under de tre åren men att bidragsnivån inte räknas upp.

En jämförelse av intäkterna perioden 1997–1998 med perioden 2002–2003 visar en intäktsökning med 52 %. I kronor räknat motsvarar det en ökning med ca 1,5 miljoner kronor. Samtliga intäktslag har ökat. Bidraget från staten ökade med 33 % till i genomsnitt 1,6 miljoner kronor per år under period två. Kommunens bidrag har ökat med drygt en halv miljon kronor mellan de två perioderna, vilket motsvarar en ökning med 63 %. Till stor del utgörs ökningen av höjt hyresbidrag. Spelintäkterna har ökat med 38 % från period ett till period två. Under period ett fick teatern inget bidrag från Region Skåne medan man under period två årligen fick ett bidrag motsvarande 275 000 kronor från regionen.

Verksamhet

I tabellen redovisas uppgifter avseende Teater 23:s verksamhet 2003 och en jämförelse av hur vissa nyckeltal förändrats mellan period ett, dvs. åren 1997–1998, och period två, dvs. åren 2002–2003.

Tabell 21. Teater 23:s verksamhet 2003 samt förändringar från period ett (1997–1998) till period två (2002–2003) (tusen kronor)

	2003	Förändring från 1997–1998 till 2002–2003	
Besökare	10 445	–802	–6 %
Föreställningar	182	11	5 %
Produktioner	5	1	10 %
Årsverken	9	1	11 %
Lönekostnad per årsverke	324	77	34 %
Kostnader	4 552	1 598	52 %
Intäkter	4 284	1 574	52 %
Kostnad per föreställning	25	7	44 %

Källa: Statens kulturråd.

Under 2003 gavs fem olika produktioner, varav fyra riktade sig till barn och ungdomar. Totalt spelades 182 föreställningar under 2003. Knappt hälften av dem spelades utanför hemkommunen Malmö. I genomsnitt besöktes varje föreställning av 57 personer. Omfattningen av verksamheten, mätt i antal föreställningar och antal produktioner per år, har varit relativt stabil över tid. Antalet besökare har minskat med 5 % och antalet föreställningar har ökat med 6 % från period ett till period två.

Jämförelsen mellan period ett och period två påverkas av att teatern flyttade till den nuvarande lokalen i centrala Malmö i september 1998. Tidigare låg teatern i Kirseberg, som är en förort till Malmö. Flytten till de nya lokalerna har gjort det möjligt att spela för en offentlig publik och att spela både barn-, ungdoms- och vuxenteater. Tidigare spelade man uteslutande föreställningar som sålts till skolklasser. Nu spelas ungefär hälften av föreställningarna på

hemmascenen. Hälften av turnéföreställningarna spelas i Malmö och resten i övriga södra Sverige.

Andra faktorer som påverkar jämförelsen är att teatern under 1998 fick ekonomiska problem. Verksamheten hade gått med förlust under en tid och en skuld hade byggts upp. För att rädda verksamheten tvingades teatern sätta upp två föreställningar som i princip inte fick kosta något. Föreställningarna sålde bra vilket, tillsammans med ett intensivt turnerande under 1998, gjorde att de ekonomiska förhållandena förbättrades.

Av tabellen ovan framgår att personalen motsvarade nio årsarbetskrafter under 2003, varav fem utgjordes av konstnärlig personal. Resterande årsarbetskrafter fördelades jämt mellan teknisk och administrativ personal. Antalet årsarbetskrafter har ökat med en heltidstjänst mellan period ett och period två.

Den fasta kärnan i personalen utgörs av fem till sex skådespelare, två producenter, två tekniker och en scenograf. Dessa är anställda mellan sju och tio månader per år. Resterande tiden under ett år är personalen arbetslös eller arbetar åt annan arbetsgivare. Teatern uppger att man håller strikt på att personalen inte får arbeta på teatern under de perioder då de inte är anställda. Trots detta menar man att arbetslöshetsförsäkringen är en form av budgetregulator, när teaterns pengar är slut får staten varje år ta över personalens försörjning. Samhället har därmed kostnader för teatern som inte synliggörs, och man menar att de offentliga medel som finansierar personalens arbetslöshet skulle göra större nytta om teatern fick ökade bidrag så att det blev möjligt att ha personal anställd under hela året.

Teatern uppger att man inte har några invändningar mot att bidragsgivarna ställer krav på fria teatergrupper att vara ansvarsfulla arbetsgivare. Orsaken är att det missgynnar sektorn och dem som arbetar där om teatrar finansierar repetitioner med hjälp av personalens a-kassa eller låter bli att betala in pensionsavgifter.

Teaterns kostnader för löner och sociala avgifter ökade med 49 % mellan de två perioderna. Den genomsnittliga lönekostnaden per årsverke ökade under samma period med 34 %. Skillnaden hänger samman med att antalet årsarbetskrafter ökat något. Medlemmarna har sedan några år beslutat att inte försämra personalens ekonomiska villkor. Det innebär bl.a. att lönerna skall öka varje avtalsperiod. Teatern följer de avtal som de centrala parterna träffar.

Kostnader

I tabellen nedan redovisas hur Teater 23:s kostnader fördelar sig på olika kostnadsposter för 2003 och hur kostnaderna utvecklats mellan period ett (1997–1998) och period två (2002–2003).

Tabell 22. Kostnadernas utveckling vid Teater 23 mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003 (tusen kronor)

Kostnader	2003	Kostnadsandel 2003	Förändring från 1997–1998 till 2002–2003	
Löner o sociala avgifter*	2 778	61 %	947	49 %
Pensionsförsäkring	140	3 %	–	–
Lokaler	582	13 %	196	50 %
Turné	176	4 %	56	32 %
Administration**	98	2 %	26	36 %
Produktion	358	8 %	145	75 %
Marknadsföring	149	3 %	92	94 %
Övrigt	271	6 %	137	58 %
TOTALT	4 552	100 %	1 598	52 %
Kostnad per föreställning	25	–	7	44 %

Källa: Statens kulturråd.

* I jämförelsen mellan period ett och period två har kostnaderna för pensionsförsäkringar under period två räknats in som en del av kostnaderna för löner och sociala avgifter.

** I Kulturrådets statistik särredovisades inte de administrativa kostnaderna för 1997. Det som från och med 1998 redovisats som administrativa kostnader ingick under andra kostnadsposter.

Teaterns totala kostnader uppgick 2003 till 4,5 miljoner kronor. Den i särklass största kostnaden utgörs av löner och sociala avgifter. Om kostnaderna för personalens pensionsförsäkringar inkluderas motsvarar dessa kostnader 64 % av de totala kostnaderna. Den näst största kostnadsposten utgör lokalkostnaderna, vars andel av de totala kostnaderna uppgår till 13 %.

Samtliga kostnadsposter har ökat mellan period ett och period två. Totalt har kostnaderna ökat med 1,6 miljoner kronor. Löner och sociala avgifter svarar för en ökning med knappt 1 miljon kronor. Studeras den relativa kostnadsökningen mellan perioderna kan man konstatera att produktionskostnaderna ökat med 75 % och att lokalkostnaderna och personalkostnaderna ökat med 50 %.

Den genomsnittliga kostnaden för en teaterföreställning uppgick 2003 till 25 000 kronor. Mellan period ett och två ökade denna kostnad med 7 000 kronor per föreställning, vilket motsvarar en ökning med 44 %.

Teaterns kommentarer

Teatern upplever att det sker en kontinuerlig urgröpning av dess ekonomiska förutsättningar, dvs. att kostnadsnivån stiger mer än intäkterna. Eftersom intäkter och kostnader måste gå jämt upp blir verksamheten lidande. Enligt teaterns företrädare sliter verksamheten hårt på både personal och teknisk utrustning. Under 2004 inträffade t.ex. flera olika förslitningsskador: ryggskada, knäskada och musarm. Att ekonomin inte tillåter att verksamheten drivs under hela året minskar möjligheterna till utveckling. Enligt teatern

räcker pengarna bara till det nödvändigaste, att repetera och spela teater. Det saknas utrymme för utbildning, seminarieverksamhet etc.

Beslut om repertoar innefattar en avvägning mellan att prioritera konstnärliga värden eller företagsekonomiskt tänkande. Teatern försöker undvika att bli vad man kallar en beställningsteater, dvs. att fullt ut anpassa repertoaren efter de pjäser som säljer bäst. På kort sikt skulle det löna sig ekonomiskt att inrikta verksamheten mot uppsättningar som baseras på t.ex. populära barnböcker som alltid är lätta att sälja, men på lång sikt innebär det en risk för att den konstnärliga kvaliteten skall försämrans.

Sammanfattning

Intäkterna har ökat med i genomsnitt 1,5 miljoner kronor per år från perioden 1997–1998 till perioden 2002–2003. Det motsvarar en ökning med 57 %. Samtliga intäktslag har ökat. Bidraget från staten ökade med 33 %, från i genomsnitt 1,2 miljoner kronor per år under period ett till i genomsnitt 1,6 miljoner kronor per år under period två. Kommunens bidrag har ökat med 63 % och består till stor del av ökat hyreskostnadsbidrag.

Teaterns kostnader för löner och sociala avgifter har ökat med ca 49 % mellan de två perioderna. Man har beslutat följa de löneavtal som de centrala parterna träffar. Totalt har kostnaderna ökat med 52 %. Den genomsnittliga lönekostnaden per årsverke har ökat med 34 %. Att denna ökning är lägre än den totala kostnadsökningen beror bl.a. på att antalet årsverken ökat.

Teatern upplever att de ekonomiska förutsättningarna försämrats under senare år. Detta uppges ha inneburit att ”slitaget” på personal och utrustning ökat. Utvecklingen av teaterns intäkter och kostnader tycks inte ha påverkat omfattningen av verksamheten i någon större utsträckning. Verksamhetens omfattning mätt i antal föreställningar och produktioner har ökat med mellan 5 och 10 % mellan åren 1997–1998 och åren 2002–2003.

4.3 Västerbotten

Befolkningen i Västerbottens län uppgår till 255 000 personer. Längs kusten finns ett relativt befolkningstätt stråk med nära 80 % av länets befolkning. Umeå har 110 000 invånare och Skellefteå 70 000 invånare. I inlandet dominerar små tätorter och glesbygd. I Västerbottens regionala tillväxtprogram för 2004–2007 utgör natur, kultur och livsmiljö ett av fem insatsprogram. I programmet beskrivs länets kultur- och fritidsutbud som mångsidigt, men med ojämn tillgång. Det är särskilt i de mindre kommunerna som tillgången på vissa delar av utbudet är begränsad. Enligt programmet är det viktigt med länsomfattande och breddad samverkan. Landstinget i Västerbotten koordinerar insatsområdet natur, kultur och livsmiljö enligt den överenskommelse som gjorts inom ramen för tillväxtprogrammet.

De som intervjuats beskriver teaterutbudet i regionen kring Umeå och Skellefteå under ett år som omfattande och varierat. Riksteatern Västerbotten

och länets 16 lokala teaterföreningar upplevs som centrala för länets teaterutbud. Det framgår av Riksteaterns årsredovisning att föreningarna anordnade 350 arrangemang 2003 och att den samlade publiken uppgick till 46 000 besökare. Länets kommuner och landsting bidrog med 4,4 miljoner kronor till föreningarna, varav Umeå kommun svarade för 2,7 miljoner kronor.

En allmän uppfattning bland dem som intervjuats är att teaterns mottagar- och beställarled i länet försvagats under senare år. Det anges bl.a. hänga samman med att kulturförvaltningarna krympt i länets små kommuner. Det finns också tecken som tyder på att intresset för teater minskat i de mindre kommunerna. Efterfrågan på barnteater i skolan anses ha minskat både i Västerbotten och i resten av landet. En förklaring till detta uppges vara att ansvaret för skolornas samlade ekonomi i allt större utsträckning delegeras till skolläroveringen och att kostnader för teater och liknande verksamhet prioriteras bort till förmån för andra kostnader. Tidigare fanns det i större utsträckning öronmärkta medel i de kommunala budgetarna för barnteater och liknande aktiviteter.

EU:s strukturfondsprogram för perioden 2000–2006 uppges ha haft märkbar betydelse för finansieringen av kulturlivet i Västerbotten. Stödet kräver som regel medfinansiering från olika svenska aktörer. Landstinget har gjort en uppskattning av medfinansieringens effekter som visar att om man satsat 100 000 kronor, har detta i genomsnitt resulterat i en total projektfinansiering på 900 000 kronor.

Teater- och dansinstitutioner i Västerbotten

Det finns två regionala teater- och dansinstitutioner som får statsbidrag via Kulturrådet i Västerbotten. Det är Västerbottensteatern i Skellefteå och Norrlandsoperan i Umeå. Statsbidraget till Norrlandsoperan går till Västerbottensmusiken, som operan är en del av. I Västerbotten drivs den regionala teater-, musik- och museiverksamheten i form av aktiebolag som landstinget äger tillsammans med värdkommunerna.

Västerbottensmusiken AB ägs till 60 % av landstinget och till 40 % av Umeå kommun. Bolaget består av Norrlandsoperan, Symfoniorkestern och dotterbolaget Botnia Musik AB som utgör länsmusikorganisationen i Västerbotten. Länsmusikorganisationen finansieras av landstinget och Kulturrådet. Sedan år 1998 innehar också Västerbottensmusiken AB huvudmannskapet för den regionala danskonsulentverksamheten (Dans i Västerbotten), även den gemensamt finansierad av landstinget och Kulturrådet.

Vidare får Norrlands Dans- och Musikteater (NMD) statsbidrag från Kulturrådet. NMD är ett kommunalförbund med landstingen i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland som medlemmar. Kommunalförbundet har bl.a. till uppgift att medverka till att musikteater och dans blir tillgängliga för alla i norra Sverige.¹⁷

¹⁷ NMD skall dessutom verka för att utveckla samarbetet mellan de ensembler som ingår i förbundet, dvs. barn- och ungdomsoperan NMDz i Östersund, Norrdans i Härnösand, Norrlandsoperan i Umeå samt Piteå Kammaropera.

Två fria teatergrupper i Västerbotten får stöd av Kulturrådet. Det är Profilteatern och Ögonblicksteatern. Båda teatrarna finns i Umeå. Vidare finns flera amatörteatergrupper i länet.

4.3.1 Västerbottensteatern

Västerbottensteatern är sedan 1980 länsteater i Västerbottens län med Skellefteå som hemort. Grunden till teatern lades 1969 när Västerbottensensembeln bildades med Riksteatern som huvudman. Teatern drivs sedan 1996 som ett aktiebolag och ägs till 60 % av landstinget och till 40 % av Skellefteå kommun. Med utgångspunkt i de mål som statsmakterna och teaterns ägare formulerat för sin bidragsgivning har teatern formulerat följande mål för sin verksamhet:

Teatern skall vinna publik, engagemang och respekt (hos varje västerbottning) genom en provinsial scenkonst med rötter i vår historia och utveckling, den egna samtiden och människorna i Västerbotten och världen.

Ett sätt som teatern valt för att förverkliga sitt mål är att välja en repertoar som anknyter till länet. Under senare år har teatern bl.a. satt upp föreställningen *Pölsan* som baseras på en roman av Torgny Lindgren som kommer från Västerbotten. Ett annat exempel är EU-projektet Västerbottensteaterns berättarensemble som anknyter till länets berättartraditioner. Teatern arbetar på olika sätt för att stärka och förnya arrangörsledet i hela länet, bl.a. genom att upprätta samarbeten med starka föreningar utanför teatersektorn, t.ex. fotbollsföreningar.

Statsbidrag och andra intäkter

Västerbottensteaterns samlade intäkter uppgick 2003 till 23 miljoner kronor. Statens bidrag svarade för 32 % av intäkterna, ägarnas bidrag för 54 % av intäkterna och spelintäkterna för 7 % av intäkterna. År 1998 fick Västerbottensteatern bidrag från Stiftelsen framtidens kultur. Under 2002 och 2003 har teatern även fått bidrag från EU:s strukturfondsmedel.

Inför beslut om hur stora ägarbidrag Västerbottensteatern skall få har landstinget och Skellefteå kommun ett ägarsamråd. Under detta samråd diskuterar ansvariga politiker hur man uppfattar teaterns behov och vilket bidrag teatern bör få under kommande år. Ägarna har ett avtal som reglerar deras samverkansformer och ekonomiska relationer. Vid sidan av bolagsordningen finns ett ägardirektiv som preciserar teaterns kulturpolitiska uppdrag.

Inför ägarsamrådet tar kommunens och landstingets ekonomer fram olika förslag på omräkningens omfattning. Dessa förslag utgår i första hand från kommunens och landstingets ekonomiska utrymme. Några beräkningar av hur stora kostnadsökningar teatern haft under föregående år görs inte.

När landstinget beräknar hur stort ägarbidrag man vill ge teatern utgår man från den beräkningsmodell som tillämpas för liknande kulturverksamhet. Modellen påminner om statens pris- och löneomräkningssystem. Landstinget

använder sig av två olika index. Ett index används för omräkning av teaterns personalkostnader och ett annat index används för omräkning av teaterns övriga kostnader.

Av det underlag riksdagens utredningstjänst fått från lanstinget framgår att de båda ägarna räknat upp sin del av teaterns driftsbidrag med samma procentsatser från 1999 till 2005. Den årliga uppräkningsgraden av driftsbidraget under dessa sex år har legat mellan 2 % och 3,13 %. År 2003 räknades den totala ramen upp med 12 %. I denna uppräkningsgrad ingick extra medel för en amatörteaterkonsulent och bidrag till investeringar. Vid sidan av driftsbidraget har teatern sedan 2002 fått extra medel från ägarna i form av ett tidsbe-gränsat bidrag för en dramaturgtjänst. Kostnaderna för uppräkningsgraden av de samlade ägarbidragen under åren 1999–2005 har fördelats proportionellt mellan kommunen och landstinget med utgångspunkt i deras ägarandel i bolaget. Det innebär att kommunen svarat för 40 % av bidragsökningen och landstinget för 60 % av bidragsökningen. Totalt har båda ägarna ökat driftsanslaget med 25 % från 1999 till 2005.

Skellefteå kommuns budgetprocess innebär att de olika förvaltningarnas budgetar räknas om från föregående år med index för t.ex. lönekostnader. Vidare ingår att kommunen fattar beslut om besparingar och satsningar inom olika områden. Kommunens ägarbidrag till Västerbottensteatern ingår inte som en del av kulturförvaltningens budget. Det innebär att teatern ligger utanför det omräkningssystem som tillämpas för den övriga kulturverksamheten. I stället ansöker förvaltningen om särskilda medel för att finansiera de ägarbidrag som kommunen och landstinget kommit överens om att teatern bör få. Kulturförvaltningen bedömer att teaterns ägarbidrag räknats upp mer än vad den övriga kulturverksamheten räknats upp de senaste åren.

En jämförelse av hur Västerbottensteaterns intäkter, enligt Kulturrådets statistik, förändrats mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003 visar en ökning med ca 35 %. Ökningen motsvarar knappt 6 miljoner kronor. Intäkterna från staten har ökat med 27 %, från landstinget med 31 % och från kommunen med 38 %. Teaterns spelintäkter har ökat med 29 % från period ett till period två. Det kan, enligt teatern, till stor del förklaras med att spelintäkterna var jämförelsevis mycket låga under 1998 som följd av satsningen på barnkulturåret. Under senare år har teatern även lyckats öka sina intäkter genom olika projektbidrag. Relationen mellan intäkter i form av bidrag från stat, kommun, landsting och spelintäkter är i stort sett oförändrad mellan de två perioderna.

Verksamhet

Västerbottensteatern har två scener. Stora scenen har plats för 150 besökare medan Cafescenen har plats för 60 besökare. Västerbottensteatern producerar ca 10 nya uppsättningar av varierande storlek per år. År 2004 spelades 337 föreställningar och 2003 spelades 276 föreställningar. Antal besökare uppgick 2004 till 31 000 personer och 2003 till 21 000 personer. Förutom de stora produktionerna ger teatern också vuxenföreställningar i ett mindre format

som spelas på Cafésenen som soppteater och på mindre scener i hela länet. Sedan 1987 har teatern arbetat med att varje år ge publiken sommarteatrar för hela familjen, ofta i samarbete med amatörer i olika åldrar.

I tabellen nedan redovisas uppgifter avseende Västerbottensteaterns verksamhet 2003 och en jämförelse av hur vissa nyckeltal förändrats mellan perioden 1997–1998 och 2002–2003.

Tabell 23. Västerbottensteaterns verksamhet 2003 samt förändringar i verksamheten från period ett (1997–1998) till period två (2002–2003)

	2003	Förändring från 1997–1998 till 2002–2003	
Besökare	19 700	–3 900	–16 %
Föreställningar	249	–106	–28 %
Produktioner	14	–3	–15 %
Årsverken	39	3	8 %
Kostnader	23 mnkr	6 mnkr	35 %
Intäkter	23 mnkr	6 mnkr	35 %
Lönekostnad per årsarbetskraft (kr)	498 000	56 000	18 %

Källa: Statens kulturråd.

Under 1997–1998 var det Skellefteå teaterförening som genom köp av föreställningar styrde hur många gånger en uppsättning spelades i teaterns egna lokaler. Då spelades mellan tre och fyra föreställningar per uppsättning. Numera styr teatern själv över antalet föreställningar. Teatern har som mål att en vuxenföreställning skall ges 15 gånger på teaterns hemmascen.

Räknat i antal spelade föreställningar har verksamheten vid teatern minskat. Under period ett spelades i genomsnitt 376 föreställningar per år och under period två 270 föreställningar per år. Det motsvarar en minskning med 28 %. Antalet besökare minskade med 16 % mellan period ett och två.

Det minskade antalet föreställningar förklaras, enligt teaterledningen, till stor del av satsningen på barnteater under den första perioden och satsningen på produktionen Pölsan under period två. Barnteateråret 1998 innebar att teatern spelade många föreställningar för små grupper. Under 2003 spelades jämförelsevis få föreställningar eftersom mycket kraft lades ned på att producera och repetera den omfattande produktionen Pölsan som hade premiär i slutet av året.

Den genomsnittliga lönekostnaden per årsarbetskraft ökade med 18 % mellan de två perioderna. Antalet årsarbetskrafter har ökat med tre årsarbetskrafter från i genomsnitt 36 årsarbetskrafter under period ett till 39 årsarbetskrafter under period två. Ökningen fördelas jämt mellan de två personalgrupperna konstnärlig personal och administrativ personal medan den tekniska personalen är oförändrad räknat i antal årsarbetskrafter. Den konstnärliga personalen utgör ungefär 40 % av årsarbetskraften. Totalt brukar teatern anställa drygt 100 personer under ett år. Drygt 60 % av arbetskraften är tillsvidareanställd.

För närvarande har teatern fyra fast anställda skådespelare. Ledningen och det lokala facket är överens om att antalet fast anställda skådespelare bör öka.

Teatern räknar med att det kostar ungefär lika mycket att anställa en frilansande skådespelare under sex månader som det kostar att ha en fast anställd skådespelare under ett helt år. Detta hänger samman med att frilansande skådespelare enligt avtal skall anställas minst sex månader, vilket ofta är en längre tid än vad som krävs för att medverka i en föreställning. Vidare betalar teatern frilansande skådespelares boende. Under våren 2005 hyrde teatern åtta lägenheter i Skellefteå till korttidsanställd personal.

Kostnader

I tabellen nedan redovisas hur Västerbottensteaterns kostnader fördelade sig på olika kostnadsposter 2003 och hur kostnaderna utvecklats mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003.

Tabell 24. Kostnadsutveckling vid Västerbottensteatern från perioden 1997–1998 till perioden 2002–2003 (tusen kronor)

	2003	Kostnadsandel 2003	Förändring från 1997–1998 till 2002–2003	
Löner o sociala avgifter	15 114	66 %	3 106	28 %
Lokaler	436	2 %	172	70 %
Turné	966	4 %	613	81 %
Administration	474	2 %	90	26 %
Produktion	1 906	8 %	1 241	138 %
Marknadsföring	1 072	5 %	535	88 %
Övrigt	2 847	12 %	154	6 %
TOTALT	22 815	100 %	5 898	35 %
Kostnad per föreställning	77	–	39,5	89 %

Källa: Kulturrådet.

Som framgår av tabellen har de totala kostnaderna för teatern ökat med 35 % från period ett till period två. Ökningen motsvarar knappt 6 miljoner kronor under ett år. Två tredjedelar av teaterns kostnader utgörs av lönekostnader, och det är de ökade lönekostnaderna som förklarar ungefär hälften av kostnadsökningen mellan de två perioderna. Relativt sett har dock de flesta andra kostnader ökat mer än vad lönekostnaderna ökat med från period ett till period två.

Skellefteå kommun äger Västerbottensteaterns lokaler. Det finns en överenskommelse om att kommunen inte skall ta ut någon hyra av teatern. Under 2003 uppgick kommunens kostnader för hyra och städning av teaterns lokaler till knappt 2,8 miljoner kronor. I tabellen ovan ingår inte dessa kostnader. De lokalkostnader som redovisas avser kostnader som teatern har för gästlägenheter och turnéer, t.ex. när man hyr lokaler för att spela teater i Umeå.

Som redovisats tidigare har antalet spelade föreställningar minskat med 28 % mellan period ett och två, bl.a. som en följd av teaterns satsning på

barnteater 1998 och produktionen av Pölsan 2003. Detta bidrar till att den genomsnittliga kostnaden för en föreställning ökade från 45 000 kronor under period ett till 84 000 kronor under period två.

Teaterledningens kommentarer

Teatern menar att deras kostnader för verksamheten ökat mer under senare år än vad staten, kommunen och landstinget räknat upp teaterns bidrag med. Enligt ledningen innebär det en risk för att teatern på sikt kan få svårt att finansiera nya produktioner om en allt högre andel av teaterns intäkter går åt till att finansiera de basresurser som krävs för att hålla i gång teatern. Man bedömer att man hittills har klarat verksamheten bra genom ökade projektmedel från bl.a. EU. Projektverksamheten gör att teaterns basresurser kan utnyttjas mer effektivt. En effekt som teatern nämner av den ökade kostnadspressen är att antalet fast anställda vid teatern minskat.

Teatern har på olika sätt försökt möta den ökade kostnadspressen. Man har sett över och minskat sina administrativa kostnader. Den tilltagande projektverksamheten har dock inneburit att antalet årsverken som läggs på administration ökat.

Den ökade kostnadspressen kan enligt teatern ha varit en pådrivande faktor för att samarbetet mellan de tre länsteatrarna inom projektet Norrscen kommit till stånd. Genom samarbetet kan stora uppsättningar spelas fler gånger samtidigt som hemmapubliken får ett ökat teaterutbud. Det ökade samarbetet har även öppnat upp för t.ex. gemensam fortbildning för tekniker, sömmerskor och teaternas marknadsförare.

Sammanfattning

Västerbottens läns landsting använder en ekonomisk modell som liknar statens pris- och löneomräkningssystem för att varje år bestämma hur stort ägarbidrag teatern bör få. Omfattningen av ägarbidraget avgörs slutgiltigt genom förhandlingar med den andra delägaren, Skellefteå kommun. Den årliga uppräkningen har varierat mellan 2,0–3,13 % och åren 1999–2005. Därutöver har ägarna några år beslutat om ytterligare bidragsökningar för att finansiera särskilda satsningar.

Mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003 ökade teaterns totala intäkter och kostnader med 35 %. Statens bidrag ökade med 27 %. Bidraget från ägarna ökade proportionellt sett mer än vad statens bidrag ökat.

Den genomsnittliga lönekostnaden per årsarbetskraft ökade med 18 % mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003. Antalet årsarbetskrafter ökade från 36 till 39 årsarbetskrafter. Den genomsnittliga kostnaden för en föreställning ökade från 45 000 kronor under period ett till 84 000 kronor under period två. Ökningen motsvarar 89 % och hänger samman med att kostnaderna ökat samtidigt som antalet spelade föreställningar minskat med 28 % per år mellan perioden 1997–1998 och 2002–2003. Under den första perioden spelades i genomsnitt 376 föreställningar per år. Motsvarande siffra för den senare perioden var 270 föreställningar per år.

Teatern bedömer att kostnadsnivån under senare år ökat mer än vad bidragsgivarna ökat bidragen med. Det innebär att det ekonomiska utrymme som finns kvar när teaterns fasta kostnader är betalda krymper år för år. Teatern bedömer att den hittills klarat att hålla upp verksamhetens volym och kvalitet genom att öka den externa projektfinansieringen från bl.a. EU:s strukturfondsmedel.

4.3.2 Profilteatern

Profilteatern som ligger i Umeå bildades 1984. Teatern drivs av tio teatermedlemmar som tar ansvar för såväl repertoar, ekonomi som övrig verksamhet. Teatern strävar efter att verksamheten skall drivas på ett demokratiskt sätt. Detta tar sig bl.a. uttryck genom att varje medlem har en röst och att alla på teatern har lika lön, oavsett kön, ålder eller yrke.

Av teaterns hemsida framgår att man för den kommande treårsperioden bl.a. satt upp följande målsättningar:

- att producera teater för barn, ungdomar och vuxna,
- att producera minst två nya föreställningar per år,
- att spela minst en föreställning fast i Umeå per år,
- att spela minst två föreställningar på turné i Västerbotten per år,
- att utöka och bredda teaterns Umeåpublik bland barn och vuxna.

Profilteatern spelar över hela landet. När teatern bildades i mitten av 1980-talet hade man enligt uppgift några goda år eftersom skolorna hade mycket pengar att köpa teaterföreställningar för. Detta var en förutsättning för att teatern skulle kunna etablera sig som en fri teater. Under de senaste åren upplever man att skolornas möjligheter att köpa barnteater har försämrats kraftigt. Det finns rekommenderade minipriser för vad en barnteaterföreställning bör kosta. Det är teaterns egen organisation, Teatercentrum, som tar fram dessa priser. En barnteaterföreställning kostar mellan 5 000 och 6 000 kronor plus ersättning för traktamenten och resor.

Statsbidrag och andra intäkter

Profilteaterns totala intäkter uppgick 2003 till 3,6 miljoner kronor. Bidrag från staten svarade för 42 % av intäkterna, kommunbidrag för 25 % och spelintäkter för 18 % av intäkterna. Landstinget bidrog med 6 % av intäkterna och övriga intäkter uppgick till 8 %.

Inför 2005 fick teatern för första gången ett treårigt produktionsbidrag från Kulturrådet. Under de senaste åren har teatern fått projektmedel från Framtidens kultur, Nordisk kulturfond och EU-medel. Teatern har fått mindre bidrag från länsarbetsnämnden i samband med att man anställt långtidsarbetslösa kulturarbetare under några månader.

En jämförelse mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003 visar att teaterns årliga intäkter i genomsnitt ökat med knappt 1 miljon kronor. Det motsvarar en ökning med 36 %. Staten har svarat för tre fjärdedelar av in-

täktsökningen. Totalt ökade statens bidrag per år från i genomsnitt 0,8 miljoner kronor perioden 1997–1998 till 1,5 miljoner kronor perioden 2002–2003. Det motsvarar en ökning med 86 %. Kommunens bidrag har ökat från 0,6 miljoner kronor till 0,9 miljoner kronor mellan de två perioderna. Spelintäkterna ligger på ungefär samma nivå under de båda perioderna.

Umeå kommun har ökat Profilteaterns bidrag bl.a. eftersom man är nöjd med den verksamhet som bedrivs där. Teatern uppfattas som nytänkande. Den har bl.a. utvecklat nya uttrycksformer såsom interaktiv teater tillsammans med ett IT-företag.

Umeå kommuns beredningsprocess för bidraget till Profilteatern skiljer sig inte från kommunens övriga budgetbeslut. Kommunen använder sig av olika index för att räkna om de olika delarna i kommunens budget. Omfattningen av de medel som kulturförvaltningen finansierar bidrag till teatergrupper med räknas varje år om i kommunens budgetprocess med ett index som motsvarar konsumentprisindex. När den centrala omräkningen är genomförd får varje nämnd fatta beslut om fördelningen av de medel man förfogar över till olika verksamheter. Kulturnämnden gör inte någon regelmässig uppräkningsnivå på bidragsnivå med hjälp av särskilda index. Nämnden har enligt uppgift svårt att öka en verksamhets budget eller att ge ny verksamhet stöd utan att samtidigt minska bidragen till någon annan verksamhet. Kommunens årliga pris- och löneomräkning ger därför ett visst handlingsutrymme, nämnden kan göra en satsning utan att samtidigt behöva sänka bidraget till någon annan verksamhet.

Kulturförvaltningen upplever att indexomräkningen ofta är något lägre än vad den verkliga kostnadsutvecklingen är. Det går att jämföra detta med det statliga systemets produktivitetsavdrag – man räknar upp lönekostnaderna med t.ex. 2 % samtidigt som man utgår från att löneökningarna kommer att bli något högre. Därtill kommer att kulturnämnden vissa år kan få ett sparbehov från kommunen eller utökad ram utöver indexuppräkningsnivån.

Det statliga bidragssystemet kan enligt uppgift från kommunen vara styrande för beslut om bidrag till fria grupper. Om Kulturrådet beslutar att sänka en teaters driftsbidrag är det lätt hänt att kulturnämnden börjar överväga om det finns skäl att även sänka kommunens bidrag.

Landstinget gör inte någon regelmässig omräkning av bidraget till Profilteatern för att på så sätt kompensera teatern för kostnadsökningar i samhället i stort. Att landstingsbidraget minskat mellan de två perioderna beror på att teaterns bidrag 1997 var knappt 100 000 kronor högre än de övriga åren i jämförelsen.

Verksamhet

I tabellen nedan redovisas uppgifter avseende Profilteaterns verksamhet 2003 och en jämförelse av hur vissa nyckeltal förändrats mellan period ett, dvs. åren 1997–1998, och period två, dvs. åren 2002–2003.

Tabell 25. Profilteaterns verksamhet 2003 samt förändringar från period ett (1997–1998) till period två (2002–2003) (tusen kronor)

	2003	Förändring från 1997–1998 till 2002–2003	
Besökare	7 571	-2 559	-29 %
Föreställningar	99	-55	-42 %
Produktioner	4	0	0
Årsverken	11	3	30 %
Lönekostnad per årsverke	208	-5	-2 %
Kostnader	3 482	681	24 %
Intäkter	3 589	940	36 %

Källa: Statens kulturråd.

Karaktären på Profilteaterns verksamhet har förändrats från period ett till period två. Under period ett bestod verksamheten framför allt av turnerande barnteater. I september 1999 hade man premiär i sin nybyggda teaterlokal på det gamla regementsområdet i Umeå. I och med den nya teaterlokalen bestämde sig teatern för att vid sidan av barnteater även satsa på att spela fasta vuxenföreställningar i Umeå. Premiäruppsättningen var den största i teaterns historia. Kostnaderna för att göra uppsättningen gjorde att man hade ont om pengar under några år.

Under 2003 spelade Profilteatern fyra olika uppsättningar, varav tre i första hand riktade sig mot ungdomar och en i första hand mot barn. Totalt spelades 99 föreställningar under året. Ungefär en tredjedel av föreställningarna spelades utanför hemkommunen. I genomsnitt besöktes en föreställning av 76 besökare. Antalet besökare har minskat med 29 % från period ett till period två. Det motsvarar ett årligt bortfall på knappt 2 600 besökare.

Vid en jämförelse av teaterns produktion under de år som ingår i denna jämförelse framgår stora variationer mellan de olika åren. Antalet föreställningar ökade t.ex. från 101 föreställningar 1997 till 162 föreställningar 1998. Under period två spelades 54 föreställningar 2002 och 99 föreställningar 2003. I genomsnitt minskade antalet spelade föreställningar med 42 % från period ett till period två.

Personalen motsvarade elva årsarbetskrafter under 2003, varav sex utgjordes av konstnärlig personal, tre av teknisk personal och två av administrativ personal. Antalet årsarbetskrafter har i genomsnitt ökat med tre heltidstjänster från period ett till period två. Ökningen hänger samman med att verksamheten ändrat karaktär efter det att man flyttade till sin nya lokal. Teatern har inte råd att ha personal anställd hela året. Det gäller både teaterns medlemmar och övriga anställda.

Kostnader

I tabellen nedan redovisas hur Profilteaterns kostnader fördelar sig på olika kostnadsposter för 2003 och hur kostnaderna utvecklats mellan period ett (1997–1998) och period två (2002–2003).

Tabell 26. Kostnadernas utveckling vid Profildeatern från perioden 1997–1998 till perioden 2002–2003 (tusen kronor)

	Kostnader 2003	Kostnads- andel 2003	Förändring 1997–1998 till 2002–2003	
Löner o sociala avgifter*	2 220	64 %	482	27 %
Pensionsförsäkringar	72	2 %		
Lokaler	292	8 %	10	3 %
Turné	96	3 %	–63	–33 %
Administration**	129	4 %		
Produktion	276	8 %	108	62 %
Marknadsföring	107	3 %	26	25 %
Köpta föreställningar	0	0	0	0
Övrigt	290	8 %	38	15 %
TOTALT	3 482	100 %	681	24 %
Kostnad per föreställning	35,2	–	24,5	113 %

Källa: Statens kulturråd.

Teaterns totala kostnader uppgick 2003 till knappt 3,5 miljoner kronor. Den i särklass största kostnaden utgörs av löner och sociala avgifter. Om kostnaderna för personalens pensionsförsäkringar inkluderas, motsvarar dessa kostnader 66 % av de totala kostnaderna. Teatern följer de avtal som tecknats av Teaterförbundet och Teatercentrum.

Samtliga kostnadsposter utom turnékostnaderna har ökat mellan period ett och period två. Totalt har kostnaderna ökat med 24 %, vilket motsvarar knappt 700 000 kronor. Kostnaderna för löner och sociala avgifter inklusive kostnader för pensionsförsäkringar står för huvuddelen av de ökade kostnaderna. Dessa kostnader har ökat med 71 % från period ett till period två.

De ökade personalkostnaderna skall bedömas mot bakgrund av att antalet årsverken ökat med 30 % från period ett till period två. Relativt sett har personalkostnaderna per årsarbetskraft minskat med 2 %. Teatern uppger att lönenivåerna ökat från period ett till period två, och man har svårt att förklara vad det kan bero på att den genomsnittliga lönekostnaden minskat. Den genomsnittliga kostnaden per spelad föreställning mer än fördubblades från period ett till period två.

Teaterns kommentarer

Att den genomsnittliga kostnaden per föreställning ökat hänger, enligt teatern, samman med att verksamheten ändrat karaktär. En större andel av föreställningarna utgörs av vuxenföreställningar som är dyrare att producera och spela eftersom en föreställning kräver en mycket större arbetsinsats. Samtidigt går det inte att spela en vuxenföreställning på teatern lika många gånger som det går att spela turnerande barnteaterföreställningar.

Teatern upplever att den verkar under kostnadspress. Det finns möjligheter att öka produktiviteten, men det skulle innebära att man tvingas göra avkall på den konstnärliga kvaliteten. Ett annat sätt att finansiera verksamheten är att

teatern ägnar sig åt annan verksamhet än teater för att på så sätt kunna finansiera sina basresurser.

Sammanfattning

Profilteaterns intäkter har ökat med i genomsnitt 1 miljon kronor per år mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003. Staten har svarat för tre fjärdedelar av intäktsökningen. Totalt ökade statens bidrag per år från i genomsnitt 0,8 miljoner kronor perioden 1997–1998 till 1,5 miljoner kronor perioden 2002–2003. Det motsvarar en ökning med 86 %.

Umeå kommun använder ett indexomräkningssystem som påminner om statens pris- och löneomräkning för att varje år bestämma hur kommunens kulturbudget skall räknas om. Den årliga omräkningen är i regel något lägre än förväntade löneökningar, vilket kan jämföras med det produktivitetsavdrag som staten tillämpar. Det ökade budgetutrymme som omräkningen av bidraget till olika föreningar ger upphov till används av kulturnämnden för nya satsningar, omprioriteringar mellan bidragsmottagare samt mindre bidragsuppräknningar.

Teaterns kostnader har ökat med 24 % mellan period ett och period två. Det är främst kostnader för löner och sociala avgifter som ökat. Dessa kostnader ökade med ca 70 %. Den genomsnittliga kostnaden per föreställning har fördubblats medan den genomsnittliga lönekostnaden per årsverke i stort sett legat stilla mellan de två perioderna.

Verksamheten mätt i antal spelade föreställningar har minskat mellan perioden 1997–1998 och perioden 2002–2003. Det beror i första hand på att karaktären på teaterns verksamhet förändrats från att uteslutande ha bestått av turnerande barnteaterföreställningar till att nu även innefatta större föreställningar på egen scen. Antalet anställda har ökat med tre årsverken och uppgick 2003 till elva helårsanställda.

Teatern upplever att man verkar under kostnadspress. Det finns möjligheter att öka produktiviteten. Detta skulle dock, enligt teatern, innebära att teatern skulle få behöva göra avkall på den konstnärliga kvaliteten.

BILAGA 1

PLO – så är systemet konstruerat

Regeringens utarbetande av förslag till anslag i budgetpropositionen består normalt av två delar: dels en *teknisk* del som bygger på pris- och löneomräkningar av föregående års anslag, dels en *politisk* del som innefattar statsmakternas bedömningar och ställningstaganden om de statliga verksamheternas omfattning, inriktning och kvalitet.

Regeringen använder tre typer av metoder för att göra pris- och löneomräkningar inom politikområdet Kulturpolitik.

- *Förvaltningsanslagsomräkning*: Tillämpas på myndigheter och vissa institutioner, s.k. icke-myndigheter, inom kulturområdet.
- *Löneindex*: Tillämpas på vissa bidrag, bl.a. bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner.
- *Bidragomräkning*: Tillämpas på vissa bidrag, bl.a. litteraturstödet. Omräkningsindexet bestäms årligen utifrån en subjektiv bedömning.

Förvaltningsanslagsomräkningen är den tekniskt sett mest avancerade metoden. Förvaltningskostnadsanslagen räknas om med särskilt beräknade index som redovisar prisutvecklingen för följande kostnadslag:

- löner
- lokaler
- övriga förvaltningskostnader.

De tre kostnadsslagen löner, lokaler och övriga förvaltningskostnader räknas om var för sig. I omräkningen utgår regeringen från varje kostnadsslags faktiska andel av förvaltningsanslaget året två år före det budgetår som behandlas i budgetpropositionen. Det fastställs alltså att exempelvis 65 % av förvaltningsanslaget utgörs av kostnader för löner, 20 % av lokalkostnader och 15 % av övriga kostnader. För varje kostnadslag tas ett index fram varje år som används för uppräkningsindex av anslaget. Det innebär att 65 % av anslaget räknas om med lönekostnadsindexet, 20 % med lokalkostnadsindexet och 15 % med indexet för övriga förvaltningskostnader. Nedan följer en översiktlig genomgång av hur de tre olika indexen räknas fram.

Lönekostnadsdelen

Den tekniska justeringen av myndigheternas anslagsmässiga löneökningens utrymme styrs av utvecklingen av arbetskraftskostnaderna inom tillverkningsindustrin. SCB har till uppgift att ta fram ett index (AKI-RAM) som beskriver denna kostnadsutveckling¹⁸. Indexet mäter historiska förändringar i samtliga

¹⁸ Uppräkningen görs med en eftersläpning på två år. Utfall: Enligt SOU 2002:32 s. 173 var löneökningstakten under perioden 1970–2000 i genomsnitt 0,3 procentenheter högre i den privata tjänstemannasektorn än i den statliga sektorn.

lönekostnader, arbetsgivaravgifter enligt lag och avtal samt den allmänna löneavgiften¹⁹. Det innebär en eftersläpning med två år, dvs. omräkningen i budgetpropositionen för 2005 avser kostnadsutvecklingen 2003.

Om tillverkningsindustrins arbetskraftskostnader ökat med 3 % genererar detta en indexökning med 3 procentenheter. Ett avdrag görs dock från indexomräkningen som motsvarar produktivitetens utvecklingen i den privata tjänstesektorn (produktivitetens avdraget). Det innebär att om industrins arbetskraftskostnader ökat med 3 % och tjänstesektorns produktivitet ökat med 1,5 % så ger detta ett omräkningsindex för lönekostnaderna på 1,5 %.

Det lönekostnadsindex som räknas fram används normalt för omräkningen av alla myndigheters anslag. Om arbetsmarknadens parter i de centrala ramavtalen kommer överens om att lönesatningar bör göras i en viss sektor finns en möjlighet att öka indexuppräknningen för denna sektor förutsatt att motsvarande minskning görs för övriga sektorer.

I tabellen nedan redovisas uppgifter från betänkandet Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten – en samlad utvärdering över utfallet av löneomräkningen budgetåren 1994/95–2002 (SOU 2002:32).

Tabell 1. Utfall av löneomräkningen budgetåren 1994/95–2001

Budgetår	AKI-RAM	Avtalsprofil	Prod. avdrag	Löneindex
1994/95	2,27	Ja, 2,1–5,25	–	2,25
1995/96	3,77	Nej	–	2,78/5,21 ²⁰
1997	5,61 (6,86)	Ja 5,4–6,5	1,23	4,17–5,27
1998	6,49 (6,56)	Nej	1,20	3,29
1999	3,47 (4,50)	Nej	1,33	2,14
2000	2,47 (3,99)	Nej	1,35	1,12
2001	2,49	Nej	1,06	1,43
2002	3,80	Nej	1,68	2,12

Källa: SOU 2002:32.

Följande förklaringar redovisas till genomförda produktivetsavdrag och andra förändringar:

- 1994/95 gjordes ett produktivetsavdrag på förvaltningskostnadsanslagen.
- 1995/96 reducerades löneomräkningstalet och övriga förvaltningskostnader med 0,99 procentenheter.
- 1997–2000 kompenseras inte myndigheterna för införandet av den allmänna löneavgiften.

¹⁹ Den allmänna löneavgiften infördes 1995 för att finansiera Sveriges medlemskap i EU. Som en besparingsåtgärd beslutade regeringen att myndigheterna inte skulle kompenseras för denna avgift. Avgiften har numera ett vidare användningsområde och ökade successivt från 1,5 % till 8,04 % mellan åren 1995 och 1999. Från 2001 beslutades att förändringar i den allmänna löneavgiften (+1999 skulle inkluderas i det arbetskostnadsindex som SCB tog fram för 2001 (prop. 1999/2000:1).

²⁰ Räknat på 12 respektive 18 månader.

- 1998 gjordes förutom ett produktivitetsavdrag på 1,2 procentenheter även en ytterligare reducering med 2 procentenheter i syfte att göra en indragning av myndigheternas buffertutrymme.

Lokalkostnadsdelen

Den årliga prisomräkningen av lokalkostnadsbasen i anslagen görs med hjälp av en procentsats sammanvägd av marknadshyresförändringar för hyresavtal som är omteckningsbara under budgetåret och/eller en uppräkningsindex (KPI) för avtal som inte kan omtecknas. Omräkningstalet beräknas myndighetsvis av Statskontoret. Statskontoret lämnar årligen i februari ett förslag till anslagsuppräkningsindex för lokalkostnadsdelen av förvaltningsanslagsomräkningen till Finansdepartementet. Förslaget består av en preliminär beräkning av lokalkostnadsindex för kommande budgetår och en justerad beräkning av indexet för innevarande budgetår. Enligt uppgift från Finansdepartementet finner det i regel ingen anledning att inte fatta beslut enligt Statskontorets förslag.

Statskontorets beräkningsmodell kan förenklat beskrivas på följande sätt.

A. Myndigheter vars hyresavtal inte skall omförhandlas det år som pris- och löneomräkningen avser genererar en omräkning som motsvarar 70 % av konsumentprisindex (KPI).

B. Hyresavtal som skall omförhandlas under året genererar en omräkning där Statskontoret beräknar prisutvecklingen på marknaden under perioden från det att avtalet tecknades till det att avtalet skall omförhandlas. Det är prisutvecklingen inom det område i landet där lokalen ligger som används.²¹ Om en myndighet har flera hyresavtal gör Statskontoret en sammanvägning och redovisar ett omräkningstal per anslag.

Övriga förvaltningskostnader

De kostnader som inte utgörs av lönekostnader eller lokalkostnader benämns övriga förvaltningskostnader i pris- och lönekostnadsomräkningssystemet. Omräkningen av dessa kostnader baseras på utvecklingen av KPI.

²¹ Landet har delats in i fem rikthyresområden. Varje rikthyresområde har delats in i A-, B- och C-läge. Ett B-läge ligger utanför de mest attraktiva kvarteren men har hyresnivåer som överstiger lokalerna i C-läge. Det är prisutvecklingen inom ett s.k. B-läge som Statskontoret använder.

BILAGA 2**Anslag 28:6 – reformer och överföringar**

I denna bilaga redovisas de olika beslut som riksdag och regering fattat om reformer och överföringar under anslag 28:6 Bidrag till regional musikverksamhet samt regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner från 1997 och framåt²². I tabell 1 nedan redovisas hur nivån på anslaget utvecklats mellan åren 1997 och 2003 samt vilka omföringar och omräkningar som gjorts under perioden.

Tabell 1. Anslag 28:6 Bidrag till regional musikverksamhet samt regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner – omräkning och överföring år 1997–2003 (tusen kronor)

År	Anslag	PLO	PLO (%)	Övrigt	Omföring regionala försök
1997	663 843				
1998	604 512	21 002	3,2	-18 264	-62 069
1999	532 223	11 188	1,9	-24 933	-58 544
2000	537 250	5 968	1,1	-57	-884
2001	544 933	7 683	1,4		
2002	647 150	11 553	2,1	90 664	
2003	692 079	18 638	2,9	1 722	24 569
Summa		76 032	13,2	49 132	

Källa: Regeringskansliet.

I kolumnen Omföring till regionala försök redovisas de anslagsjusteringar som gjorts med anledning av att det under perioden den 1 juli 1997 till och med december 2006 pågår ett försök med ändrad regional ansvarsfördelning i Skåne län och att liknade försöksverksamhet har bedrivits i Kalmar och Gotlands län under tiden den 1 juli 1997 till och med december 2002. Försöket innebär att regionala självstyrelseorgan tagit över Kulturrådets befogenhet att besluta om fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet. I och med försöket har medel förts över till anslag 28:4 Försöksverksamhet med ändrad regionalfördelning av kulturpolitiska medel. Detta anslag pris- och löneomräknas på motsvarande sätt som anslag 28:6.

Enligt de riktlinjer som riksdagen godkänt för bidragen till regionala och lokala institutioner avsattes under åren 1997–1998 2 % av anslaget för riktade tidsbegränsade insatser för att stimulera en utveckling mot ökad bredd och tillgänglighet. Det innebar att verksamhetsbidraget minskades till förmån för utvecklingsmedel som Kulturrådet fördelade. År 1999 ökade avsättningen till utvecklingsmedel till 4 %. Dessutom ökades anslaget med 2 miljoner kronor

²² Fram till och med år 2000 benämndes anslaget B 2 Bidrag till regional musikverksamhet samt regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner.

för att finansiera utvecklingsprojekt som innefattar ett direkt samarbete mellan tonsättare och teater-, dans- och orkesterinstitutioner.

På grundval av en utvärdering som Kulturrådet gjort av de riktade stöden beslutades inför budgetåret 2000 att den beloppsmässiga kopplingen mellan de ordinarie verksamhetsbidragen och utvecklingsbidragen skulle upphöra. I stället inrättades särskilda anslagsposter för utvecklingsbidrag. För år 2000 tillfördes respektive anslagspost ett belopp som motsvarade 1999 års avsättning till riktade insatser. Av Kulturrådets regleringsbrev för 2005 framgår att utvecklingsmedlens andel av det totala anslaget år 2005 uppgick till 2 %.

Riksdagen beslutade hösten 1997 om en generell sänkning av bidragsnivån för länsmusiken med ca 50 miljoner kronor (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:KrU1, rskr. 1997/98:97). I enlighet med beslutet sänktes anslaget med 25 miljoner kronor 1998 och 1999. Anslaget förstärktes med 4,5 miljoner kronor för statsbidrag till Musik i Dalarna, Gotlandsmusiken och Norrbottens kammarorkester 1998.

Östgötabaletten som tidigare var en fast regional dansinstitution har lagts ned. Under åren 1997–1999 frigjordes 4,6 miljoner som en följd av detta. Medlen har överförts till kvarvarande fasta regionala dansinstitutioner, Göteborgsoperans balett, Skånes Dansteater och Norrdans. Under 1997 tilldelades de regionala dansinstitutionerna engångsstöd om sammanlagt 7 miljoner kronor för att upprätthålla verksamheten. Vidare anvisades 6 miljoner kronor till en uppbyggnad av Norrlands Musik och Dansteater.

Under 1998 anvisades som engångsanslag på 21 miljoner kronor i extra bidrag till kulturinstitutioner med ekonomiska problem. Malmö Musikteater, Malmö Dramatiska Teater, Malmö Symfoniorkester, Göteborgs Stadsteater, Folkteatern i Gävle, Marionetteatern i Stockholm, Länsteatern på Gotland samt Drottningholmsteatern och Ulriksdals slottsteater erhöll sådant bidrag. Bidraget finansierades via anslag A 2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete.

I budgetpropositionen för 2001 angav regeringen att kostnader för pensionspremier för anställda vid statsunderstödda teater-, dans- och musikinstitutioner tidigare delvis varit en dold utgift i statsbudgeten. Från och med 2001 anpassades premierna till de faktiska kostnaderna samtidigt som statsbidragen till institutionerna justerades i motsvarande mån. Av tekniska skäl fördes det samlade justeringsbeloppet om 97 miljoner kronor upp under anslaget 28:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete. I budgeten för 2002 fördes 69 miljoner kronor över från anslag 28:2 till anslag 28:6.

I budgetpropositionen för 2002 ansåg regeringen att det var angeläget att ge den regionala infrastrukturen på scenkonstområdet en förstärkt ekonomisk bas. Anslaget förstärktes med 20 miljoner kronor som i första hand skulle gå till musik- och dansteatrar samt mindre länsteatrar.

För att klara utgiftstaket 2003 genomfördes en generell besparing motsvarande 0,7 % på anslag för förvaltningsändamål 2003. Stödet till de regionala och lokala teater- och dansinstitutionerna ökades med 5,1 miljoner kronor för

att kompensera för detta. Statsbidraget till Jämtlands länsteater permanentades och 1,5 miljoner kronor överfördes till anslag 28:6 från anslag 28:2 för att finansiera detta.

Under 2004 permanentades statsbidraget till Södermanlands länsteater och Marionetteatern införlivades i Stockholms stadsteater. För att finansiera detta överfördes 2,6 miljoner kronor till anslag 28:6 från anslag 28:2. I budgeten för 2005 fördes 2 miljoner kronor över från anslag 28:7 i och med att verksamhetsstödet till Cirkus Cirkör fortsättningsvis beräknas under anslaget. Dessutom förstärktes anslaget med ytterligare 2 miljoner kronor för att finansiera ett utökat verksamhetsstöd till Cirkus Cirkör.

Referenser

Följande personer har intervjuats och deltagit i faktagranskning

Utbildnings- och kulturdepartementet

- Ari Niemelä (departementssekreterare).
- Jan-Olov Andersson (ämnesråd).
- Joachim Waern (departementssekreterare).
- Eva Bergqvist (departementssekreterare).

Statens kulturråd

- Anita Jonsson (biträdande avdelningschef).
- Veronica Lamppa Lönnbro (handläggare).
- Jochum Landin (handläggare).
- Monica Lindqvist (handläggare).

Dramaten

- Staffan Rydén (vice vd).
- Karin Unghanse (ekonomichef).
- Mikael Brännvall (personalchef).

Region Skåne

- Kulturkoncernen i Malmö: Thomas Nyh (vd).
- Malmö Kulturstöd: Anna Lyrevik (avdelningschef) och Ann Körling (kultursekreterare).
- Region Skåne: Chris Marschall (kulturchef).
- Skånes Dansteater: Mari Brolin-Tani (vd och konstnärlig ledare) och Ingela Bergenfeltz (ekonomichef).
- Teater 23: Robert Karlsson (producent), Åsa Sandström (producent), Emilie Strandberg (skådespelare), Iben West (ordförande, ljusdesigner och tekniskt ansvarig).

Västerbotten

- Landstinget i Västerbotten: Anna Lassinantti (kulturchef) och Britt Karlemo (ekonomichef).
- Profilteatern: Beatrice Hammar och Lena Karlsson (producenter)
- Skellefteå kommun: Thor Fossum (kulturchef).
- Umeå kommun: Monica Sparby (kulturchef) och Per-Axel Persson (ekonom).
- Västerbottensteatern: Mats-Arne Larsson (teaterchef) och Ylva Öhlund (ekonomichef).

Teaterförbundet

- Jaan Kolk (förbundsdirektör).

Svensk Scenkonst

- Lars Perols (ekonomichef).

Teatercentrum

- Anders Widell (styrelseledamot).

Källor

Dramaten 1998–2005, *Dramatens årsredovisningar för 1997–2004*.

Ds 1994:16, *Varför kulturstöd – ekonomisk teori och svensk verklighet*.

Finansdepartementet, *Pris- och löneomräkningen (PLO) – Så funkar det*. PM 2003-01-17.

Finansutskottets betänkande 1992/93:FiU10, *Den ekonomiska politiken och budgetregleringen m.m.*

Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU1, *Kulturpolitik m.m.*

Kulturutskottets betänkande 2003/04:KrU6, *Övergripande frågor på kulturområdet*.

Kulturutskottets betänkande 2003/04:KrU7, *Teater, dans och musik*.

Kulturutskottets betänkande 2004/05:KrU1, *Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid (prop. 2004/05:1)*.

Offentliganställdas förhandlingsråd 1999, *Ramanslagssystemet – en kritisk granskning*.

Proposition 1992/93:100, *Förslag till statsbudget för budgetåret 1993/94*.

Proposition 1996/97:3, *Kulturpolitik*.

SOU 1991:71, *Teaterns kostnadsutveckling 1975–1990 med särskilda studier av Operan, Dramaten och Riksteatern*.

SOU 1992:102, *Myndigheternas förvaltningskostnader – budgetering av pris- och löneförändringar*.

SOU 2002:32, *Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten – en samlad utvärdering*.

SOU 2003:21, *Konstnärerna och trygghetssystemen*.

SOU 2004:19, *Långtidsutredningen 2003/04*.

SOU 2002:118, *Utveckling och förbättring av den ekonomiska statistiken*.

Statens kulturråd, *Soppa och skådespel åt folket – om teatrar med regionalt uppdrag*. Rapport 2000:1.

Statens kulturråd 1998–2005, *Kulturen i siffror, teater och dansstatistik 1997–2003*.

Statskontoret 1998, *Produktivitetsutveckling i statsförvaltningen 1990–1997*. Rapport 1998:23.

- 2004/05:RFR1 TRAFIKUTSKOTTET
Transportforskning i en föränderlig värld
- 2004/05:RFR2 NÄRINGSUTSKOTTET
Statens insatser för att stödja forskning och utveckling
i små företag.
Rapport till riksdagens näringsutskott
- 2004/05:RFR3 KONSTITUTIONSUTSKOTTET
Nationella minoriteter och minoritetsspråk
- 2004/05:RFR4 SKATTEUTSKOTTET
Skatteutskottets offentliga seminarium om skattekonkur-
rensen den 15 mars 2005
-
- 2005/06:RFR1 JUSTITIEUTSKOTTET
Brottsskadeersättning och skadestånd på grund av brott.
Undersökning av skillnader mellan beslutad brottskade-
ersättning och av domstol sakprövat skadestånd
- 2005/06:RFR2 JUSTITIEUTSKOTTET
Särskild företrädare för barn.
Uppföljning om tillämpningen av lagen (1999:997) om
särskild företrädare för barn
- 2005/06:RFR3 MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET
Förutsättningarna för småskalig livsmedelsproduktion –
en uppföljning
- 2005/06:RFR4 KONSTITUTIONSUTSKOTTET
Regeringsmakt och kontrollmakt.
Offentligt seminarium tisdagen den 15 november 2005
anordnat av konstitutionsutskottet